

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Milda Vasiliauskytė

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮTAKA LIETUVOS EKONOMIKOS
AUGIMUI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Vilda Gižienė

KAUNAS 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮTAKA LIETUVOS EKONOMIKOS AUGIMUI

Verslo ekonomika

MAGISTRO DARBAS

Studentė

Milda Vasiliauskytė V MGLVE-4

2016 m. sausio 16 d.

Vadovė

Doc. dr. Vilda Gižienė

2016 m.

Recenzentė

Prof. dr. Jadvyga Čiburienė

2016 m.

Kaunas 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Milda Vasiliauskytė

Verslo ekonomika, 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „Smulkaus ir vidutinio verslo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016

Sausio

16 d

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Mildos Vasiliauskytės** baigiamasis magistro darbas tema „Smulkaus ir vidutinio verslo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(parašas)

Vasiliauskytė, M. (2016) The Impact of Small and Medium Businesses on the Lithuania Economy Growth. Master's Work in Business Economics (Study Programme 621L17001). Supervisor doc. dr. Vilda Gižienė. Kaunas: School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

SUMMARY

The main topic of the work is the impact of small and medium businesses on the Lithuania economy growth. This topic is relevant because small and medium businesses generate the largest part of GDP (according to The Lithuanian Department of Statistics). The major part of the workforce concentrated in this sector. SMB solves many social problems, such as employment and increasing incomes, which also stimulates the growth of the economy. This economy sector is likely to feel quickly the market demand and supply changes and adjust to it, establishing new vacancies in those activities which products and services are in the greatest demand.

Master's work consists of four parts: the problem analysis, theoretical solutions, research methodology and results of scientific research, conclusions.

The first part of the work stands for small and medium business problem analysis. In this section were analysed the main causes which hindering SMB business development. It is the lack of finance resources, the unfavourable administration and tax rates, the lack of skills and knowledge; the instability of external environment.

The second part analyses the theoretical aspects of SMB impact on economy growth. Small and medium business companies - is the most mobile company group that constantly changing, its existence and economic situation are one of the key market-based economic component, which has a decisive effect on overall economic growth and social stability.

The main aim of the graduate scientific work “*Small and medium – sized businesses for the lithuania economic growth*” is to analyze the theoretical aspects of the action of the small and average companies, besides to set the main rates of the small and average companies in Lithuania in the period of 2011 -2014 years (their structure, wages, size, financial rates and so on) and to analyze their taxation in 2014 year.

Conclusions which shows how the results of analysis tally the tasks and the aim of this work also the analysing problem. The work consists of 72 pages, with 53 references, 6 images and 29 tables.

Keywords: small, medium, businesses, economic.

TYRINYS

Paveikslų sąrašas	6
Lentelių sąrašas	7
ĮVADAS	8
1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PROBLEMOS ANALIZĖ	9
1.1. Mažų ir vidutinių įmonių plėtros perspektyvos	12
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO POVEIKIO EKONOMIKOS AUGIMUI TEORINIAI ASPEKTAI	18
2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo sampratos analizė	18
2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui	23
2.3. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos poreikio įvertinimas ir nustatymas	26
2.4. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtra ir kliūtys	34
2.5. Mokesčių įtaka smulkiam ir vidutiniam verslui	39
3. LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮTAKOS EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGIJA	49
4. TYRIMŲ REZULTATAI IR IŠVADOS	52
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	67
LITERATŪRA	70
PRIEDAI	73

Paveikslų sąrašas

- 1 pav. Mažų ir vidutinių įmonių dalis lyginant su visų įmonių skaičiumi (tūkst.).
- 2 pav. Mažų ir vidutinių įmonių skaičius pagal darbuotojų skaičių (tūkst.).
- 3 pav. SVV įmonių pasiskirstymas pagal apskritis 2014 m. sausio 1 d. (proc.).
- 4 pav. Veikiančių MVĮ pasiskirstymas pagal teisinės formas 2015 m. Pradžia.
- 5 pav. Įregistruotų ir išregistruotų vidutinių įmonių skaičius metų pradžioje. (Vienetai).
- 6 pav. Darbuotojų skaičius metų pradžioje. (Vienetai).
- 7 pav. Svarbiausi SVV vaidmenys.
- 8 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos 2008 m.
- 9 pav. Pagrindinės verslo paramos verslui formos.
- 10 pav. SVV įtakos Lietuvos ekonomikos augimui vertinimo modelis.
- 11 pav. Veikiančių MVĮ dalis bendrame veikiančių įmonių skaičiuje, proc.
- 12 pav. Įmonių, pagal darbuotojus ir jų skaičių, pasiskirstymas Lietuvoje, proc.
- 13 pav. Įmonių, pagal ekonomines veiklos rūšis, paskirstymas Lietuvoje, proc.
- 14 pav. Įmonių, pagal teisinės formas, paskirstymas Lietuvoje, proc.
- 15 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių dinamika (2011 – 2014) Lietuvoje.
- 16 pav. Veikiančių MVĮ skaičius įmonių grupėse pagal darbuotojų skaičių.
- 17 pav. Įmonių skaičius pagal teisinės formas, turinčių mažiau nei 9 darbuotojus.
- 18 pav. 10-49 darbuotojų skaičius, pagal teisinės formas įmonių skaičius.
- 19 pav. 50 – 249 darbuotojų skaičius pagal teisinės formas, įmonių skaičius.
- 20 pav. Dirbančiųjų pasiskirstymas MVĮ grupėse pagal darbuotojus sk., proc.
- 21 pav. Pasiskirstymas dirbančiųjų MVĮ, pagal ekonominės veiklos rūšis, proc.
- 22 pav. Lietuvos įmonių vidutinis mėnesio bruto darbo užmokestis 2014 metais, Eur.
- 23 pav. Lyginamoji , įmonių finansinių rodiklių dalis, pagal darbuotojų skaičių 2014 metais, proc.
- 24 pav. Lietuvoje ir Europoje SVV bendrosios pridėtinės dalis 2014 metais, proc.
- 25 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių bendros pridėtinės vertės, pagal darbuotojų sk. dalis 2014 metais, proc.
- 26 pav. GPM , priklausanti nuo įmonės dydžio, kitimas 2014 metais, tūkst. Eur.
- 27 pav. 2014 m. pelno mokesčio kitimas, priklausantis nuo įmonės dydžio, tūkst. Eur.
- 28 pav. 2014m. pridėtinės vertės mokesčio kitimas, priklausantis nuo įmonės dydžio, tūkst. Eur.
- 29 pav. Pelno mokesčio, GPM ir PVM dalis, MVĮ ir kitose įmonėse 2014 m., tūkst. Eur.

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių samprata.

2 lentelė. Mažų įmonių statusas.

3 lentelė. SVV samprata.

4 lentelė SVV reikšmė.

5 lentelė. SVV plėtros kliūtys Lietuvoje.

6 lentelė. MVĮ (pagal darbuotojų skaičių) surinktų mokesčių analizė 2014 metais.

ĮVADAS

Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) yra neatsiejama ekonomikos dalis. Būtent SVV suteikia rinkai lankstumą, teikia platų asortimentą, sprendžia užimtumo problemas, formuoja konkurencinę aplinką. Mažų bei vidutinių įmonių kūrimas bei skatinimas yra šalies ekonomikos stabilumo ir gerinimo pagrindas.

Temos aktualumas. Lietuvos statistikos departamento duomenimis smulkios ir vidutinės įmonės sukuria didžiąsą dalį šalies BVP. Šiame sektoriuje sukoncentruota didžioji dalis darbo jėgos. SVV išsprendžia socialines problemas: gyventojų užimtumą, pajamų augimą, kuris skatina ir visos ekonomikos augimą. Šis ūkio sektorius greičiausiai pajunta rinkos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujas darbo vietas veiklose, kurių produktai ir paslaugos turi paklausą.

Darbo problema - Smulkusis ir vidutinis verslas dar susiduria su problemomis steigiant savo veiklą ir ją plėtojant. Viena pagrindinių SVV plėtros kliūčių Lietuvoje yra kapitalo ir apyvartinių lėšų stoka. Lietuvos bankų ir kitų finansų institucijų sistema labiau orientuota į stambesnę verslą. Yra labai mažai kredito įstaigų – draugiškų smulkiajam verslui. Aukšta palūkanų norma, reikalaujami didžiuliai užstatai, bei garantai – kliūtis SVV. Smulkusis verslininkas dažniausiai priskiriamas rizikingai grupei. Tyrimų rezultatai rodo, kad mokesčiai išlieka pagrindiniu verslo rūpesčiu Lietuvoje. Įstatymų nepastovumas neigiamai veikia mokesčių sistemą, o nepalanki mokesčių sistema skatina jų slėpimą, mažina verslo plėtojimą ir investuoti į jį daugiau lėšų.

Darbo tikslas – atlikti Lietuvos Respublikos smulkių ir vidutinių įmonių įtakos Lietuvos ekonomikos augimui analizę.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti SVV įmonių sampratą Lietuvos ir užsienio šalių literatūroje;
2. Atlikti SVV plėtros ir poveikio šalies ekonomikos augimui analizę teoriniu aspektu;
3. Įvertinti SVV būklę ir plėtros galimybes;
4. Išanalizuoti smulkų ir vidutinį verslą įtakojančius veiksnius, išskirti pagrindines mokesčių sistemos nuostatas Lietuvoje.
5. Išnagrinėti veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus kaitos tendencijas.

Tyrimo objektas – smulkus ir vidutinis verslas.

Tyrimo metodai. Šiame darbe naudoti specialiosios literatūros bendrieji moksliniai tyrimo metodai – loginė analizė, sisteminė analizė, lyginamoji analizė, statistinė analizė, ekspertinio vertinimo metodas, loginio ir grafinio modeliavimo metodai.

1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PROBLEMOS ANALIZĖ

„Pagrindinės problemos, kylančios smulkiam ir vidutiniam verslui, yra susijusios su išteklių formavimu, vadovavimu ir tarptautine įmonių veikla. Mokslinėje literatūroje dažniausiai pabrėžiama SVV išteklių formavimo problema. Galima išskirti kelis su išteklių formavimu susijusių problemų aspektus: nėra gamybos masto ekonomijos, mažos kiekio nuolaidos gavimo galimybės, finansavimo, darbo jėgos samdymo ir informacijos ribotumo problemos. Mažėjančių kaštų pramonės šakos yra apibūdinamos technologijomis, kurių ribiniai kaštai mažėja, didėjant gamybos apimčiai. Gaminant elektros energiją, galima gauti mažesnius ribinius kaštus, didinant gaminamos elektros energijos kiekį. Tiekėjai, vykdydami didelius užsakymus, linkę mažinti savo administracinius ir transportavimo kaštus bei riboti prekių ar žaliavų tiekimą mažais kiekiais. Įvairios nuolaidos siūlomos tik dideliems užsakovams. Finansų institucijos, priimdamos sprendimus dėl kredito suteikimo, reikalauja, kad klientai pateiktų išsamius finansinius dokumentus, o SVV, pateikusios informaciją apie savo finansinius rodiklius finansų institucijoms, susiduria su užstato reikalavimais, didelių palūkanų nustatymu ir negali aktyviai dalyvauti kapitalo rinkose“. (Dalia Štreimikienė, Rimantas Dapkus, Gintautas Šivickas 2007m.)

Pasak Jonuškos N.; Morkūnaitės E. (2004) SVV vystymosi problemos skiriasi nuo didelių įmonių. SVV vykdo veiklą, turėdamas ribotus išteklius: mokamais mažesniais atlyginimais, maža funkcinė specializacija ir kt.. Dėl šių charakteristikų SVV sunku konkuruoti su didesnėmis įmonėmis, todėl joms reikalinga parama. Todėl nacionalinės valdžios ir ES kuria įvairius mechanizmus, kurie paremia SVV vystymąsi.

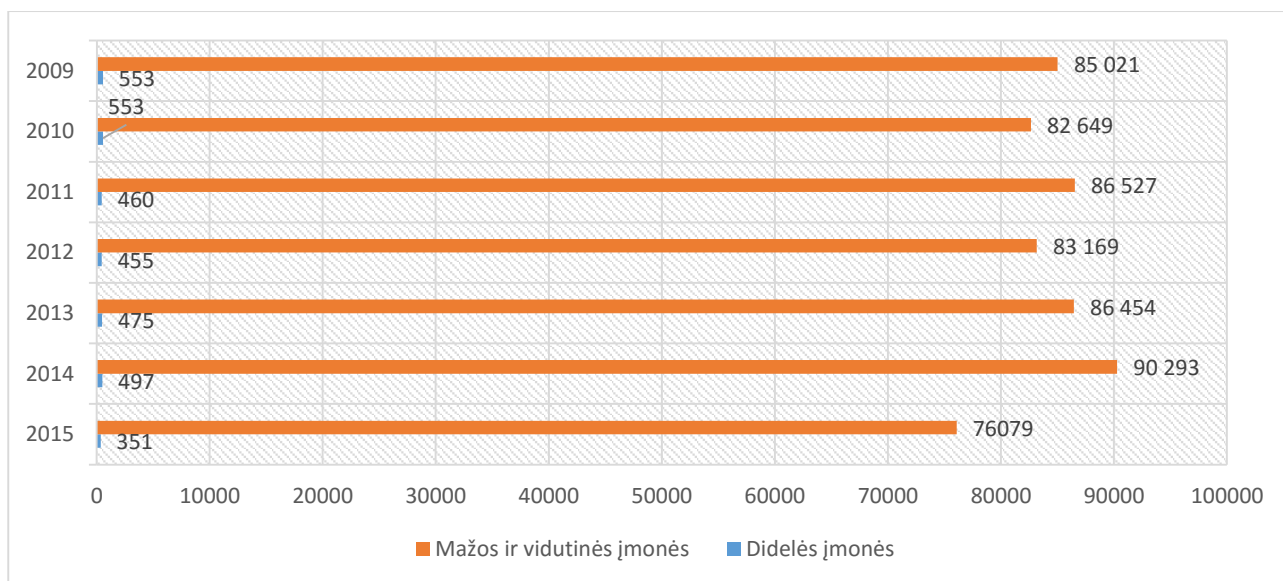
R. Keršienė (2009), pritardama B. Melnikui, A. Jakubavičiui ir R. Strazdui (2002), teigia, kad SVV susiduria su šiomis pagrindinėmis problemomis: gaminamos produkcijos neatitikimas pasauliniams standartams, žemas darbo našumas, mažas produkcijos konkurencingumas, apyvartinių lėšų trūkumas, nepakankama darbuotojų kvalifikacija, informacijos trūkumas.

SVV vystymo skatinimas yra vienas svarbiausių Lietuvos ūkio ekonominės plėtros uždavinių. L. Šimanskienės ir J. Paužuolienės (2012) teigimu, parama SVV daro teigiamą įtaką darniam vystymuisi. G. Davulis mini užsienio autorius (Griffiths, Wall, 2008, žr. Davulis, 2013), kurie skiria tris pagrindines problemas, su kuriomis susiduria SVV subjektai: tai bankų nenoras skolinti arba skolinimas tik su aukštomis palūkanomis, žinių ir įgūdžių stoka, ne visada palanki teisinė aplinka, sudėtingos įmonių steigimo procedūros, paini dokumentacija. „SVV daug lengviau nei stambus verslas geba prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, sukuria nemažą šalies produktų ir paslaugų dalį,

naujas darbo vietas. SVV prisideda prie inovacijų kūrimo ir jų taikymo verslui. Įmonės, kuriose diegiamos inovacijos, yra produktyvesnės, jos sukuria geresnius produktus, taiko naujesnius gamybos metodus, greitai prisitaiko prie naujų technologijų ir nuolat kintančio vartotojų poreikio“ (Ciochina et al, 2008, cit. Davulis, 2013). Nemažai SVV įmonių sukuria ir būtiną konkurencinę aplinką. Tradiciškai smulkios ir vidutinės įmonės yra pranašesnės, nes dėl savo dydžio bei lankstumo geriau prisitaiko prie rinkos pokyčių, jų dėka atsiranda didesnė konkurencija (Gunasekaran et. al, 2011, cit. Davulis, 2013). G. Davulis, pritardamas D. Štreimikienei (2007), teigia, kad SVV įmonės dominuoja strateginėse verslo paslaugų srityse, t.y. informacinės technologijos, kompiuterių programinės įrangos tiekimo, elektroninės komercijos paslaugų, rinkodaros, tyrimų ir plėtros srityse. Anot J. Čiburienės ir J. Guščinskienės (2009), darbuotojų skaičius SVV nuolat auga.

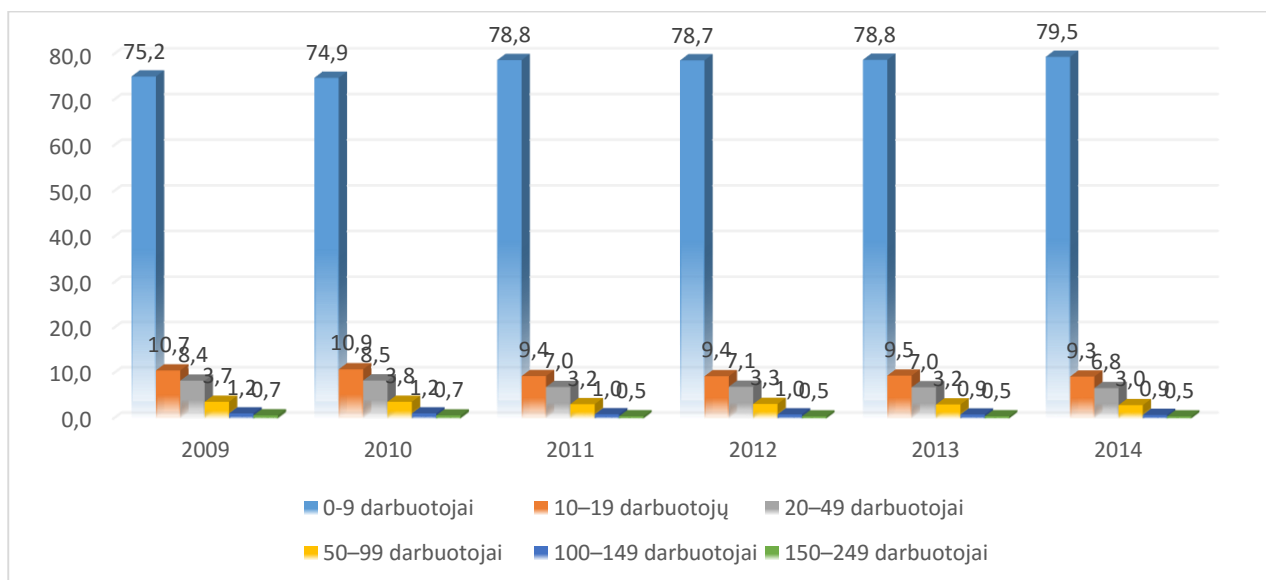
„Smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimo tendencijos. Lietuvoje ir Europos Sąjungos šalyse, mažos ir vidutinės įmonės sudaro daugiau kaip 98 proc. visų šalyje veikiančių įmonių 2009 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių buvo 65232, o tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 20 veikiančių SVV įmonių. Lyginant su Europos Sąjungos vidurkiu, Lietuvoje smulkių ir vidutinių įmonių skaičius, tenkantis tūkstančiui gyventojų yra 2-4 kartus mažesnis“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014).

2015m. sausio 1 d. Lietuvoje mažos ir vidutinės įmonės (toliau – MVI) sudarė daugiau kaip 98 proc. visų šalyje veikiančių įmonių(1 pav.) . Tikslius 2009–2015 metais veikusių mažų ir vidutinių įmonių bei didelių įmonių skaičius.

1 pav. MVI dalis liginant su didelėmis įmonėmis(tūkst.) (Pagal Statistikos departamento duomenis, 2015)

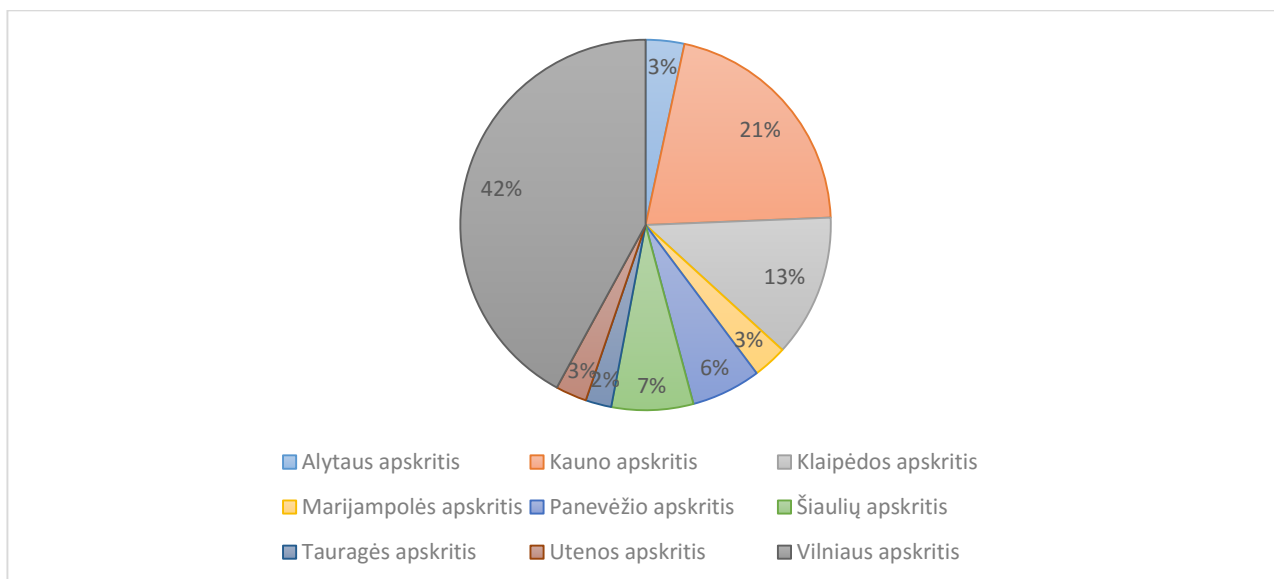
Didžiausia darbuotojų skaičių grupė yra mažos įmonės turinčios iki 9 darbuotojų. 1 paveikslėlyje pateikti duomenys, MVĮ pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių 2009–2014 metais. (2 pav.).

2 pav. MVĮ skaičius pagal darbuotojus (tūkst.). (Pagal Statistikos departamento duomenis, 2015)

Smulkaus ir vidutinio verslo situacija vertinama pagal galimybę žmones įdarbinti įmonėje. MVĮ Lietuvoje sudaro daugiau nei 98 proc. įmonių ir dirba virš 75 proc. dirbančiųjų. Veikiančios SVV įmonės šalies apskrityse yra išsidėsčiusios nevienodai, tose apskrityse, kurių centrai yra didieji šalies miestai, įsteigta didžioji veikiančių įmonių dalis. 2014 m. pradžioje Vilniaus apskrityje įmonės sudarė 42 proc. visų veikiančių SVV įmonių. Trečdalis įmonių veikė Kauno – 21 proc. Klaipėdos apie 13 proc. apskrityse. Likusiose apskrityse MVĮ sudarė nedidelę dalį visų įmonių (3 pav.). „Valstybė deda daug pastangų šiems pasiskirstymo nevienodumams pašalinti: daugumoje savivaldybių įsteigti verslo informacijos centrai, savivaldybėse kuriami verslo paramos fondai, visų savivaldybių įmonės gali pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama ir t.t., SVV koncentracija apskrityse išlieka panaši.“ Smulkaus ir vidutinio dydžio įmonės užima aukštą poziciją informacinių technologijų, kompiuterių programinės įrangos, elektronikos paslaugų, rinkodaros srityse“. Pasak autorių, nuolat gerinant teisinę ir ekonominę verslo aplinką, mažinant reguliavimą, liberalizuojant verslo sąlygas, privatizuojant valstybės teikiamas paslaugas ir kuriant naujas SVV finansinės paramos, plėtros priemones bei programas yra skatinama SVV plėtra ES šalyse. Smulkus ir vidutinis verslas padeda spęsti labai aktualias užimtumo problemas, SVV tiekia ir viešąją gėrybę. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės sudaro didelę dalį bendro įmonių skaičiaus, vyksta privatizavimo procesai, kuriamos, vietoje jų, naujos verslo įmonės. Tokio tipo įmonėse dirba didelis verslininkų ir specialistų ir skaičius.

Mokslininkai teigia, kad galimybė plėsti bei vystyti smulkųjų ir vidutinių verslų įmanoma: ieškant naujų rinkų arba ilginant darbo dieną. Gauti papildomų finansinių išteklių galima pritraukiant į verslą naujus investuotojus, įgyvendinant partnerystę arba išleidžiant naujų akcijų emisiją. Aukštas visuomenės išsilavinimo lygis suteikia MVĮ galimybę suformuoti aukštos klasifikacijos darbuotojų kolektyvą, nors dėl žemų atlyginimų SVV įmonėse atsiranda nekokybiškos darbo jėgos rizika, grėsmė darbuotojų kaitai ir informacijos nutekėjimui, klientų praradimui. (Bikas E., Bekeris R., 2009).

3 pav. MVĮ pasiskirstymas apskrityse 2014 m. sausio 1 d. (proc.) (Pagal Statistikos departamento duomenis, 2014m.)

Analizuojant SVV įmonių struktūrą 2013 – 2014 m. pagal ekonominės veiklos rūšis (1 priedas) SVV įmonės veikia daugiausia prekybos, apdirbamosios gamybos, transporto priemonių remonto, statybos, profesinės, mokslinės ir techninės veiklos srityse. 2013 metais pastebimas įmonių skaičiaus mažėjimas. SVĮ skaičius augo vandens tiekimo, karjerų eksploatavimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo srityse, visose kitose veiklos sektoriuose įmonių skaičius nežymiai mažėjo.

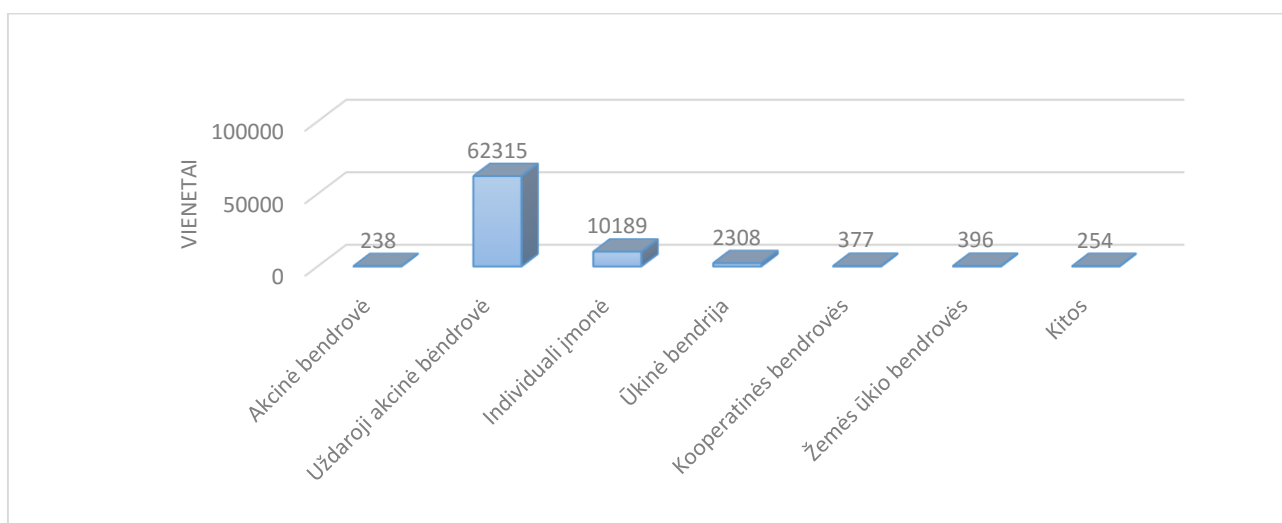
1.1. Mažų ir vidutinių įmonių plėtros perspektyvos

Lietuvos valstybei aktualūs ir svarbūs yra į biudžetą sumokami įmonių mokesčiai. Skaičiavimai rodo, kad smulkaus ir vidutinio verslo įmonės 2013 - 2014 m. sumokėjo apie 65 proc. visų į biudžetą surenkamų pridėtinės vertės ir pelno mokesčių, o šie mokesčiai sudaro didžiąją dalį valstybės biudžeto pajamų. Mažos ir vidutinės 2010 metais įmonės sumokėjo į biudžetą 62,7 proc. pelno

mokesčio ir sudarė 173280 tūkst. eur, ir 63,5 proc. pridėtinės vertės mokesčio ir sudarė 134108 tūkst. eur. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės valstybei svarbios, kad sprendžia šalies užimtumo problemas, bet ir yra valstybės biudžeto pajamų šaltinis.

Bendras MVĮ indėlis į ekonomiką yra panašus kaip ir didelių Lietuvos įmonių. Smulkios įmonės pasižymi tam tikromis savybėmis, dėl kurių jų indėlis yra išskirtinis: kuria naujas darbo vietas, diegia inovacijas, skatina konkurenciją, padeda didelėms organizacijoms bei efektyviai gamina prekes ir teikia paslaugas. Istorija liudija, kad daugybės mokslinių lūžių „kaltininkai“ yra nepriklausomi išradėjai bei smulkios įmonių, pavyzdžiui: foto kopijavimo aparatas, insulinas, vakuuminė kamera, penicilinas, užtrauktukas, automatinė pavarų dėžė, reaktyvinis variklis, sraigtasparnis, spalvotas filmas, tušinukas buvo sukurti smulkiose įmonėse (Bartkus, 2007). Inovacijų tyrimai rodo, kad smulkios įmonės daug efektyviau vykdo tyrimus ir diegia naujoves savo veikloje. Edwards ir Gordon (1973) Smulkios įmonės didina ekonominę konkurenciją. Veikiant rinkoje keliems gamintojams, gali nusistatyti aukštesnes kainas, neįsileisti į rinką naujų konkurentų, piktnaudžiauti savo užimama padėtimi ir turima galia, bei sulaikyti kompanijos viduje technologijos naujoves. Įmonių konkurencinės pastangos ne visos būna sėkmingos, SVV įmonių veikla gali iki minimumo apriboti didžiųjų įmonių savavaliavimą.

Mažos įmonės, kai kurias funkcijas atlieka kvalifikuočiau, taip jos prisideda prie didžiųjų įmonių sėkmės. Kelios pagrindinės funkcijos smulkios įmonės atlieka efektyviau nei didelės, yra tiekimo ir paskirstymo funkcijos. Akivaizdu, kad automobilius gaminti geriau didelėms kompanijoms, o juos remontuoti – mažoms įmonėms. Smulkios įmonės ir toliau išlieka konkurencinėje kovoje, yra puikus įrodymas, kad smulkių įmonių veikla yra efektyvi.

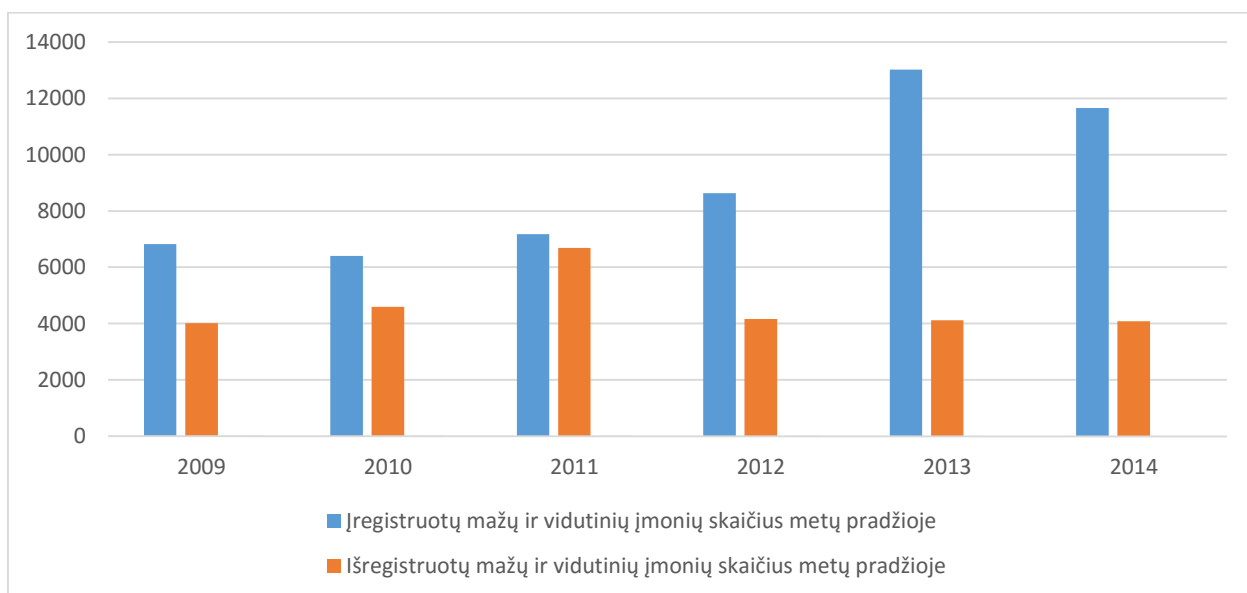

4 pav. Veikiančių MVĮ pasiskirstymas pagal teisinės formas 2015 m. Pradžia (sudaryta pagal: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės)

Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių struktūros analizė rodo, kad gausiausia Lietuvos SVV grupė yra uždarnosios akcinės bendrovės 62315 įmonių, didesnis yra individualių įmonių skaičius 10189. Šių formos įmonių paplitimą lemia privalumai: nedidelis pradinis kapitalas, savininkas savo įmonėje gali dirbti vienas, II nereikia likviduoti norint ją pertvarkyti į UAB, bei jas paprasčiau valdyti. II Lietuvoje pastebimos mažėjimo tendencijos. Sąlygoti galėjos tokie veiksniai:

- mokesčių naštos padidėjimas;
- rizika asmeniniam turtui dėl neribotos civilinės atsakomybės, kuri didėja kartu su konkurencija;
- didesni reikalavimai registruojant II;
- apribojimas, kad II savininkas negali būti kitos II savininku;
- UAB, kaip įmonių teisinės formos, patrauklumo padidėjimas.

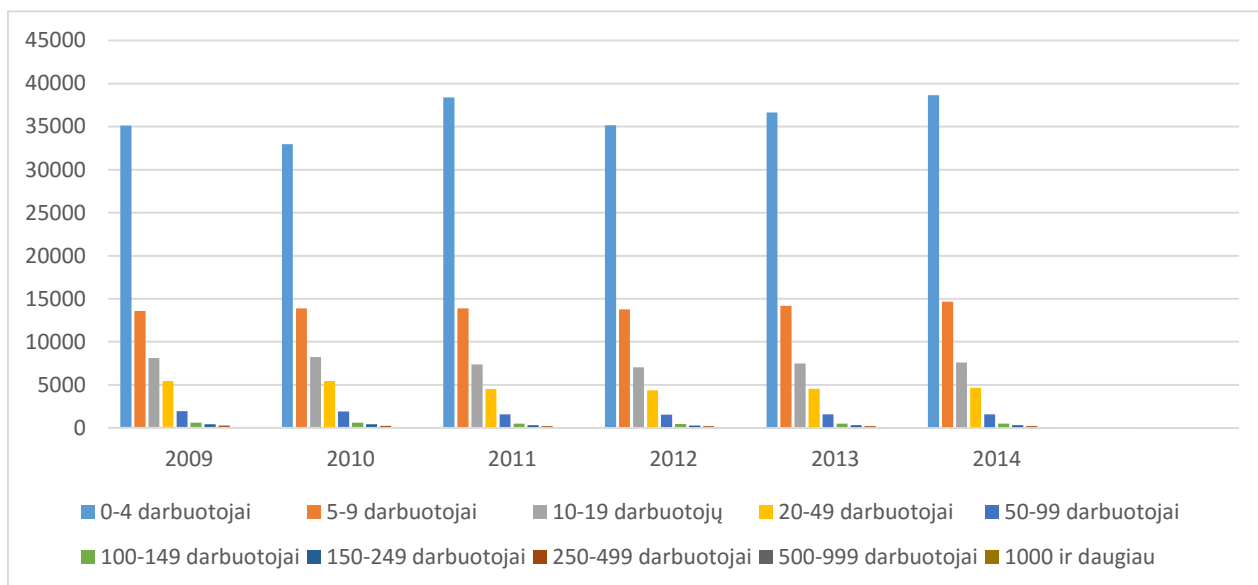
Įmonių registre kiekvienais metais buvo įregistruojama virš 4 tūkst. įmonių. 2014 m. buvo registruojamos virš 11000 įmonių ir tai daugiau nei 2009 m. Panašiai kito išregistruojamų įmonių skaičius. Išregistruotų įmonių skaičius didžiausias buvo 2011m. – apie 7000 įmonių. Pateiktame 2 pav. išregistruotų ir įregistruotų smulkių ir vidutinių įmonių skaičius iki 2011 m. buvo stabilus. Rodikliai rodo, kad 2012 m. įregistruotų įmonių skaičius didėjo. Paskutinių metų duomenimis, verslumo lygis šalyje kito žymiai.

5 pav. Įregistruotų ir išregistruotų vidutinių įmonių skaičius metų pradžioje. (Vienetai) (Sudaryta pagal: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės)

Smulkus ir vidutinis verslas turi privalumų ir trūkumų. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje, verslumo dinamika didėja.

SVV atlieka svarbų vaidmenį skatinant darbo lankstumą, kai didelės įmonės mažina darbo vietų skaičių, bei didinant užimtumą ypač tuo metu. Šiame sektoriuje, Lietuvoje, dirba didžiausia žmonių dalis. Įmonių sandara pagal darbuotojų skaičių Lietuvoje pateikiama 4 pav. Paplitusi nuomonė, kad mokesčiai neigiamai SVV plėtrą. mokesčiai vertinami kaip verslo plėtros trukdys. Norėdami Siekdami gauti išorinį finansavimą, verslininkai susiduria su reikalaujamo verslui pernelyg didelio užstato problema.

6 pav. Darbuotojų skaičius metų pradžioje. (Vienetai) (Sudaryta pagal: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės)

Verslininkai, paprašyti išvardinti kliūtis, trukdančias verslo pradžia, pirmoje vietoje nurodė, kad sunku rasti tinkamus darbuotojus ir biurokratizmą. Taip pat trečdalis verslininkų įsitikinę, jog biurokratizmo priežastys glūdi įstatymuose ir kituose norminiuose aktuose, reguliuojančiuose verslo santykius.

„ SVV įmonės negali konkuruoti vienodomis sąlygomis su stambiomis įmonėmis, todėl pagrindiniai verslo plėtros prioritetai tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu – visokeriopai remti SVV, skatinti ne tik naujų įmonių steigimą, bet ir sudaryti kuo palankesnes sąlygas jau veikiančioms. Skatintinam SVV įmonių plėtrą ir jų gyvybingumą įgyvendinamos naujos finansinės paramos formos, daug dėmesio skiriama viešųjų paslaugų verslui kokybės užtikrinimui“ (Keršienė R., 2009).

Valstybė turi įgyvendinti tokias priemones, kurioms nereikėtų daug lėšų, bet kurios daro teigiamą poveikį visiems SVV subjektams. Reikėtų gerinti verslo aplinką, rūpintis, kad verslininkai

gautų daugiau informacijos, mokomi ir konsultuojami ir pradėtų naudotis nauja finansine parama, šalinti biurokratinius verslo suvaržymus.

Esant dideliame nedarbe Lietuvoje neigiamas poveikis verslui tampa menkos vartotojų perkamosios galios. Ši poveikį jaučia tiek neseniai pradėjusios veikti įmonės, tiek įmonės, veikiančios gana ilgą laiką. Galbūt ši kliūtis ir yra stabdis veiklos pradžia. Valstybė turėtų atsižvelgti į invalidus, bedarbius, juos informuoti apie teikiamas lengvatas gauti kreditą ar paramą, biržos galimybes. Šios galimybės įtrauktų atskiras visuomenės grupes verstis ūkine – komercine veikla, padidėtų invalidų, bedarbių užimtumas, moterų verslumas. Turėtų kilti pragyvenimo lygis, kadangi dabar esantis minimumas, kurį gauna dauguma dirbančių Lietuvos gyventojų, - menka finansinė žmogaus galia. Valstybė turi atsižvelgti į tai, kad dalis importuojamų prekių turėtų būti pakeista lietuviškomis. Žmonės būtų suinteresuoti užsiimti ekonomine veikla : žemės ūkiu, pramone, paslaugomis. Visi šie veiksniai turi didelę įtaką žmonių perkamajai galiai.

Įstatymų nepastovumas ir nesuderinamumas neigiamai veikia mokesčių sistemą. O nepalanki mokesčių sistema skatina jų slėpimą, mažina suinteresuotumą plėtoti verslą, investuoti į jį daugiau lėšų, stabdo verslo plėtrą. Mokesčiai yra labai sudėtinga SVV politikos sritis, kai kurios lengvatos sukuria galimybes apeiti įstatymą. SVV labiausiai priimtina paprastesnė mokesčių sistema ir mažesni mokesčiai. Dauguma verslininkų teigia, kad mokesčiai yra per dideli. Dideli mokesčiai žlugdo verslą, dėl to valdininkai surenka mažiau mokesčių. Bet už tai niekas neatsako, nors žala padaroma ir verslininkui, ir valstybės biudžetui.

Pagerinti smulkaus ir vidutinio verslo subjektų finansines galimybes, reikia smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialiosios programos lėšomis išplėsti smulkaus ir vidutinio verslo subjektų finansines galimybes ir skirti lėšas pradiniam kapitalui formuoti, naujoms technologijoms ir inovacijoms versle įdiegti, teikti garantijas finansų įstaigoms (už smulkaus ir vidutinio verslo subjektams suteiktas paskolas ir lizingo paslaugas). Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių didinimas yra viena svarbiausių politinių priemonių, galinčių padėti lengvatinėmis sąlygomis įeiti į tarptautinę rinką, diegti inovacijas, naujas technologijas, skatinti verslumą, mokyti personalą, užtikrinti informacinę infrastruktūrą. Jauni specialistai pradeda savo gamybinę veiklą šiose įmonėse. Žinių trūkumas arba pakankamumas ir nulemia tolimesnę įmonės raidą. Visų susidarančių sunkumų, smulkus ir vidutinis Lietuvoje verslas auga, persitvarko senosios įmonės, kuriamos naujos, pradedamas suprasti būtinumas ilgalaikio verslo planavime.

Apibendrinus galima teigti, kad pagrindinės priežastys stabdančios SVV verslo plėtrą` yra finansinių išteklių trūkumas, mokesčių tarifų ir administravimo nepalankumas, įgūdžių bei žinių

trūkumas; išorinės aplinkos nestabilumas. Dažniausiai išskiriami SVV įmonių trūkumai yra priklausomybė nuo aplinkos, didelės prekių kainos, nedidelė veiklos apimtis bei apyvartinių lėšų trūkumas. Smulkios ir vidutinės įmonės yra reikšminga šalies grupė, kurios dėka šalyje kuriamos naujos darbo vietos, pritraukiamos investicijos, pridėtinė vertė, žmonės save įvairiapusiškai realizuoja, mokami mokesčiai, palaikomas kainų stabilumas valstybės ir savivaldybės biudžetams. Mažos įmonės yra pagrindinės plečiant tinklus ir inovaciniame procese. Kadangi dėl rinkos nesėkmių visuomenė nepajėgi užtikrinti pakankamo viešųjų gėrybių tiekimo, smulkaus verslo sektoriui būtina valstybės parama, leidžianti integruoti išorinę mažų ir vidutinių įmonių naudą visuomenei ir padidinti jo konkurencingumą ekonomikoje.

2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO POVEIKIO EKONOMIKOS AUGIMUI TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo sampratos analizė

SVV subjektų samprata apibrėžta Lietuvos Respublikos SVV plėtros įstatyme (toliau – įstatymas), nauja redakcija įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektus įstatymas apibrėžia, jiems taikomas valstybės paramos formas ir verslui svarbias nuostatas. Šiame įstatyme, „SVV subjektas - labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė ir fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine ar profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.“

Anot Bartkaus ir Pikčio (2007), mažų ir vidutinio verslo įmonių verslo dydžiui Lietuvoje matuoti yra naudojami tokie Europos Sąjungoje (ES) priimtų kriterijų pavyzdžiai, kaip darbuotojų skaičius, pardavimų apimtys, aktyvų (turto) dydis, draudimas, indėlių apimtis (Bartkus ir Piktyš, 2007).

Lietuvoje rekomendacija dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos įsigaliojo nuo 2014 m. spalio 7 d. Mažas ir vidutines įmones apibūdina šie kriterijai – įmonės darbuotojų skaičius, metinės pajamos, turto balansinė vertė (žr. 1 lent.). Mažų ir vidutinių įmonių samprata Lietuvoje šiuo metu atitinka Europos Komisijos rekomendacijas.

1 lentelė. Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių samprata (LR Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 2014 m. spalio 7 d. Nr XII-1186)

	Darbuotojų skaičius	Metinės pajam. (mln. eur.)	Turto balans. vertė (mln. eur.)
Vidutinė įmonė	Mažiau kaip 250	Neviršija 40	Ne didesnė 27
Maža įmonė	Mažiau kaip 50	Neviršija 7	Ne didesnė 5
Mikroįmonė	Mažiau kaip 10	Neviršija 2	Ne didesnė 1,5

Smulkios ir vidutinės įmonės – tai pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė, kurios egzistavimas ir jos ekonominė būklė turi lemiamą poveikį bendram socialiniam ir ekonominiam augimui ir stabilumui.

„ Smulkus ir vidutinis verslas turi šiuos pranašumus:

- konkurencijos didelėms įmonėms sudarymas;
- naujų rinkų ar nišų užpildymas;

- mažas kapitalo poreikis;
 - greita reakcija į rinkos pokyčius ir lankstumas taikantis prie jų;
 - didžiųjų įmonių aptarnavimas;
 - naujų ir dažnai geresnės kokybės produktų, paslaugų, gamybos procesų sukūrimas.“
- (Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004))

2 lentelė. Mažų įmonių statusas

(http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cm/651/651790/651790lt.pdf)

Valstybė	Darbuotojų skaičius	Įstatinis kapitalas (eur.)
D. Britanija	Mažiau kaip 24 (užima nedidelę rinkos dalį)	
Rusija	Apibrėžiama pagal darbuotojų skaičių ir priklausomumą ūkio šakai	
Japonija	Mažiau kaip 20	Neviršija 30 tūkst.
JAV	Mažiau kaip 49	

„Smulkiojo ir vidutinio verslo samprata Lietuvoje šiuo metu atitinka Europos Komisijos rekomendacijas. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme nurodoma, jog smulkiojo ir vidutinio verslo subjektai yra vidutinės, mažos ir labai mažos įmonės, kurios atitinka tam tikrus reikalavimus“ (žr.1 lent.) „bei fiziniai asmenys, turintys teisę verstis savarankiška ūkine komercine ir kita panašaus pobūdžio veikla (įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą)“ (Lietuvos ..., 2008). Smulkų ir vidutinį verslą įvairios šalys apibrėžia skirtingai, įmonės statusą lemia įmonės darbuotojų skaičius, nors yra ir kiti apribojimai. SVV plėtros strateginių kryptių apraše „smulkus ir vidutinis verslas – vienas iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksmų, turintis esminį poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui“ (Europos ..., 2007).

Ekonomistas Dž. Hornas, teigia, „kad smulkusis ir vidutinis verslas yra vienas iš aštriausių gyvybingos rinkos ekonomikos „kampų“, nes ši veiklos forma sukuria palankesnes sąlygas verslininkystei ir verslo kūrybai. Pasaulinė patirtis įrodė, kad be smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių rinkos ekonomika negali nei funkcionuoti, nei tobulėti“ (Juozaitienė ir Staponkienė (2006)).

Tikslų ir universalų apibrėžimą pritaikyti SVV yra gana sunku, nes įvairūs autoriai šią sąvoką savaip interpretuoja ir aiškina (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. SVV samprata (sudaryta darbo autorės)

Autorius	Apibūdinimas
Sūdžius, 2001	A. Gosas debatų apie SVV varžovus suskirstė į tris skirtingas „stovyklas“ (Stokes, 1992). Laisvosios rinkos teorija – M.Thatcher tvirtina: „kuo laisvesnė visuomenė, tuo daugiau smulkaus verslo“. Marksistinėje teorijoje smulkių įmonių atgimimas aiškinamas kaip neišvengiamos tendencijos reiškinys. Smulkus verslas pristatomas kaip subtili dominuojančios ekonomikos forma bei darbo išnaudojimo „įrankis“. A. Gosas tvirtina: „Smulkių įmonių formavimo tendencijos didėjimas depresijos metu rodo, kad didysis verslas naudojasi smulkiuoju kaip antraeiliumi sektoriumi, savotiška „pagalve“ rinkos svyravimams išlyginti“.
Schneider, 2003	MVĮ sektorius, didelis skaičius šalių apibrėžti grupę, kuri susideda iš savarankiškai dirbančių asmenų ir "mikro" įmonių, kuriose dirba mažiau nei 10 darbuotojų. Nepriklausomai nuo išsivystymo lygio ekonomikoje, didelė dalis mikro įmonių, o kartais ir mažos įmonės randama neoficialiame sektoriuje ar šešėlinėje ekonomikoje.
Vainienė, 2005	MVĮ tai – įmonė, kurios apyvarta, darbuotojų skaičius ar kiti rodikliai neviršija nustatyto dydžio. Dažnai smulkiam ir vidutiniam verslui suteikiamos mokesčių ar kitokios lengvatos.
Bartkus, Piktyš, 2007	Pati įmonė gali būti vadinama „smulkia“, lyginant ją su didesnėmis kompanijomis, arba „stambia“, lyginant ją smulkesnėmis firmomis. Aiškinantis, koks yra smulkių įmonių įnašas į bendrą ekonominę sistemą, turi būti atsakyta į tokius klausimus: Kokiose pramonės šakose smulkių įmonių indėlis yra didžiausias? Kokia dalis bendroje ekonominės sistemos išiegoje tenka smulkiajam verslui?
Dž. Horną, 2006	Smulkusis ir vidutinis verslas yra vienas iš aštriausių gyvybingos rinkos ekonomikos „kampų“, nes ši veiklos forma sukuria palankesnes sąlygas verslininkystei ir verslo kūrybai. Pasaulinė patirtis įrodė, kad be smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių rinkos ekonomika negali nei funkcionuoti, nei tobulėti.
Bagdonas, 2008	Bagdonas teigia, kad „įmonės dydį nusako trys pagrindiniai rodikliai: vidutinis metinis darbuotojų skaičius, įmonės metinės pajamos, įmonės turto balansinė vertė. SVV – tai pagrindinis ekonomikos variklis Lietuvoje. Mažos įmonės gali gana operatyviai tenkinti smulkių serijų ir vienetinės produkcijos gamybos poreikius (tai ypač aktualu esant nedidelei šalies rinkai), gali geriau naudoti laisvus darbo išteklius, tenkinti pavienių užsakovų pageidavimus, nes jos dažnai būna arčiau užsakovų ir tuo būdu operatyviai užpildo rinką trūkstamomis prekėmis ir paslaugomis“.
Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, 2008	Prie SVV taip pat priskiriami fiziniai asmenys, besiverčiantys verslo veikla su verslo liudijimais. Nagrinėjant SVV reikšmę Lietuvos ekonomikai, svarbiausias dėmesys skiriamas trim pagrindiniams rodikliams: SVV įmonių skaičius, sukurtamų darbo vietų bei sukurtos pridėtinės vertės santykinė daliai.
Paunskienė, Antanavičienė, Peleckas 2011.	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės yra skirstomos pagal darbuotojų skaičių ir finansinius rodiklius, kurie turi atitikti bent vieną iš šių rodiklių: metinės pajamos, mln. Lt; turto balansinę vertę, mln. Lt.
SVV plėtotės strategija iki 2015 m.	Smulkus ir vidutinis verslas apibūdinamas - pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių, turintis poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai, socialiniam stabilumui ir naujų darbo vietų kūrimui, todėl plėtotė yra svarbiausių Lietuvos ekonominės politikos kryptių.

Anot O. Stripeikio ir P. Žukausko (2004), „smulkaus ir vidutinio verslo sektorius greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujas darbo vietas tose veiklose, kurių produktai ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą“.

SVV verslas daro esminį poveikį šalies ūkio plėtimuisi, naujų darbo vietų kūrimui, gyvenimo lygio kėlimui. Todėl galima teigti, kad be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomikos sistema negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Kadangi smulkios ir vidutinės įmonės yra novatoriškos, greitai reaguojančios į vartotojų poreikius, jos dažnai atranda visiškai naujas rinkas. Diegiant naujus produktus ir paslaugas persiorientuoti tokiose įmonėse yra daug paprasčiau ir tai galima padaryti įdedant mažesnes investicijas negu stambiose įmonėse (Sūdžius, 2001).

SVV priskiriamos įmonės yra labai įvairios pagal jų organizavimo formas. Visos labai mažų įmonių kategorijai priklausančios įmonės yra individualios arba kitaip dar vadinamos personalinės įmonės. Tačiau smulkių ir vidutinių kategorijai priskiriamų įmonių, numatytų LR įmonių įstatyme, tarpe yra visų rūšių įmonių, tai individualios įmonės, komandinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos (KŪB), tikrosios ūkinės bendrijos (TŪB), uždarnosios akcinės bendrovės (UAB), akcinės bendrovės (AB), investicinės bendrovės, savivaldybių įmonės, valstybinės, kooperatinės ir žemės ūkio bendrovės.

Pasak Lundstrom, A., Stevenson, L., (2001) daugelis šalių dėl praktinių priežasčių taiko tik darbuotojų skaičiaus rodiklį kalbant apie MVĮ sampratą. Tačiau ne lietuviškai nes SVV sektoriaus struktūra yra beveik visose šalyse vienoda. Apie 99 procentai verslo pateks į SVV kategoriją jei yra nustatoma 250 darbuotojų riba, mažiau nei dešimties darbuotojų riba apims arti 90 procentų firmų visose šalyse. „Tipiška MVĮ“ gali nesugebėti egzistuoti remiantis dydžio apibūdinimais. Naudojant darbuotojų skaičiaus apibūdinimą paslaugų įmonės, gamybinės įmonės, internetinės įmonės, visos yra įtraukiamos į tą pačią. Verslas būdamas įvairus negali demonstruoti ta pačią elgseną ir veiklos būdus, nors jie ir yra toje pačioje dydžio kategorijoje.

Tačiau patys Lundstrom, A., ir Stevenson, L., (2001) nėra vienpusiai ir neneigia, kad yra ir argumentų patvirtinančių SVV sampratos ieškojimo ir atnaujinimo būtinumą. Tokie argumentai būtų:

- Yra svarbu stebėti SVV sektoriaus vystymąsi skirtingais laiko tarpais, bet kažkokiais kitokiais kriterijais nei mes naudojame šiandien. Galbūt būtų geriau koncentruotis į siauresnius kriterijus, labiau pabrėžti savarankiškumo kriterijų ar pritaikyti skirtingus apibrėžimus skirtingoms šakoms.
- Svarbu suprasti verslo struktūros pasikeitimus, verslo kūrimo, nutraukimo, susiliejimo ir plėtimosi dinamiškumus bei veiksmų įtaką darbinimui, inovacijoms ir augimui.

- Labai svarbu spėti stebėti individualių firmų savininkus skirtingais laiko tarpais.
- Reikalingi geresnės matavimo priemonės, siekiant stebėti verslininkų demografiją, apimant įvairias vidines grupes. (Lundstrom, A., Stevenson, L., 2001, p. 23)

Pasak pačios Europos Komisijos (2006) smulkaus ir vidutinio verslo sampratą reikėjo keisti dėl ekonomikos vystymosi lygio ir augimo. Ji išskyrė penkias priežastis dėl, kurių buvo keičiama SVV samprata:

- ✓ Siekiama atnaujinti finansinius slenksčius – kainų ir našumo augimas sąlygojo būtinumą pritaikyti finansinius slenksčius. Slenksčio pakėlimas leis nemažam įmonių skaičiui išlaikyti MVĮ statusą ir jų galimybes gauti paramą.

- ✓ Siekiama paremti mikroįmones – nauja samprata atsižvelgia į didelį mikroįmonių kūrimąsi ir nustato joms finansinį slenkstį.

- ✓ Siekiama pagerinti priėjimą prie turto – šis apibrėžimas palengvina nešališką SVV finansavimą, užtikrindamas palankumą kai kuriems investuotojams.

- ✓ Siekiama paremti inovacijas ir pagerinti priėjimą prie tyrimų ir vystymo (R&D) – dabar specifinis aprūpinimas teikiamas universitetams ir nepelno tyrimų centrums.

- ✓ Siekiama geriau stebėti įmones – kad paramos priemonės būtų teikiamos tik toms įmonėms, kurioms tikrai reikia. (The new SME definition: user guide and model declaration; 2006) Europos komisijos pateiktos priežastys, atspindi ne tik šios sampratos keitimo būtinumą, bet ir pačios SVV sampratos apibūdinimo svarbą. Kaip matome iš priežasčių, samprata ne tik padeda suskirstyti įmones į atskiras grupes, bet ir padeda valdyti tam tikrus ekonominius instrumentus.

SVV sampratai trūksta stabilumo ir nuoseklumo, nes samprata naudojama kaip ekonominės politikos priemonė. Svarbūs yra ir Lundstrom bei Steveson argumentai, kad samprata neturėtų būti remiamasi siekiant vertinti įvairias įmones, šakas ar panašiai, nes iš tikrųjų ši samprata tam per plati ir gali iškreipti rezultatus. Valstybės norėdamos pilnavertiškai dalyvauti ekonomikos procesuose, turi nustatyti kažkokius rėmus, kuriais galėtų vadovautis priimant konkrečius sprendimus, šios sampratos tampa savaimė suprantama verslo dalimi. Kaip matome smulkaus ir vidutinio verslo samprata yra kintanti ir nepastovi, todėl kai kurie autoriai kelia diskusiją ar išvis reikalinga ši samprata, jei ji vis tiek realiai neatspindi tikros situacijos ir šią sampratą ne visada galima pritaikyti.

Apžvelgiant kitų šalių nustatytas SVV sampratas galima pastebėti, kad dydžių ribos ne taip stipriai ir skiriasi. Mažiau šalių taiko finansinius rodiklius SVĮ grupavimui, tai dažniausiai lemia sunkumai susiję su realių finansinių įplaukų nustatymu. (Small and medium sized enterprises in countries in transition, 2003).

Pasak M. Kučinskienės ir A. Fominienės (2010, p. 112), SVV ir ypač labai mažos ir mažos įmonės išsiskiria gebėjimu lanksčiai prisitaikyti prie vartotojų poreikių, teikdamos įvairesnes – diferencijuotas paslaugas, veikti nedidelėse specifinėse rinkose, taikyti „gerąją praktiką“ ir tapti socialinio stabilumo garantu.

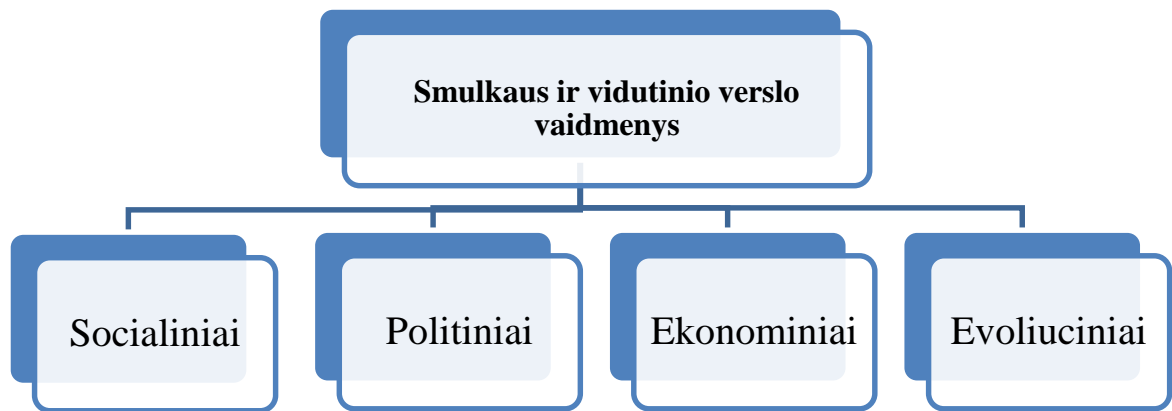
Lietuvoje įmonės gali deklaruoti esančios vidutinės, mažos ar labai mažos nuo jų įsteigimo datos. Be to, pagal įstatymą įmonė tampa vidutine, maža ar labai maža, jei veikdama daugiau kaip 2 finansinius metus iš eilės fiksuojamas darbuotojų skaičius ir įmonės finansiniai duomenys atitinka įstatymo sąlygas. Įmonė taip pat gali prarasti šį statusą, jei neatitinka minėtųjų sąlygų. Taip pat įmonė nepriskiriama vidutinei, mažai ar labai mažai, jei daugiau kaip 25% įmonės akcijų, pajų ar kapitalo dalių arba daugiau kaip 25% įmonės dalyvių balsų tiesiogiai ar netiesiogiai turi valstybė ir (arba) savivaldybė (Paunskienė, Antanavičienė, Peleckas, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad SVV samprata yra reikalinga, tačiau ją reikėtų naudoti kaip teorinę priemonę, o ne kaip tyrimų ar taisyklių, pagal kurias būtų priimami vienašališki įstatyminiai sprendimai, priemonę.

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui

SVV yra kiekvienos šalies ekonomikos dalis, o plėtra reikšminga šalies ekonominiam vystimuisi. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus veikla yra priemonė, užtikrinanti ekonominį augimą, rinkos konkurencingumo didinimą, užimtumo problemų sprendimą. Pasak Stripeikio ir Žukausko „smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis ir jų veiklos skatinimas yra šalies ekonomikos augimo pagrindas, o tuo pačiu – viena iš regionų plėtros bei vystymo sąlygų. Smulkusis ir vidutinis verslas daro esminį poveikį šalies ūkio plėtotei, naujų darbo vietų kūrimui, regionų išsivystymo lygio kėlimui. Išanalizavus pasaulinę patirtį, daroma išvada, jog be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomikos sistema tiesiog negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą visuomenės susidomėjimą. To pasėkoje, pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių yra nuolat atliekamas intensyvus smulkaus ir vidutinio verslo monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų

Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo pasaulio vystymuisi yra reikšmingas daugeliu aspektų, tačiau galima išskirti keturis svarbius SVV vaidmenis.

7 pav. Svarbiausi SVV vaidmenys Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004).

SVV vaidmuo pasaulio ekonominiam vystymuisi yra reikšmingas daugeliu aspektų. Išskiriami pagrindiniai keturi SVV vaidmenys, kurie nurodyti lentelėje. (žr. 4. Lentelę)

4 lentelė SVV reikšmė. (adaptuota pagal Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004))

SVV vaidmuo	Apibūdinimas
• Socialinis	„Suteikia galimybę daugeliui realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus ir žinias. Smulkios ir vidutinės įmonės (SVĮ) įdarbina nemažai socialinės rizikos grupės gyventojų, kuriems darbo vietos stambiose įmonėse sunkiai prieinamos. Jaunieji specialistai taip pat dažniausiai pradeda veiklą SVV įmonėse. SVV suteikia galimybę visiems visuomenės nariams tobulėti asmeniškai bei kurti, vaidina integruojantį vaidmenį.“
• Ekonominis	„Smulkūs ir viduriniai verslininkai sudaro vidurinėsios klasės pagrindą. Klestinti vidurinioji klasė yra politinio stabilumo garantas. Ji suinteresuota ginti demokratijos, ekonominės laisvės bei politinio stabilumo principus“
• Politinis	„Pasireiškia kiekybiniu ekonominiu augimu ir įtaka makroekonominiams rodikliams. Šis ūkio sektorius sugeba operatyviai prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, kurti naujas darbo vietas (ypač paslaugų sferoje). Egzistuoja tamprūs ryšiai tarp SVV ir stambiųjų įmonių. SVV įmonės realizuoja stambiųjų įmonių produkciją, teikia joms įvairias paslaugas - transporto, objektų apsaugos, aprūpinimo žaliavomis ir pan. SVV yra neatsiejama ir reikšminga šalių ekonomikos dalis, duodanti didžiulę ekonominę naudą visose ūkio šakose ir ekonominės veiklos srityse“.
• Evoliucinis	„Pasireiškia nenutrūkstama, dinamiška, į pokyčių orientuota veikla rinkoje, pasižyminčia rizika, drąsiais eksperimentais, lankstumu ir išradingumu, akcentuojant maksimalų esamų ir potencialių poreikių tenkinimą. SVV įmonės yra mokslinės-techninės pažangos katalizatoriai. Daugelyje veiklų SVV greičiau ir mažesniais sąnaudomis įdiegia inovacijas, skirtas gamybai, paslaugoms, technologijoms vystyti. Dinamiška smulkių ir vidutinių įmonių kaita ir konkurencija nuolat keičia rinkos struktūrą. Šie veiksniai, siekiant savo veiklą operatyviai adaptuoti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, didina darbo, kapitalo ir vartojimo rinkos elastingumą, skatina rinkos subjektų lankstumą ir novatoriškumą. Pokytis - pagrindinė sąvoka, charakterizuojanti SVV vaidmenį, sąlygojanti ekonominius evoliucinius procesus. Smulkios ir vidutinės įmonės atlieka svarbų rinkos balanso vaidmenį ir tarnauja kaip laisvos rinkos mechanizmo principo garantas“.

R. Keršienė (2009) teigia, „mažų ir vidutinių įmonių gausa - „sveikos“ ekonomikos požymis. Labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms tenka svarbiausias vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategijoje numatytus tikslus, skatinančius naujovių diegimą, partnerystės, konkurencingumo ir užimtumo plėtrą. Lietuvoje didelę įtaką ekonomikos plėtrai daro ne tik SVV įmonės, bet ir individualia veikla užsiimančios fiziniai asmenys. Atlikta SVV įmonių veiklos analizė rodo, kad jų įtaka Lietuvos ekonomikai auga. Didėjantis darbuotojų skaičius, auganti pridėtinė vertė sukuria teigiamas prielaidas vystymosi galimybėms ateityje“.

Išskiriami keletas pagrindinių smulkių įmonių privalumų:

- *Naujų darbo vietų sukūrimas* - pastarąjį dešimtmetį smulkios įmonės pirmavo pagal naujų darbo vietų kūrimą (Bartkus, 2007).
- *Inovacijų įvedimas* - inovacijų tyrimai parodė, kad smulkios įmonės daug efektyviau vykdo tyrimus ir diegia naujoves savo veikloje (Bartkus 2007).
- *Ekonominės konkurencijos skatinimas* - ne visos smulkių įmonių konkurencinės pastangos būna sėkmingos, tačiau smulkių „sveikų“ verslų buvimas ūkio šakoje yra pageidautinas reiškinys rinkos sistemai (Bartkus 2007).
- *Pagalba didelėms įmonėms* - kai kurias funkcijas, pvz. tiekimo ir paskirstymo, smulkios įmonės gali atlikti efektyviau negu didelės (Bartkus 2007).
- *Efektyvus paslaugų teikimas ir prekių gamyba* - faktas, kad smulkios įmonės ir toliau išlieka konkurencinėje ekonominėje sistemoje, yra puikus įrodymas, kad smulkių įmonių veikla yra efektyvi. Jei smulkios įmonės veiktų beviltiškai efektyviai ir būtų nenaudingos ekonominei sistemai, jos labai greitai būtų išstumtos iš verslo aplinkos stipresnių konkurentų (Bartkus, 2007).

Nustatyta, kad į smulkų ir vidutinį verslą investuotas euras uždirba daugiau nei investuotas į stambų verslą. Smulkios įmonės mažesnėmis išlaidomis ir greičiau įdiegia naujas technologijas.

SVV privalumai pripažinti visame pasaulyje ir jie yra pakankamas pagrindas tokių įmonių veiklai skatinti. Tačiau nesukūrus atitinkamų sąlygų šie privalumai tėra potencialūs ir atneša žymiai mažesnę naudą šalies ekonomikai nei galėtų.

Bartkus E. V., Piktyš R., (2008). Dapkus R. ir kt. (2007) teigia, „kad kadangi smulkus ir vidutinis verslas padeda spręsti užimtumo problemą, tai galima traktuoti, kad šis verslo sektorius teikia viešąją gėrybę. Kadangi dėl rinkos nesėkmių visuomenė nepajėgi užtikrinti pakankamo viešųjų gėrybių tiekimo, smulkiam ir vidutiniam verslui būtina valstybės parama, leidžianti integruoti išorinę smulkaus ir vidutinio verslo naudą visuomenei, ir padidinti jo konkurencingumą ekonomikoje“.

SVV reikšmė ekonomikai atskleidžia per ekonominius rodiklius, t.y. sukuriamos bendros pridėtinės vertės dalį, sukurtų naujų darbo vietų skaičių, technologijų ir inovacijų įdiegimą. SVV įtaka ekonomikos augimui yra didžiulė, todėl šalies ekonomikos vystymasis yra susijęs su SVV dinamikos tendencijomis.

Susisteminius pateiktas autorių mintis apie SVV reikšmę šiuolaikinėje ekonomikoje, veikiančio SVV kiekis šalyje parodo tos šalies gyventojų verslumo lygį. Kuo daugiau šalyje yra aktyvumu ir verslumu pasižyminčių gyventojų, tuo labiau išvystytas SVV, geresnė šalies ekonominė situacija. Civilizuotoje rinkoje veikiantys verslininkai pelno siekimą bando suderinti su visuomenės socialinės gerovės atsakomybe. Todėl sėkmingai veikiančios smulkios ir vidutinės įmonės yra šalies ūkio bei gyventojų gerovės garantas. SVV reikšmę šalies ekonomikai nusako gebėjimas prisitaikyti ir reaguoti į aplinkos pokyčius, patenkinti individualius vartotojų poreikius. SVV reikšmė ekonomikai atsiskleidžia per ekonominius rodiklius, t.y. sukuriamos bendros pridėtinės vertės dalį, sukurtų naujų darbo vietų skaičių, technologijų ir inovacijų įdiegimą. SVV įtaka ekonomikos augimui yra didžiulė ekonomikos vystymuisi ir yra susijęs su smulkaus ir vidutinio verslo dinamikos tendencijomis.

2.3. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos poreikio įvertinimas ir nustatymas

Pasaulinė patirtis rodo, kad be smulkių ir vidutinių įmonių (SVĮ) rinkos ekonomikos sistema negali normaliai funkcionuoti, tobulėti. SVV turi tam tikras savybes, kurioms reikia valstybės paramos. Didžioji dalis SVV įmonių dirba paslaugų sektoriuje, kurio reikšmė neatsiejama nuo gyvenimo lygio standartų kilimo ir nuolatos didėjančių gyventojų poreikių, dėl to ir struktūrinių pokyčių SVV daro teigiamą įtaką paslaugų sektoriaus kilimui ir visai ekonomikai.

Smulkus ir vidutinis verslas vykdo veiklą turėdamas ribotus išteklius: smuklioje įmonėse mokamas mažesnis atlyginimas, nei stambiose, mažos įmonės negali turėti profesionalių specialistų. Šie veiksniai yra mažų įmonių bruožas, apibūdinantis SVĮ įvaizdį. Todėl finansinė parama smulkiam ir vidutiniam verslui yra svarbi, pradedant steigimu.

Finansinė parama svarbi visose smulkaus ir vidutinio verslo veiklos stadijose. Pradžioje MVĮ susiduria su pradinio kapitalo stoka, vėliau – su poreikiu gauti papildomą finansavimą apyvartinėms lėšoms, investicijoms. Jos būtinos, siekiant vykdyti ir plėtoti sėkmingą veiklą. SVĮ norėdamos gauti išorinį finansavimą, susiduria su specifinėmis problemomis ir tai laikoma šių įmonių plėtros sunkumu. „Dėl finansinių išteklių stokos joms sunku samdyti kvalifikuotą darbo jėgą. Daugelio

įmonių vadovai nėra linkę investuoti į darbuotojų mokymą bei jų kvalifikacijos kėlimą“ (Dapkus, R.; Šivickas, G.; Štreimikienė, D., 2007).

Sudarant tinkamas smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas, pagrindinis valstybės vaidmuo yra užtikrinti privataus finansų sektoriaus plėtrą, o tiesioginės intervencijos priemonės taikyti tik esant akivaizdiems finansų rinkos trūkumams. Esama nemažai SVV finansavimo rinkos trūkumų - ypač nepakankamas pradedančiųjų mikro, inovatyvių įmonių finansavimas; taip yra dėl to, kad didelis šių įmonių veiklos rizikingumas bei santykinai dideli administravimo kaštai. Siekiant pagerinti SVV finansavimo galimybes ir sumažinti rinkos trūkumus, Europos Sąjungos vietinės, regioninės bei nacionalinės institucijos taiko įvairias priemones (garantijas, mikrokreditus, kapitalo investicijas). Tokiomis priemonėmis mažinama privataus finansų sektoriaus rizika bei skatinamas SVV įmonių, ypač pradedančiųjų, finansavimas bei plėtra, didinamas užimtumas, užtikrinamas ekonomikos augimas (Cagliano R., Blackmon K., Voss Ch., 2001) „MVĮ valstybės lėšomis remiamos visose ES šalyse (pvz.: dalyvavimo parodose sąnaudų padengimas, negražinama finansinė parama, mokesstinės lengvatos, nemokamas informacijos suteikimas, mokymų subsidijavimas). Teikiama finansinė ir techninė parama SVV padeda įveikti atsirandančias kliūtis rinkoje, prisideda prie verslumo skatinimo, šalies įmonių konkurencingumo augimo“ (Viešųjų paslaugų verslui tinklo įstaigų valdymo tobulinimo ir veiklos efektyvumo didinimo galimybių analizė, 2006).

Smulkus ir vidutinis verslas yra labai svarbus šalių ekonomikai, tačiau jam reikia paramos norint padėti tiek sau patiems tiek visai šaliai. Kaip išsiaiškinome anksčiau, paramos smulkiam ir vidutiniam verslui būtinumą įtakoja labai įvairios priežastys ir visos jos labai svarbios. Europos Komisija (2006) rekomenduoja ES valstybių narių vyriausybėms kreipti didelį dėmesį į smulkaus ir vidutinio verslo paramą dėl priežasčių:

Makroekonomikos priežastys :

- MVĮ yra augančios ekonomikos požymis;
- pritraukia verslininkus;
- lanksčiau reaguoja į rinkos pokyčius;
- didina konkurenciją;
- kuria nacionalinio ūkio stipresnius pagrindus;
- tai busimos stambios įmonės;
- sprendžia užimtumo problemas.

Mikroekonomikos priežastys:

- remiasi ištekliais, netinkamais stambiam verslui;

- gali plėtoti veiklą mažiau efektingose verslo srityse;
- tiesioginiai ryšiai ir kontaktai su aplinka ir rinka;
- paprastesnė steigimo ir valdymo bei pasitraukimo iš rinkos tvarka;
- dideli gamybos kaštai dėl nedidelių gamybos apimčių;
- nepakanka lėšų technikai, technologijoms atnaujinti;

Žinant, kokią šalies pridėtinę vertę sukuria SVV įmonės, pagrindiniai plėtros prioritetai tiek ES, tiek Lietuvoje turės būti koncentruojami į smulkujų ir vidutinį verslą, o valstybės parama smulkiajam ir vidutiniam verslui turės būti plečiama ir šis verslas skatinamas ne tik finansiškai, bet ir kuriant jam palankesnę teisinę bazę (Paunskienė, Antanavičienė, Peleckas 2011).

Europos Sąjungos parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje. Pasak Ruževičiaus (2009) „šiandieninėmis sudėtingomis, ypač dėl mažėjančių įėjimo į rinką barjerų, sąlygomis SVV subjektų dėmesys turėtų būti nukreiptas į inovatyvių ir paklausių produktų (prekių ir paslaugų) kūrimą ir jų sėkmingą įvedimą į rinką“. „Nuolatos didėjanti SVV, kaip vieno iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių, plėtra daro didžiulį poveikį ne vien tik bendrai ūkio raidai, bet ir naujų darbo vietų kūrimui, verslumo ir naujovių skatinimui, pridėtinės vertės didinimui „(Garuckas et al., 2007). Smulkus ir vidutinis verslas ir ypač labai mažos ir mažos įmonės išsiskiria gebėjimu lanksčiai prisitaikyti prie vartotojų poreikių, teikdamos įvairesnes – diferencijuotas paslaugas, veikti nedidelėse specifinėse rinkose, taikyti „gerąją praktiką“ ir tapti socialinio stabilumo garantu. Tačiau SVV subjektai negali vienodomis sąlygomis konkuruoti su didelėmis įmonėmis. Remiantis statistiniais tyrimais Vakarų Europoje, teigiama, kad nors iki pusės SVV subjektų bankrutuoja jau pirmaisiais veiklos metais, likusieji per kitus trejus metus sukuria vidutiniškai nuo 2 iki 6 naujų darbo vietų, o po penkerių metų – nuo 3 iki 8 naujų darbo vietų (Tamošiūnas, Lukošius, 2009).

Sudarant tinkamas smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas, pagrindinis valstybės vaidmuo yra užtikrinti privataus finansų sektoriaus plėtrą, o tiesioginės intervencijos priemonės taikyti tik esant akivaizdiems finansų rinkos trūkumams. Esama nemažai MVĮ finansavimo trūkumų, norint pagerinti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybes, Europos Sąjungos vietinės institucijos taiko įvairias priemones. Šiomis priemonėmis mažinama privataus finansų sektoriaus rizika ir skatinamas MVĮ finansavimas bei plėtra, didinamas užimtumas, užtikrinamas ekonomikos augimas. Taikant šias priemones būtina nustatyti jų efektyvumą, duodamą naudą, poveikį, prieinamumą, privalumus. Dėl šių priežasčių svarbu analitinėje darbo dalyje išanalizuoti Lietuvoje taikomas ES bei nacionalines paramos SVV priemones, atlikti jau vykdytų paramos SVV vertinimo tyrimų analizę bei parengti paramos SVV efektyvumo vertinimo metodiką.

ES šiuo metu yra vienas svarbiausių ekonomikos Lietuvoje variklių. Tapimas jos nare leido pritraukti dideles sumas papildomų lėšų, atvėrė naujas rinkas, praplėtė galimybes jose. Pasak Simanausko L., Šidlausko S. (2007) ES regioninė paramos politika yra nukreipta į:

1. Ekonominio vystymosi ES regionuose rėmimą, sukuriant reikalingas ilgalaikio vystymosi sąlygas;
2. Infrastruktūros, atitinkančios socialinius, ekonominius ir aplinkosaugos reikalavimus, sukūrimas;
3. Gyvenimo lygio, ekonominių, kultūrinių ir švietimo rodiklių skirtumų sumažinimas tarp ES regionų.

Europos Sąjunga suteikia įvairias pagalbos SVV formas šalims narėms bei dažnai šalims kandidatėms. Ši parama yra galima įvairiomis formomis, tokiomis kaip dotacijomis, paskolomis ir kartais garantijomis. Paramą galima gauti arba tiesiogiai, arba per ES struktūrinius fondus valdomus nacionaliniame lygmenyje. MVĮ taip pat gali gauti naudą iš įvairių nefinansinių pagalbos programų ir verslo paramos paslaugų. Tokios paramos programos gali būti skirstomos į tris kategorijas, priklausomai nuo jų valdymo lygio:

1. Tiesiogiai prieinamos SVV;
2. Europos Sąjungos struktūriniai fondai;
3. Kitos iniciatyvos

Svarbiausias skirtumas tarp išdėstytų kategorijų yra paramos SVV programos vadinamos (1) "tiesiogiai prieinamos SVV" bei (3) "kitomis iniciatyvomis" pareiškimai jose dalyvauti teikiami tiesiogiai ES Komisijai. Iš kitos pusės, finansavimas, kuriuo galima pasinaudoti per Europos Sąjungos struktūrinius fondus, yra administruojamas nacionaliniu lygiu. Parama neturi daryti įtakos konkurencijai bendrojoje rinkoje.

„Verslo paramos priemonės paprastai yra pristatomos kaip atsakas į struktūrinius trūkumus, ypač tuos, kurie neigiamai veikia SVV. Dažnai priemonės pateisinamos siejant regioninius netolygumus su nesėkmėmis rinkoje. Rinkos nesėkmės kyla dėl šių priežasčių: išorės veiksnių, viešųjų gėrybių, nepakankamos informacijos, koordinavimo sunkumų ir rinkos galios“ (Dapkus, R.; Šivickas, G.; Štreimikienė, D., 2007).

Europos Sąjunga paramos priemones pateisina jei jos padeda siekti bendrų ES interesų ir užtikrinti jos konkurencingumo, efektyvumo ir gerovės teikė jo vaidmenį. Galima pastebėti, kad čia išskirti galimi paramos teikimo atvejai nėra labai smulkmeniškai apibrėžti, todėl nemažai situacijų galima vertinti, kaip galimybę siekti tos paramos. Žinoma ES savo teikiama parama nenori iškreipti

rinkos situacijos, tačiau šiomis priemonėmis siekiama būtent sulygtinti netolygumus tiek regioniniais mastais, tiek skirtingų pajėgumų įmonių galimybes, tiek ir šalių narių bei stojančių šalių išsivystymą.

➤ ***Parama tiesiogiai prieinama SVV ir ES struktūriniai fondai, bei kitos iniciatyvos***

Tai paramos programos, kuriose dalyvauja smulkus ir vidutinis verslas. Kiekviena iš jų siejama su tam tikra tema - aplinkosauga, tyrimais, švietimo ir informacinėmis technologijomis.

LIFE III - aplinkosaugai skirta finansinė programa. Tikslas prisidėti prie metodų ir priemonių vystymo bei būsimos Bendrijos aplinkosaugos politikos plėtros. Projektų pasiūlymus gali teikti visi ES šalyse narėse įkurti juridiniai asmenys; smulkiųjų ir vidutinių įmonių dalyvavimas yra itin skatinamas. Pasiūlymus turi teikti vienas paraiškos teikėjas, tačiau kitų dalyvių bendradarbiavimas partnerystės rėmuose yra rekomenduojamas siekiant, kad paraiška būtų patvirtinta. Aplinkos ministerija yra paskirta Lietuvoje oficialiu Nacionaliniu kontaktų punktu LIFE III fondui administruoti.

Intelligent energy for Europe - Ši daugiametė programa, skirta veiksams energijos srityje, teikia finansinę pagalbą vietos, regioninėms bei nacionalinėms iniciatyvoms atnaujinamų energijos rūšių, energijos efektyvumo bei energijos aspektų, susijusių su transportu, srityse. Ši iniciatyva remia “atnaujinamos energijos” (ALTENER) bei “efektyvios energijos” (SAVE) sritis; atnaujinama jau vykdoma/egzistuojančią tarptautinę veiklą (COOPENER) bei pristato naują veiklos sritį “energija ir transportas” (STEER). (European Union support programmes for SMEs, 2006)

E-Content - programa palaiko padidėjusį Europos skaitmeninio turinio naudingumą, vartojimą ir platinimą. Ja siekiama pagerinti priėjimą prie aukštos kokybės skaitmeninio turinio globaliniuose tinkluose įvairiomis kalbomis. eCONTENT programa skatina SVV įmonių dalyvavimą joje. Ši programa prisideda prie trečiojo eEuropa veiksmo plano tikslo įgyvendinimo: “skatinti naudojimąsi internetu”.

Inovacijos ir tyrimai – šios programos skirtos plėtoti inovacijas ir tyrimus Europoje. Į šią kategoriją įeina FP6, Eureka ir Cordis programos.

Švietimas ir mokslai – pagrindinis šios srities tikslas plėvoti ryšius tarp skirtingų šalių mokslo bendruomenių, keistis žiniomis ir nuomonėmis. Šiai kategorijai priskiriamos Socrates ir Leonardo da Vinci programos. (EU support programmes for SMEs, 2003).

Pagrindiniai ES struktūrinių fondų tikslai yra:

1. Parama skurdesnių ES regionų vystymuisi;
2. Parama restruktūrizacijos sukeltų ekonominių ir socialinių problemų mažinimui;

3. Parama švietimui, įgūdžiui didinimui, mokymuisi ir pakartotiniam mokymuisi.
(Simanauskas L., Šidlauskas S.(2007); Gečas K., Jakutavičius A., Vijeikis D. (2004))

Europos Sąjungos struktūrinių fondų priemonės pilnai atitinka tikslus ir suteikia visas galimybes juos įgyvendinti. Dabartinėje situacijoje Lietuvoje dažnai girdimi kaltinimai dėl vėluojančio struktūrinių fondų įsisavinimo, jų panaudojimo tikslingumo, nesąžiningo projektų vertinimo, todėl labai svarbu smulkiau nagrinėti šių priemonių naudojimą, kliūtis stabdančias šių lėšų įsisavinimą bei ieškoti būdų pašalinti šias kliūtis.

Šios iniciatyvos padeda Europos bei Lietuvos įmonėms įeiti į naujas rinkas. Jos administruojamos ES lygiu, kartu su Nacionaliniais kontaktų punktais šalyse narėse, padedančiais jas įgyvendinti. Šių programų dėmesio centre-Lotynų Amerikos, Japonijos bei Azijos rinkos. Į šias programas įeina: Al invest; Asia invest; Asia IT&C; Getaway to Japan ir kt. (EU support programmes for SMEs, 2003) Šios iniciatyvos leidžia Lietuvos įmonėms plėsti savo veiklos sritis, plėsti veiklą į naujas rinkas, stiprinti bendradarbiavimą su užsienio partneriais taip išplečiant savo veiklos perspektyvas, naujų produktų įvedimo į Lietuvos rinkas galimybes ir panašiai. ES parama yra labai reikšminga SVV.T ES paramos formos skatina inovacijų diegimą, mokslo vystymą ir populiarinimą, didina elektroninių komunikacijų svarbą.

Paramos formos ir šaltiniai verslui Lietuvoje. Verslo įmonė gali tikėtis paramos, tačiau ne kiekvienu atveju parama yra skiriama. Paramos principus būtų suskirstymas į dvi pagrindines kategorijas „Valstybė verslui“ ir „Verslas verslui“–„B2B“. Aptariant pirmąjį principą: ko verslas gali tikėtis iš valstybės, išskiriami 2 pagrindiniai paramos būdai:

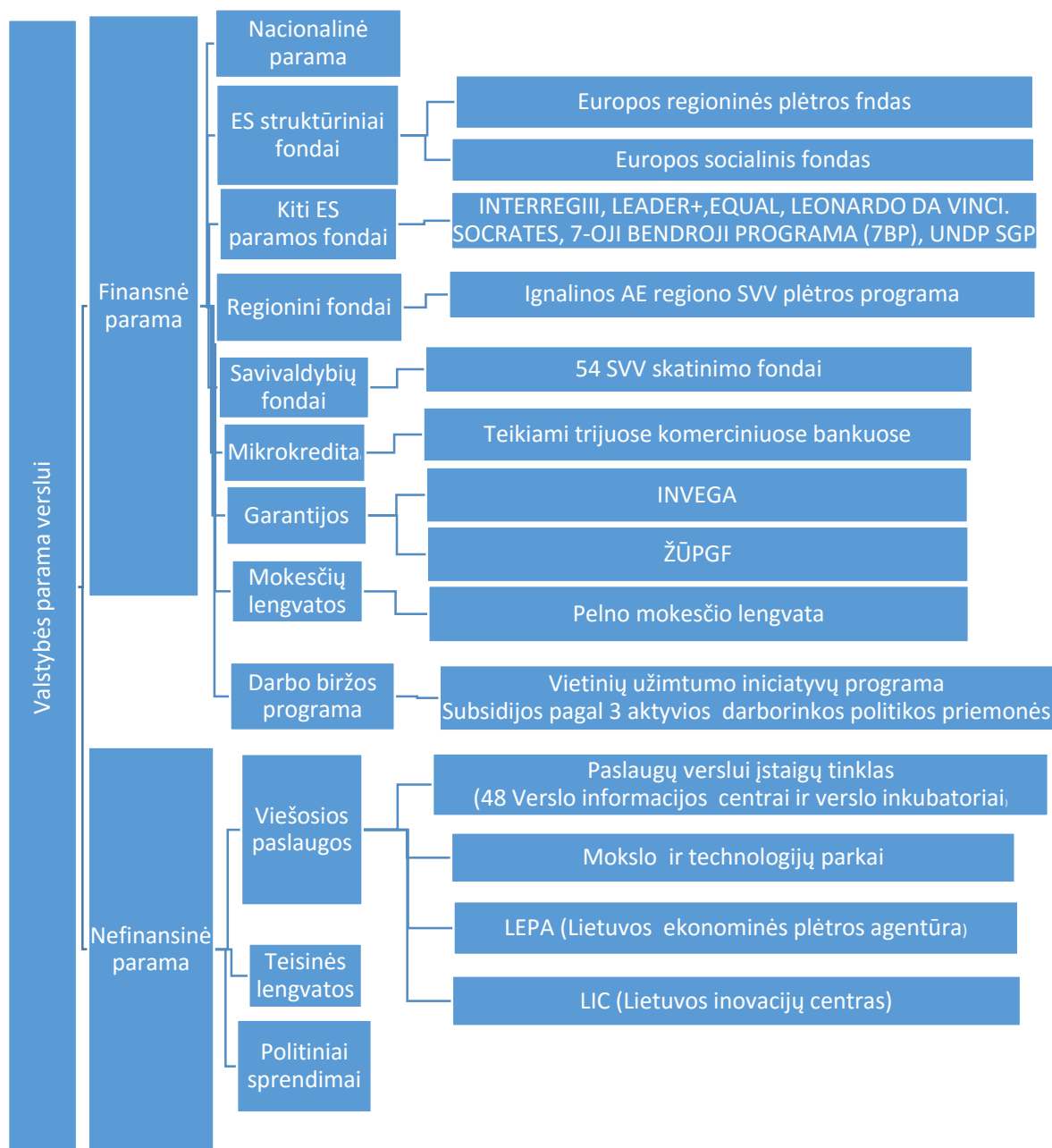
1. **Tiesioginė parama** - subsidijos, dotacijos ir kompensacijos.

2. **Netiesioginė parama** – mokesčių lengvatos, viešos paslaugos, paskolų garantijos, draudimas lengvatinėmis sąlygomis, palankūs politiniai sprendimai, teisinės lengvatos.

Nacionalinė parama. Kiekvienais metais skiriami Valstybės biudžeto asignavimai programoms. *ES struktūrinių fondų parama.* Dalis skirta verslo sąlygoms gerinti. *Savivaldybių fondų parama.* Savivaldybių institucijos gali skirti finansinę paramą SVV plėtrai

Valstybės paramos verslui finansiniai šaltiniai yra nacionalinis biudžetas, savivaldybių biudžetai, ES ir kiti fondai.

8 paveiksle pateiktos paramos verslui formos skirstant ją į dvi rūšis: finansinę ir ne- finansinę.

8 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos 2008 m. (sudaryta The main forms of state assistance to business in 2008)

Finansinė parama: *Regioninių fondų parama.*

Mikrokreditai – Europos Sąjungos šalyse narėse taikoma smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių paramos priemonė. Paramai skirtos lėšos nėra išdalijamos, o suteikiamos paskolų, garantijų ar rizikos kapitalo investicijų forma. (2008 m. I pusmečio..., 2008, Investicijų...,2009).

Mokesčių lengvatos. Pelno mokesčio lengvata Lietuvoje taikoma pelno nesiekiančioms organizacijoms ir individualioms įmonėms.

Garantijos. INVEGA, garantijų institucija, teikia garantijas kredito įmonėms už mikrokreditus įmonėms už paskolas verslo plėtrai. (Žemės ūkio..., 2009).

Darbo biržos parama. Subsidijos teikiamos įmonėms, steigiančioms darbo vietas, organizuojančioms įgūdžių įgijimą darbo rinkoje remiamiems asmenims. (Dėl darbo vietų..., 2006; Įdarbinimo..., 2006; Dėl darbo įgūdžių..., 2006).

Nefinansinė parama: *Viešosios paslaugos:*

- Paslaugų verslui įstaigų tinklas įkurtas daugumoje savivaldybių. Šios teikia verslininkams Valstybės lengvatines paslaugas fiziniams asmenims bei SVV įmonėms bei fiziniams asmenims (praktinę pagalbą, konsultavimą, informavimą, mokymus, patalpų nuomą).

- Lietuvos plėtros agentūra siekia pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, formuoti palankaus verslui ir investicijoms Lietuvos ekonominio klimato įvaizdį užsienio šalyse, didinti Lietuvos prekių ir paslaugų eksportą.

- Lietuvos inovacijų centras teikia inovacijų paramos paslaugas įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms,

- Mokslo ir technologijų parkai skatina žinių ir technologijų pasikeitimą tarp universitetų, tyrimo institutų, verslo įmonių ir rinkos.

Teisinės lengvatos. Pagrindine teisine lengvata įmonėms įvardijama, specialios sąlygos ūkio subjektams, atitinkančius mažos ir vidutinės įmonės kriterijus.

Politiniai sprendimai atspindi Valstybės požiūrį ir veiksmus verslo rėmimo atžvilgiu. Valstybės valdymo dokumentuose dėmesys skiriamas verslo ir jo aplinkos stiprinimui. Įtakoja teisės aktų leidybą, tiesioginį ar netiesioginį verslo rėmimą šalyje. Verslo paramos finansavimo šaltiniai siriama 2:vidiniai resursai ir išoriniai resursai.

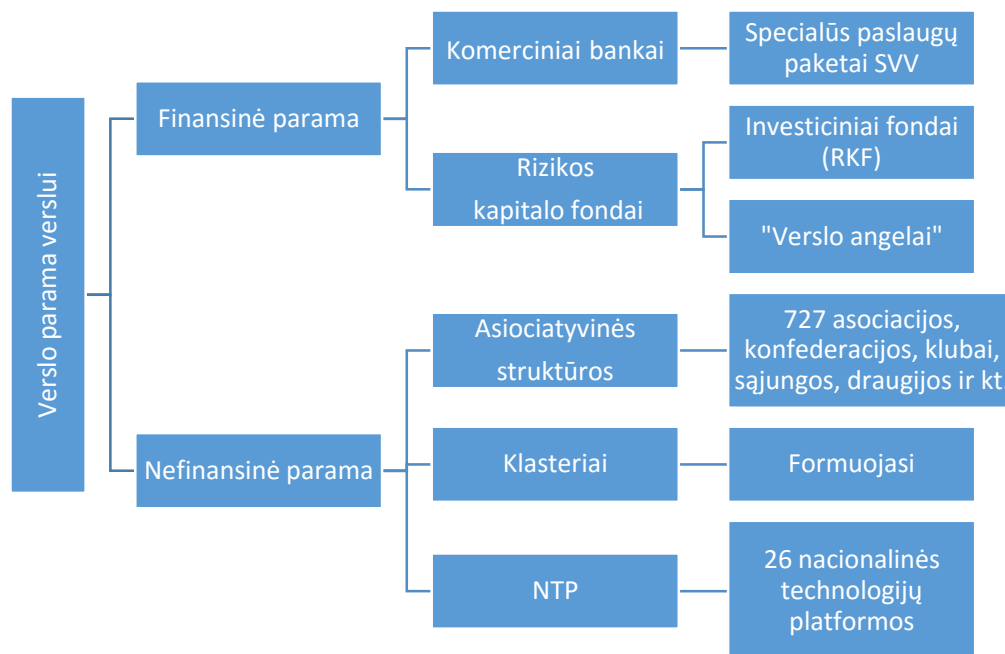
Finansinė parama: *Komerciniai bankai.* Kurdami ar plėsdami verslą, verslininkai gali naudotis bankų paslaugomis: pervedamieji akredityvai, overdraftas, paskola, lizingas, faktoringas ir kt. Kai kurie bankai siūlo specialius paslaugų paketus smulkiam ir vidutiniam verslui.

Rizikos kapitalo fondai – investiciniai fondai, kurie daugiausia investuoja į nelistinguojamas, naujai kuriamas įmones pagal iš anksto patvirtintas ir įvertintas taisykles.

Verslo angelai – „individualūs asmenys, kurie rizikingai investuoja kapitalą ir perduoda žinias bei patirtį įmonėms, turinčioms didelį augimo potencialą. „Verslo angelai“ viena iš rizikos kapitalo rūšių, jų investavimas yra labai rizikingas, nes tik pusė „verslo angelų“ investicijų yra pelningos.

Lietuvoje „verslo angelų“ veikla ir jų aplinka (tinklai) yra užuomazgos stadijoje“ (Europos Sąjungos..., 2006).

Nefinansinė parama: *Asociatyvinės struktūros* – visuomenės organizacijos asociacijos, konfederacijos, sąjungos, draugijos ir kt.

9 pav. Pagrindinės verslo paramos verslui formos (sudaryta The main forms of state assistance to business in 2008)

Klasteriai – „ekonomiškai tarpusavyje susijusių, viena kitą palaikančių įmonių, orientuotų į baigtinių produktų visumą. Tai pagal geografinį principą vienoje vietoje sukonzentruotos tarpusavyje sąveikaujančios įmonės, vykdančios bendrą veiklą. Lietuvoje klasterizacija žengia tik pirmuosius žingsnius, tad tvariai veikiančių klasterių, atitinkančių apibrėžimus dar nėra. Panašius į klasterius esamus darinius Lietuvoje kol kas galima apibūdinti kaip aglomeraciją“. (Jucevičius,2008).

Apibendrinant galima teigti, kad MVĮ pavojus sužlugti yra pradėjus savo veiklą, todėl įmonėms bei jų savininkams reikalinga verslo parama: nuo išsamių konsultacijų steigiant įmonę bei finansine parama. Dažniausiai smulkios ir vidutinės įmonės išsiplėčia iki didesnių bei stambesnių įmonių, kurios gali įdarbinti daug daugiau darbuotojų, skatindamos šalies ekonomikos augimą, tokiu atveju suteikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui naudinga, visoms suinteresuotoms pusėms.

2.4. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtra ir kliūtys

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys. Viena sudėtingiausių SVV politikos sričių yra mokesčiai, kurių lengvatos sukuria galimybes apeiti įstatymą. Mažoms ir vidutinėms įmonėms

reikalingi mažesni mokesčiai ir paprastesnė mokesčių sistema. Nepalanki mokesčių sistema mažina galimybes plėtoti verslą, skatina mokesčių slėpimą. Esant per dideliems mokesčiams yra žlugdomas verslas, todėl yra surenkama mažiau mokesčių.

Viena aktualiausių problemų verslininkams – finansinių išteklių stoka, sudėtingos kredito gavimo sąlygos, pradinio kapitalo stoka, per mažai institucijų, teikiančių paramą smulkiam ir vidutiniam verslui. Labiausiai apyvartinio kapitalo stinga tik pradėjusiems vykdyti veiklą verslininkams. Autoriai R. Banys, V. Rudminaitis ir V. Grybėnas (2006)“ SVV problemas suskirstė pagal North‘o organizacinių veiksnių klasifikaciją. Veiksniai, kurie yra tiesiogiai susiję su valdžios politika ir jos veikla, tokia kaip rašytiniai įstatymai ir įstatymų pakeitimai priskiriami prie formalių kliūčių. Neformalios kliūtys susijusios su socialine elgsena, kuri yra stipriai veikiama buvusios Sovietų sąjungos mentaliteto ir papročio „tvarkyti reikalus“. Dauguma šių veiksnių yra susiję su skirtingu korupcijos lygiu, poveikio darymu ir nusikalstama veikla“. 5 lentelė.

5 lentelė. SVV plėtros kliūtys Lietuvoje (Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. 2006)

1. Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla
2. Korupcija
3. Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai
Aplinkos veiksniai
1. Finansinių išteklių prieinamumas
2. Finansinių išteklių kaina
3. Makroekonomikos nestabilumas
4. Teismų sistema/ginčų sprendimas
5. Galimybė įsigyti/naudotis žeme
6. Elektra
7. Transportas
8. Telekomunikacijos
Įgūdžiai
1. Darbo jėgos įgūdžiai
2. Darbo jėgos išsilavinimas

Autoriai neišskyrė vienos pagrindinės problemos, jų manymu, visos šešios problemos itin svarbios SVV plėtrai, tačiau dvi pirmosios išskirtos problemos yra svarbiausios, tai darbo jėgos įgūdžiai ir išsilavinimas.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos. Vienas svarbiausių Vyriausybės darbų, kurio taip ilgai laukė Lietuvos verslininkai buvo Smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimo programa. Prie šios programos priėmimo nemažai prisidėjo Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra (LSVVP), kuri buvo įregistruota 1996 m. buvusioje Ekonomikos ministerijoje. LSVVP tikslai:

analizuoti ir dalyvauti formuojant ir įgyvendinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje politiką, tobulinti verslo aplinką, skatinti smulkių ir vidutinių įmonių kūrimąsi ir raidą, įgyvendinti Europos Sąjungos PHARE programos teikiamą pagalbą Lietuvoje plėtoti smulkų ir vidutinį verslą. Agentūra dalyvavo rengiant smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimo programą bei skatino Vyriausybę ją patvirtinti.

Pirmoji smulkaus verslo plėtros Lietuvoje programa buvo priimta 1995 metais. Po programos patvirtinimo sparčiai keitėsi Lietuvos Respublikos ekonominė būklė, smulkaus ir vidutinio verslo struktūra. Programa nebuvo pagrįsta materialiniais resursais, nenumatyti atsakingi vykdytojai. Todėl programos nuostatos pradėjo nebeatitikti realios ūkio ir rinkos situacijos. Bandymai iš dalies atsižvelgti į šiuos pokyčius, priimant Vyriausybės sprendimus, problemos nesprendė, nes nebeliko kompleksinio smulkaus ir vidutinio verslo plėtros modelio.

Problema, su kuria susidūrė smulkus ir vidutinis verslas yra visų vyriausybių netesėti pažadai vis labiau remti ir rūpintis smulkaus ir vidutinio verslo plėtros reikalais, padėti mažoms įmonėms išsilaikyti konkurencinėje rinkoje, suteikti lengvatas, priimti atitinkamus įstatymus bei užtikrinti jų vykdymą.

Mažų ir vidutinių įmonių plėtros–tendencijos ir galimybės. Lietuvoje galimybė plėstis smulkiąjam verslui atsirado, dėl naujo tipo kooperatyvų, kurie buvo performuoti į UAB ar tapo individualiomis įmonėmis. Privatizacijos dėka, savininkų kaita stambiose įmonėse, įmonių skaldymas į mažesnes, konkurencijos ir bankroto pagausėjo smulkaus verslo įmonių. 1990 metais vyko ūkio restruktūrizacija Lietuvoje. Kūrėsi mažos ir vidutinės įmonės, vietoj valstybinių, vėliau smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje išsiplėtė..

Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa numatė skatinti verslą ir investicijas. Didžiausias dėmesys skiriamas SVV, bei darbo vietų kūrimuisi. Vyriausybė suformavo paramos smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondą, jo lėšomis remiamos verslo bei investicijų programos, visi ūkio subjektams turi teisė gauti valstybės garantiją paskolai, paskolos palūkanų nuolaidą, o svarbiose ūkio šakose – mokesčių lengvatas. Šios lengvatos gelbėja smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios rengiasi pardėti savo veiklą, ar neseniai įsikūrusios.

Mažų ir vidutinių įmonių verslo plėtros programa – Lietuvos Respublikos Vyriausybės numatoma verslo plėtros strategija yra viena pagrindinių prioritetinių Lietuvos ekonominės politikos kryptių. SVV plėtros kryptys rengiamos remiantis smulkaus ir vidutinio verslo būklės analize, ES patirtimi plėtojant ir remiant smulkų ir vidutinį verslą.

„Pagrindinis SVV plėtrą įtakojantis veiksnys yra valstybės politika, sudaranti reikiamas sąlygas SVV funkcionaliam gyvavimui rinkoje, taip pat sukuriama tam tikras apsaugos ir paskatos priemonės, kurios atitiktų valstybės ekonominius ir visuomeninius interesus, bei plėtotų valstybės plėtros strategiją. Žinant kokia reikšmę SVV turi nacionalinei ekonomikai, atitinkamai yra formuojama valstybės politika verslo skatinimo ir plėtros aspektais. Ši politika gali apibėžti dvi pagrindines strategines kryptis:

1) stipri valstybės protekcija SVV atžvilgiu, kurios įtakoje kuriasi naujos ir sėkmingai vystosi esančios įmonės;

2) nedidelė valstybinė parama, kurios pasekoje susilpnėja naujų įmonių kūrimasis, o iš veikiančių išlieka tik stipriausios“. (Pačėsa N., 2007).

siekiant sudaryti palankesnes sąlygas plėtoti SVV, naudojamos įvairios verslo rėmimo ir finansavimo formos bei šaltiniai. R. Dapkus apžvelgia,“ išskirtas verslo rėmimo formas:

- 1) finansinė tiesioginė ir netiesioginė parama;
- 2) teisinė ir administracinė parama;
- 3) smulkaus ir vidutinio verslo propagavimas; konsultavimas ir mokymas;
- 4) parama per mokesčių politiką“.

Finansavimo esmė yra padidinti lėšų kiekį įmonėje, kad būtų vykdoma ir plėtojama sėkminga veikla bei didinamos investicijos. Teisinė ir administracinė parama yra svarbi, nes ji padeda SVV išvengti išlaidų, susijusių su verslo įregistravimu, mokesčių atskaitomybe. „Smulkaus ir vidutinio verslo propagavimas, konsultavimas ir mokymas yra svarbios organizacinės paramos SVV formos. Valstybės vykdoma mokesčių SVV lengvatų politika padeda užtikrinti šios veiklos konkurencingumą ir plėtrą kartais net efektyviau nei tiesioginės subsidijos“. (Dalia Štreimikienė, Rimantas Dapkus, Gintautas Šivickas 2007m.)

R. Dapkus ir kt. savo darbe nurodo tokius A. Savanevičienės ir V. Sūdžiaus išskirtus pagrindinius SVV rėmimo ir skatinimo šaltinius:

- 1) vyriausybė ir vietos valdžios institucijos;
- 2) stambus verslas;
- 3) savarankiški mažų įmonių susivienijimai;
- 4) specializuotos organizacijos.

Vyriausybė skiria lėšų, skirtų kvalifikacijos kėlimo ir mokymo programoms. „Teisinę paramą apima teisinės sistemos tobulinimas, mažinant prieštaravimus ir darant aktualius pakeitimus teisės aktuose. Infrastruktūros formavimosi skatinimas – tai tokia paramos SVV forma, kai vyriausybė

finansinėmis priemonėmis skatina mokslo organizacijų įtraukimą į smulkaus ir vidutinio verslo problemų sprendimus, steigia mokymo, informacijos, verslo ar konsultacinius centrus ir kt“ (Dalia Štreimikienė, Rimantas Dapkus, Gintautas Šivickas 2007m.).

Smulkių ir stambių įmonių bendradarbiavimas – viena iš smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo formų, dėl kurių SVV gali rasti tinkamą veiklos nišą. Toks bendradarbiavimas yra abipuse nauda. Stambios įmonės patiki smulkiam ir vidutiniam verslui inovacijų kūrimą ir diegimą, specifinių produktų gamybą bei paslaugų teikimą. Susivienijimai formuojami dviem aspektais: socialiniu, politiniu ir ekonominiu.

Analizė leidžia teigti, kad SVV samprata yra kintanti skirtingais ekonominiais laikotarpiais, ji nėra pastovi ir sunkiai pritaikoma visiems galimiems atvejams. Tačiau šių įmonių svarbą išryškina jų privalumai, iš kurių dažniausiai minimi yra valdymo paprastumas, tiesioginis ryšys su rinkom, prisitaikymas prie pasikeitimų, veikla nedidelėse rinkose bei unikalios prekės. Dažniausiai išskiriami MVĮ trūkumai yra priklausomybė nuo aplinkos, didelės prekių kainos, nedidelė veiklos apimtis bei apyvartinių lėšų trūkumas. Šie trūkumai bei papildomi trukdžiai stabdo SVV plėtrą, dėl šių kliūčių ir atsiranda paramos SVV koncepcija ir idėja, jos svarba. Esant dabartinei ekonominei situacijai pasaulyje ir Lietuvoje, ypatingą svarbą įgauna užimtumo svarba, todėl svarbu nustatyti didžiausią teigiamą poveikį jam turinčias paramos priemones. Tolesnėje darbo dalyje nagrinėjant pačias SVV paramos priemones, atsižvelgiama į visas šias priežastis ir veiksnius, tiriama kokį poveikį šiems veiksniams turės atskiros smulkaus ir vidutinio verslo paramos priemonės, ypatingą dėmesį skiriant jų poveikiui naujų darbo vietų kūrimui.

2.5. Mokesčių įtaka smulkiam ir vidutiniam verslui

Kiekvienos valstybės biudžeto pagrindinis pajamų šaltinis yra rinkliavos ir mokesčiai. Valstybės mokesčių politika – tarifų dydžiai, mokesčių bazių nustatymo tvarka, lengvatų sistema, baudų sistema, mokesčių mokėjimo taisyklės. Ši politika daro įtaką pajamų persiskirstymui ir nacionalinei ekonomikai. Kovoti su infliacija bei nedarbu, skatinti ekonomikos augimą ar neskatinti, gali padėti veikiantys mokesčių įstatymai.

Mokesčių sistema – tai mokesčių visuma susijusių vieno su kitu. Sistema formuojama atsižvelgiant į apmokestinimui keliamus uždavinius ir kartu tam tikrų principų. Visi apibūdinimai akcentuoja, kad sistema apima visus mokesčius, kuriuos valstybė ima iš mokesčių mokėtojų. Mokesčių mokėtojai – tai ūkio gyventojai ir subjektai. Mokesčiai yra mokami kelis bendravalstybinius fondus:

- šalies nacionalinį biudžetas;
- Specialieji tikslinės paskirties fondai.

Skirtingos mokesčių sistemos atskirose darbo skirtingą poveikį jų ekonominių problemų sprendimui. Todėl įvairiose valstybėse sukuriamos skirtingos ūkinės sąlygos. ES šalyse norint sukurti bendrą paslaugų ir prekių rinką, siekiam suvienodinti mokesčių sistemos – nustatomi panašūs mokesčių tarifai.

Lietuvoje mokesčiai skirstomi į vietinius ir valstybei skirtus mokesčius. Į savivaldybės biudžetus mokami vietiniai mokesčiai. O į valstybės biudžetus yra mokami: privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą ir valstybės biudžetą, privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą ir valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą.

„Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo procedūras reglamentuoja Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. Mokesčių dydi, jų ėmimo ir mokėjimo tvarką reglamentuoja priimti įstatymai ir poįstatyminiai aktai“. (R. Mituzienė, E. Jonuškienė “Lietuvos mokesčių sistema” 2011 m. 28-31 p.)

Mokesčių funkcijos. Pagal mokesčių įstatymo tvarką jie būna: savivaldybės biudžeto (Gyventojų pajamų mokestis, Žemės, Įmonių ir organizacijų nekilnojamo turto) ir tikslinių fondų mokesčiai. valstybės biudžeto (Pelno, Pridėtinės vertės, Akcizai, Tarptautinės prekybos ir sandorių,.

Mokesčių klasifikacija. Mokesčių sistema atspindi šalies socialines, politines, ekonomines tradicijas. Įvairių šalių mokesčiai apibūdinami taip, kad juos būtų galima palyginti. Ekonominio

bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO). „ES Komisija, Tarptautinis socialinės apsaugos institutas sudarė mokesčių ir įmokų vieningą klasifikaciją, **pagal apmokestinimo objektą**:

- Pajamų ir pelno mokesčiai (Gyventojų pajamų mokestis, Pelno mokestis, Loterijų ir azartinių lošimų mokestis).
- Turto mokesčiai (Žemės, Nekilnojamojo turto mokestis, Paveldimo ar dovanojamo turto).
- Vidaus prekių ir paslaugų mokesčiai (Pridėtinės vertės mokestis, Akcizai).
- Prekybos ir prekybos sandorių mokesčiai (Muitai).
- Už naudojimąsi šalies ištekliais ir valstybės teikiamomis paslaugomis (Žyminis, Konsulinis, Valstybės rinkliava, Naftos ir dujų išteklių, Mokestis už aplinkos teršimą).
- Valstybinio socialinio ir sveikatos draudimo įmokos (Valstybės socialinio draudimo įmoka, Privalomojo sveikatos draudimo įmoka, Įmoka į Garantinį fondą)“. (R. Mituzienė, E. Jonuškienė „Lietuvos Mokesčių sistema“ 2011 m.)

Mokesčių derinimas – procesas, kai šalių mokesčių sistemos derinamos ir vienodinamos, kad netrukdytų laisvo prekių, paslaugų, darbo išteklių ir kapitalo judėjimo (Aleksnevičienė V., 2005: 131). Mokesčių suderinimo laipsnis priklauso nuo integracijos laipsnio ir narių skaičiaus. Laisvosios prekybos zonoje, kur panaikintos tik prekybos kliūtys tarp šalių, mokesčių suderinimo reikalavimai yra minimaliausi, tačiau mokesčius derinti būtina, kai vienos šalies finansiniai sprendimai veikia kitų šalių ekonomiką. ES šalys narės, stengdamos išvengti diskriminacijos, neapmokestina kitos šalies narės prekių vidaus mokesčiais, didesniais už taikomus panašioms vienietinėms prekėms ir kurie kitoms prekėms teiktų netiesioginę apsaugą. Mokesčiai derinami, taikant neutralumo principą – mokesčiai neturi įtakoti gamybos bei prekių ir paslaugų judėjimo. Anot E. Buškevičiūtės (2003) pagrindinius ES derinimo principus apima:

- 1) mokesčių originalumas;
- 2) apmokestinimas vietoje;
- 3) mokesčio mokėjimo vieta;
- 4) pajamų šaltinis.

Pagal pirmuosius du principus, prekės gali būti apmokestinamos netiesioginiais mokesčiais. Originalumo principas reikalauja, kad netiesioginis mokestis būtų imamas šalyje, kurioje prekės pagamintos ir jis dažniausiai taikomas vidaus prekyboje, o pagal apmokestinimo vietoje principą – mokesčių pajamos gaunamos šalyje, kurioje prekės suvartojamos (dažniausiai taikomas prekyboje su kitomis pasaulio šalimis), tačiau šalis vartotoja grąžina mokesčius šaliai eksportuotojai, t.y. eksportuotojas savo šalyje sumokėtus netiesioginius mokesčius atgauna, o importuotojas atitinkamus

mokesčius sumoka pagal savo šalyje veikiančius įstatymus (detalesniam PVM mokesčio pakeitimams, Lietuvai įstojus į ES, bus nagrinėjami toliau). Tokia sistema užtikrina praktiškai vienodą vietinių ir importuojamų gaminių apmokestinimą. Šalyje gyvenančių asmenų pajamos, gautos iš užsienio arba iš vietinių šaltinių, apmokestinamos vienodai (mokesčio mokėjimo vietos principas), o pagal pajamų šaltinio principą – apmokestinamos tik iš vietinių šaltinių gaunamos pajamos. Kai visose šalyse narėse taikomas mokesčių mokėtojo vietos principas, o kapitalas juda laisvai, tai kapitalo pajamų apmokestinimas netrukdo optimaliam tarptautinio kapitalo išdėstymui (suderinama su mokesčių neutralumu, skatina investuotojų diferentiškumą, pasirenkant investavimo objektus vietoje ir užsienyje, jeigu pelningumas tas pats). Pagrindiniai mokesčių derinimo požiūriai, sudarant ekonominę sąjungą, pagal Buškevičiūtę E. (2003), skirstomi į:

1) mokesčių suliginimo – tai toks principas, kai mokesčiai ir jų dydžiai suvienodinami arba vykdoma vienoda išdardžio politika ekonominės sąjungos šalyse; tuomet skatinama sparčiau realizuoti pagrindinius ES tikslus: ekonominės integracijos siekimo ir ekonominės sąjungos veiklos rezultato;

2) skirtingų mokesčių – kiekvienos šalies mokesčių sistema funkcionuoja kaip politikos, siekiančios pagrindinių ekonominių tikslų, instrumentas; tuomet šalies narės mokesčių sistemos išorinė įtaka kitoms šalims yra minimali, taipogi Europos Sąjungos ir jos narių ekonominė ir socialinė nauda sutampa; šiuo atveju mokesčiai derinami koordinuojant atskirų šalių apmokestinimo instrumentarius (visuomet reikia nutarti, kokio ekonominės integracijos laipsnio yra siekiama).

Kintant mokesčių tarifui, priklausomai nuo apmokestinimo sumos mokesčiai gali būti:

- **Progresiniai mokesčiai** – tai yra mokesčiai, kurie didėja, kai didėja pajamos, gaunamas didesnis pelnas, įsigyjamas ar turimas vertingesnis turtas didėja. Šiems mokesčiams priskiriamas ir pajamų mokestis mokamas nuo darbuotojo gaunamo atlyginimo. Šiam mokesčiui yra nustatytas tarifas, skaičiuojamas nuo nustatytos sumos, viršijančios minimumą.

- **Proporciniai mokesčiai** – šie mokesčiai yra mokami nuo proporcingai gaunamų pajamų, įgyjamo ar turimo turto, nepriklausomai nuo jų vertės: žemesnis mokestis yra mokamas nuo jos vertės, pajamų mokestis, nuo darbuotojo atlyginimo, mokamas darbdavio atsiskaitymai soDrai ir kt. -

- **Regresiniai mokesčiai** – mokestis, didėjant mokesčio bazei, tarifas mažėja, ar tarifas gali būti bendras, palyginti su pajamomis, mažėja dėl kitų priežasčių, mažėjančio ribinio vartojimo naudingumo: pagalvės mokestis, pridėtinės vertės mokestis.

Mokesčiai Lietuvoje. Mokesčiai – valstybės pajamų, pagrindinis formavimo būdas. Konstitucijoje nustatyta, kad mokesčius ir kitas įmokas į biudžetus, nustato Lietuvos Respublikos įstatai. Lietuvos Respublikos Konstitucija nustato, kad mokesčius, kitas įmokas į biudžetus ir

rinkliavas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai. Todėl mokesčių, kaip prievolę valstybei gali nustatyti tik atitinkami mokesčių įstatymai. Mokesčiai, kuriuos moka įmonės:

Pagrindiniai verslo įmonių mokami mokesčiai:

- Gyventojų pajamų mokestis (GPM) – 15%;
- Pelno mokestis – 15%, lengvatinis 5%;
- Pridėtinės vertės mokestis (PVM) – 21% ;
- Nekilnojamo turto mokestis – apie 1% nuo turto vertės;
- Įmokos į Garantinį fondą;
- Socialinio ir sveikatos draudimo įmokos (PSD); (VSD) – darbdaviui – 30,98%, darbuotojui – 9% ;
- Akcizai.

Gyventojų pajamų mokestis. Mokestis mokamas, gyventojui gavus pajamų, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Mokesčio objektas yra gyventojų pajamos: vykdomos individualios veiklos pajamos, gautos pajamos, kurių šaltinis Lietuvoje.

Gyventojų pajamos skiriamos į dvi klases – A ir B. A klasės pajamos priskiriamos:

- „iš Lietuvos vieneto, iš užsienio vieneto per jo nuolatinę buveinę bei iš nenuolatinio Lietuvos gyventojų per jo nuolatinę bazę gautos pajamos, išskyrus nustatytas išimtis;
- iš nuolatinio Lietuvos gyventojų gautos su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos, sporto veiklos pajamos, atlikėjų veiklos pajamos, palūkanos ir honorarai, iš nuolatinio Lietuvos gyventojų, vykdančio individualią netauriųjų metalų laužo supirkimo veiklą, už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybėn netauriųjų metalų laužą gautos individualios ir ne individualios veiklos pajamos.

B klasės pajamoms priskiriamos visos A klasei nepriskiriamos pajamos. Pajamų mokestį nuo išmokų, priskiriamų gyventojų A klasės pajamoms, privalo apskaičiuoti, išskaičiuoti ir sumokėti į biudžetą tas pajamas išmokantys asmenys. Pajamų mokestį nuo pajamų, priskiriamų B klasės pajamoms, deklaruoja, apskaičiuoja ir sumoka pats nuolatinis Lietuvos gyventojas arba jo įgaliotas asmuo“. <http://www.infolex.lt/ta/114178:str22>.

Pelno mokestis. **15 proc.** mokesčio tarifu apmokestinama:

- Lietuvos vieneto ir nuolatinė buveinių apmokestinamasis pelnas;
- pajamos iš paskirstytojo pelno;
- fiziniams asmenims išmokėtas paskirstomas pelnas (jo dalis), proporcingai tenkantis neapmokestintam pelnui;

- gauta parama, panaudota ne pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paramos paskirtį (be atskaitymų);

- iš vieno paramos teikėjo per mokestinį laikotarpį grynais pinigais gautos paramos dalis, viršijanti 250 MGL dydžio sumą (be atskaitymų);

- laivybos vienetų fiksuota pelno mokesčio bazė (be jokių atskaitymų).

5 proc. mokesčio tarifas taikomas apmokestinamajam pelnui:

1. Vienetų (išskyrus pelno nesiekiančių), kuriuose: vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija **300 000 eurų***.

Ši taisyklė netaikoma:

- kai individualių įmonių dalyvis ar jo šeimos nariai yra ir kitų individualių įmonių dalyviai arba kituose vienetuose paskutinę mokestinio laikotarpio dieną valdo daugiau kaip 50 proc. akcijų (dalių, pajų) ir vienetams, kuriuose individualios įmonės dalyvis (arba) jo šeimos nariai paskutinę mokestinio laikotarpio dieną valdo daugiau kaip 50 proc. akcijų (dalių, pajų);

- vienetams, kuriuose tas pats dalyvis paskutinę mokestinio laikotarpio dieną valdo daugiau kaip 50 proc. akcijų (dalių, pajų);

- vienetams, kuriuose tie patys dalyviai kartu paskutinę mokestinio laikotarpio dieną valdo daugiau kaip 50 proc. akcijų (dalių, pajų).

2. Vienetų, kurių per mokestinį laikotarpį daugiau kaip 50 proc. pajamų sudaro pajamos iš žemės ūkio veiklos, įskaitant kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pajamas už parduotus įsigytus iš savo narių šių narių pagamintus žemės ūkio produktus.

0 proc. mokesčio tarifas taikomas vienetų (socialinių įmonių) apmokestinamajam pelnui, jeigu:

- per mokestinį laikotarpį vieneto darbuotojų, priklausančių Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymo 4 straipsnyje nurodytoms tikslinėms asmenų grupėms, skaičius sudaro ne mažiau kaip 40 proc. metinio vidutinio sąrašuose esančių darbuotojų skaičiaus, ir

- per mokestinį laikotarpį vienetas nevykdo veiklos, įtrauktos į socialinių įmonių neremtinų veiklos rūšių sąrašą, tvirtinamą Lietuvos Respublikos Vyriausybės, arba per mokestinį laikotarpį iš tokios veiklos gautos pajamos sudaro ne daugiau kaip 20 proc. visų vieneto pajamų, ir mokestinio laikotarpio paskutinę dieną vienetai turi socialinės įmonės statusą.

Pelno nesiekiančių vienetų, kurių mokestinio laikotarpio pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršija **300 000 eurų***, apmokestinamojo pelno dalis, atitinkanti **7250 eurų*** sumą, apmokestinama taikant **0 proc.** mokesčio tarifą, o likusi apmokestinamojo pelno dalis – taikant **15 proc.** mokesčio tarifą.

Pelno nesiekiančių vienetų ūkinės komercinės veiklos pajamoms nepriskiriamos pajamos, kurios tiesiogiai skiriamos tenkinant viešuosius interesus vykdomai veiklai finansuoti.

Užsienio vienetų pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvos Respublikoje, gautos ne per jų nuolatines buveines Lietuvoje, apmokestinamos taip:

- honorarai, įskaitant PMĮ 4 str. 5 dalyje nustatytus atvejus; kompensacijų už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą pajamos apmokestinamos be atskaitymų taikant **10 proc. mokesčio tarifą**;

- pajamos už parduotą, kitokiu būdu perleistą nuosavybėn arba išnuomotą nekilnojamąjį pagal prigimtį daiktą, esantį Lietuvos Respublikos teritorijoje; pajamos už Lietuvos Respublikoje vykdomą atlikėjų ir sporto veiklą; išmokos už stebėtojų tarybos narių veiklą, pajamos iš paskirstytojo pelno - taikant **15 proc. mokesčio tarifą**

- (užsienio vieneto nuo pajamų už Lietuvos Respublikoje vykdomą atlikėjų ir/ar sporto veiklą ir/ar parduotą ar kitaip perleista nuosavybėn turtą sumokėtas pelno mokestis gali būti perskaičiuojamas PMĮ 54 str. nustatyta tvarka);

- užsienio vienetų, kurie yra įregistruoti ar kitaip organizuoti EEE valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta ir taikoma DAIS išvengimo sutartis, **palūkanos neapmokestinamos**;

- užsienio vienetų, kurie nėra įregistruoti ar kitaip organizuoti EEE valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta ir taikoma DAIS sutartis, **palūkanos**, išskyrus palūkanas už Vyriausybės vertybinius popierius, sukauptas ir išmokamas palūkanas už indėlius ir palūkanas už subordinuotas paskolas, kurios atitinka Lietuvos banko teisės aktais nustatytus kriterijus, **apmokestinamos be atskaitymų taikant 10 proc. mokesčio tarifą** (Valstybinė mokesčių inspekcija 2015).

Labiausiai ES direktyvomis reglamentuojami pridėtinės vertės mokesčio ir akcizo mokesčio reikalavimai.

Pridėtinės vertės mokestis (PVM). Kai Lietuva tapo bendros ES rinkos dalimi, prekių vežimas iš kitos ES valstybės narės jau nebėra laikomas importu ir atvirkščiai - išvežimas į kitą ES valstybę narę nėra laikomas eksportu, todėl kitaip apibrėžiamas PVM objektas – tai yra ne tik prekių (paslaugų) tiekimas šalies teritorijoje bei prekių importas, bet ir prekių įsigijimas iš kitų ES valstybių narių. Pagrindinė prekių tiekimo vietos nustatymo taisyklė yra ta pati kaip ir iki integracijos į ES, t.y. jeigu prekės turi būti gabenamos, laikoma, kad prekių tiekimo vieta yra Lietuvos Respublikoje, jei gabenimas prasidėjo Lietuvos Respublikoje, yra nemažai šios taisyklės išimčių (http://www.vmi.lt/Aktualijos/Spauda/2003/Mokesciu_pokyciai_ES.htm):

- 1) jeigu gabenamos prekės turi būti surenkamos arba instaliuojamos Lietuvoje, tai prekių tiekimo vieta yra Lietuva, o kartu yra taikomas „lietuviškas“ PVM;

2) prekių tiekimu, įvykusi Lietuvoje, kai prekės iš kitos ES valstybės narės atgabenamos asmeniui, kuris neturi teisės atskaityti PVM (taip vadinama nuotolinė prekyba - *distance sales*), tačiau jei tokiu būdu į Lietuvą tiekiamos kitos nei akcizais apmokestinamos prekės bei tokių tiekimų vertė nei per einamuosius kalendorinius metus, nei per praėjusius metus neviršija 1,25 tūkst. eurų, nelaikoma, kad tokios prekės patiektos Lietuvoje (pastaruoju atveju prekių tiekėjas gali pasirinkti tiekimo vieta laikyti Lietuvos Respubliką);

3) PVM objektu Lietuvoje yra prekių tiekimas ES teritorijoje keleivius gabenančiuose laivuose, orlaiviuose ar traukiniuose, jeigu tokio maršruto pradžia yra Lietuvoje.

Nuo 2004-05-01 įsigaliojusiuose PVM įstatymo pakeitimuose taip pat yra apibrėžta, kada prekių įsigijimas iš kitos ES valstybės narės tampa PVM objektu Lietuvoje. Pagrindinė taisyklė, nustatanti prekių įsigijimo vietą – prekių įsigijimo vieta yra toje ES valstybėje narėje, kurioje baigiasi prekių gabenimas. Jeigu įsigyjamų prekių gabenimas baigiasi Lietuvos Respublikoje, toks įsigijimas yra Lietuvos PVM objektas. Taip pat yra reglamentuota ir vadinamoji trikampinė prekyba (*triangular trade*) – t.y. prekės nelaikomos įsigytomis Lietuvos Respublikoje, jei jas iš ES valstybės narės įsigyja Lietuvos PVM mokėtojas, kuris jas iš karto patiekia kitos ES valstybės narės PVM mokėtojui.

Su ES valstybėmis prekiaujantiems Lietuvos asmenims nebereikia pildyti muitinės dokumentų, tačiau jiems atsiranda naujų pareigų. Lietuvos PVM mokėtojai, parduodami prekes pirkėjui iš ES ir siekdami neskaičiuoti pardavimo PVM, privalo Lietuvos mokesčių administratoriui teikti apibendrinančią prekių tiekimo ES valstybėms ataskaitą, įsitikinti, ar tas pirkėjas yra registruotas PVM mokėtoju toje ES valstybėje, pateikti dokumentus, įrodančius prekių išvežimo iš Lietuvos faktą. ES valstybėse ataskaita vadinama įvairiai – ketvirtine ataskaita, ES tiekimų sąrašu, bendruoju sąrašu ir panašiai. Kiekvienos ES valstybės PVM mokėtojai privalo pateikti prekių tiekimo konkrečioms kitose ES valstybėse PVM mokėtojais registruotiems asmenims ataskaitas ir deklaruoti jiems parduotų prekių vertę (paprastai teikiami kalendorinio ketvirčio duomenys). PVM mokėtojų ataskaitose nurodytais duomenimis ES valstybių mokesčių administracijos keičiasi per PVM informacijos mainų sistemą (VIES), padedančią užtikrinti teisingą tarp ES sudaromų sandorių apmokestinimą PVMETŲ. Jeigu pirkėjas iš ES nebus registruotas PVM mokėtoju kitoje ES valstybėje, prekių tiekimas jau bus laikomas įprastu tiekimu Lietuvoje ir čia yra skaičiuojamas bei mokamas PVM, tokio prekių tiekimo nereikės deklaruoti minėtoje ataskaitoje; be to, ataskaitoje taip pat nereikia deklaruoti prekių tiekimo ne ES valstybėse registruotiems PVM mokėtojams. Kaip jau buvo minėta, šioje ataskaitoje yra pateikiami duomenys *tik apie prekes*, kurios yra arba turi būti išgabentos iš Lietuvos, tačiau joje nebus deklaruojamas *paslaugų teikimas*.

Kiekviena ES valstybė turi savo PVM mokėtojų duomenų bazes, kuriose kaupia ir saugo PVM mokėtojų kodus, PVM mokėtojų pavadinimus (vardus, pavardes), adresus, registravimo PVM mokėtojais ir išregistravimo iš PVM mokėtojų datas. VIES suteikia galimybę kiekvienam asmeniui bet kurioje ES valstybėje patikrinti, ar jo pirkėjas (tiekėjas) yra įsiregistravęs PVM mokėtoju kitoje ES valstybėje. Mokesčių mokėtojas telefonu, faksu, elektroniniu ar paprastu paštu gali gauti informaciją apie tai, ar egzistuoja (galioja) jo nurodyto ES PVM mokėtojo kodas, ar atitinka jo nurodytas ES PVM mokėtojo pavadinimas ir pan. Tai ypatingai svarbu mokesčių mokėtojams, kurie tiekdami prekes ir paslaugas kitose ES valstybėse PVM mokėtojais registruotiems asmenims, sąskaitose privalo nurodyti ES galiojantį pirkėjo PVM mokėtojo kodą (su dviraide valstybės prefixu), nes priešingu atveju, patiektos prekės gali būti apmokestintos PVM tiekėjo valstybėje. Taigi, ES valstybėse apmokestinamų asmenų PVM mokėtojų kodai prasideda atitinkamais valstybių dviraideis kodais, tuo tarpu Lietuvos PVM mokėtojų kodai buvo papildyti tokiu prefixu – dviraide valstybės kodu „LT“.

Tiekiant prekes kiekvienu atveju prekių tiekėjas turi įrodyti, kad kitos ES valstybės pirkėjui parduotos prekės buvo išvežtos iš šalies teritorijos, t.y. turi pateikti dokumentus, kuriuose turi būti nurodyti ES valstybės pirkėjo pavadinimas (vardas, pavardė), buveinės adresas, PVM mokėtojo kodas, prekių pristatymo vietos adresas. Įrodymais paprastai laikomi prekių gabenimo važtaraščiai, prekių užsakymai, tiekėjo ir pirkėjo tarpusavio korespondencija, pardavimo sąskaitos, kreditiniai, debitiniai dokumentai, pakuočių sąrašai, draudimo įmonių išrašytos sąskaitos, krovinio transportavimo sąskaitos, apmokėjimo dokumentai, bet kokie prekių priėmimo faktus kitoje ES valstybėje patvirtinantys dokumentai, komandiruotės dokumentai, kelionės bilietai ir kiti panašūs su prekių pervežimu susiję dokumentai. (Valstybinė mokesčių inspekcija 2015).

Valstybinio socialinio draudimo įmokos Valstybinio socialinio draudimo įmokas privalo mokėti draudėjai (darbdaviai) ir apdraustieji (samdomi darbuotojai). Draudėjo ir apdraustojo asmens valstybinio socialinio draudimo įmokas į Fondą priskaičiuoja, išskaito ir moka draudėjas nuo tos dienos, kurią apdraustasis asmuo pradeda dirbti. Visų rūšių įmonės (draudėjai), įdarbinusios darbuotojus (apdraustieji), moka nuo jiems priskaičiuoto darbo užmokesčio valstybinio socialinio draudimo įmokas. Pakeistame sveikatos draudimo įstatyme numatyti tokie privalomojo sveikatos draudimo įmokų dydžiai:

- Dirbantieji pagal darbo sutartis, valstybės tarnautojai, politikai moka 6% nuo pajamų, nuo kurių skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos, bei 3% nuo šių pajamų už minėtus asmenis moka

draudėjas (juridinis asmuo). Tokio pat dydžio sveikatos draudimo įmokas moka ir asmenys, gaunantys autorinį atlyginimą, sporto veiklos ir atlikėjų pajamas;

- Fiziniai asmenys, vykdantys individualią veiklą, ūkinių bendrijų nariai, individualių įmonių savininkai bei savarankiškai besidraudžiantys asmenys kas mėnesį moka 9% minimaliosios mėnesinės algos, galiojančios mokėjimo dieną, dydžio įmokas;

- Asmenys, gaunantys kitas, negu aukščiau nurodytas pajamas, nuo kurių GPM įstatymo nustatyta tvarka turi būti išskaičiuotas ir sumokėtas gyventojų pajamų mokestis, nuo šių pajamų moka 6% dydžio įmokas.

Bendrasis valstybinio pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokų tarifas - 30,7%. 2009 metams patvirtintus tarifus rasite Socialinės Apsaugos ir Darbo Ministerijos interneto svetainėje.

Pasibaigus kalendoriniams metams (iki gegužės 1 d.) sveikatos draudimo įmokos perskaičiuojamos ir, jei reikia, primokamas skirtumas, kad asmenų metinė sveikatos draudimo įmoka sudarytų atitinkamai 6% ar 9% nuo gautų pajamų. Metinė sveikatos draudimo įmoka negali būti mažesnė kaip 9% dvylikos mėnesinių minimalių algų, išskyrus asmenis, draudžiamus valstybės lėšomis bei pagal darbo sutartis dirbančius asmenis (įskaitant politikus, valstybės tarnautojus).

<https://www.vmi.lt/cms/privalomojo-sveikatos-draudimo-ismokos>

Akcizo mokestis. Akcizo mokestis Lietuvoje atitinka ES direktyvas, reglamentuojančias naftos, alkoholio, tabako produktų apmokestinimą akcizais. Kelioa apmokestinimo nuostatos neatitinka Europos Sąjungos teisės:

- neįdiegtos mokesčių sandėlių sistemos;
- akcizų tarifai, taikomi tam tikroms prekių grupėms, nesiekia minimalių normų;
- skiriasi apmokestinimo struktūros.

Europos Sąjungoje akcizo mokesčiu daugiausia apmokestinami alkoholis ir alkoholiniai gėrimai, tabakas ir tabako gaminiai, kuras. Pagal ES reikalavimus turėjo brangti kuras.

<https://www.vmi.lt/cms/akcizai>

Mokesčių sistema formuojama atsižvelgiant į apmokestinimui keliamus uždavinius ir kartu laikantis tam tikrų apmokestinimo principus. Šitoje dalyje buvo aptarta mokesčių funkcijos, mokesčių elementai taip pat ir mokesčių klasifikacija. Apibūdinta Lietuvoje mokami pagrindiniai mokesčiai įmonėse jų mokami tarifai, kas tai yra mokesčių mokėtojai, iki kada turi būti sumokėti pagrindiniai mokesčiai. Veiklos rezultatas tai pelno uždirbimo arba nuostolio patyrimo faktas reikalauja arba

paskirstyti uždirbtą pelną, arba padengti patirtą nuostolį. Pelno (nuostolio) ataskaitoje yra dvi rodiklių rūšys: pajamos ir išlaidos.

3. LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮTAKOS EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGIJA

Praktinė darbo dalis atliekama naudojant dokumentų analizės metodą. Iš dokumentų galima gauti daug objektyvios informacijos. Darbe naudojama *statistinė* ir *verbalinė* informacija. Statistiniai dokumentai – tai lentelės, schemas, piešiniai, diagramos ir pan. Verbaliniai dokumentai – tai dokumentai, kuriuose procesai, reiškiniai ir pan. aprašomi teksto forma. Tai didesnės apimties dokumentai, todėl reikalinga jų išsamesnė analizė. Juose randama daug papildomos informacijos, kuri gali padėti suvokti įvairius vykstančius procesus.

Priklausomai nuo surinktos informacijos, darbe atliekama *aprašomoji* ar *statistinė* analizė. Kad analizė būtų išsamesnė, darbe taikomi metodai derinami tarpusavyje, t.y. vienu metodu gauti duomenys turi būti lyginami su kitais metodais gautais duomenimis. Analizei atlikti, duomenys lyginami, interpretuojami ir apibendrinami.

Duomenų lyginimas- tai panašumų ir skirtumų nustatymas.

Duomenų interpretavimas – tai logiško paaiškinimo, kodėl gauti būtent tokie rezultatai, ieškojimas. Norint rasti tokį paaiškinimą, svarbu atpažinti ir eliminuoti prieštaraujančius ar nelogiškus atsakymus.

Duomenų apibendrinimas – tai daiktų ar reiškinių sujungimas į tam tikrą klasę, atsižvelgiant į jų bendras ir esmines savybes bei santykius.

Duomenys, reikalingi praktinei darbo daliai, rinkti iš Lietuvos statistikos departamento (www.stat.gov.lt), Valstybinės mokesčių inspekcijos (www.vmi.lt), Finansų ministerijos (www.finmin.lt), Valstybinio socialinio draudimo (www.sodra.lt), Lietuvos darbdavių konfederacija (www.svv.lt), atliekant analizę, taip pat naudojami ir kiti internetiniai puslapiai: taikomi rodiklių skaičiavimai, statistinė analizė.

Nagrinėjant smulkaus ir vidutinio verslo situacijos analizę nuo 2011 m. iki 2014 m. darbe analizuojama Lietuvos Statistiko departamento informacija. Vertinant rodiklių dinamiką, bei jų tarpusavio priklausomybę.

Nagrinėjant atrinktų rodiklių dinamiką, vertinami jų pokyčiai, pasitelkiami matematiniai modeliai, leidžiantys atskleisti x reikšmių pokytį $x(t)$, $t < t_0 < t_1$. Nustatyti koreliaciniam ryšiu, naudojamos formulės:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} ; \quad \text{kur: } \sigma_{x_1}^2 = \overline{x_1^2} - \overline{x_1}^2; \quad \sigma_y^2 = \overline{y_i^2} - \overline{y_i}^2;$$

Reikšmingumo sprendimui priimti taikyta imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right|;$$

„Porinės regresinės analizės tikslas - nustatyti stochastinio ryšio formą ir analitinę išraišką, parenkant kreivę, geriausiai aprašančią statistinių taškų visumą ir įvertinant jos adekvatumą realiai padėčiai. Kreivės pavidalas priskiriamas nustatčius tris atsitiktinius kintamuosius, kurių kiekvienas turi stochastinį ryšį su analizuojamu rodikliu (pvz.: šalies BVP). Tiesinės regresijos lygtis sudaroma taikant šią formulę“ (www.analizė.lt):

$$y = a + bx;$$

Regresijos koeficientai a ir b apskaičiuojami taikant šias formules:

$$b = \frac{\overline{xy} - \bar{x}\bar{y}}{\overline{x^2} - \bar{x}^2};$$

$$a = \bar{y} - \bar{b}x;$$

Kreivės adekvatumas turimiems įmonės duomenims vertinamas lyginant regresijos lygties reikšmių

\hat{y}_i išsibarstymą apie vidurkį \bar{y} (regresijos dispersija (σ_y^2)) su turimų duomenų reikšmių y_i išsibarstymu regresijos kreivės atžvilgiu (likutine dispersija σ_{lik}^2). Norint apskaičiuoti reikalingus dydžius - σ_y^2 ir σ_{lik}^2 , reikia apskaičiuoti papildomas reikšmes - x^2 ; xy ; \hat{y} ; $y_i - \hat{y}_i$; $(y_i - \hat{y}_i)^2$; $\hat{y}_i - \bar{y}$; $(\hat{y}_i - \bar{y})^2$, o norint įvertinti nagrinėjamos kreivės adekvatumą - apskaičiuojama regresijos dispersija, taikant šią formulę:

$$\sigma_y^2 = \frac{\sum(\hat{y}_i - \bar{y})^2}{m}$$

kur: m - veiksnių skaičius, $m = 1$;

Likutinė dispersija apskaičiuojama taikant formulę:

$$\sigma_{lik}^2 = \frac{\sum(\hat{y}_i - \bar{y}_t)^2}{n - 2}$$

kur: n - stebėjimų skaičius

Apskaičiuojant dispersijų santykį arba statistiką F koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti taikoma formulė:

$$F = \frac{\sigma_y^2}{\sigma_{lik}^2}$$

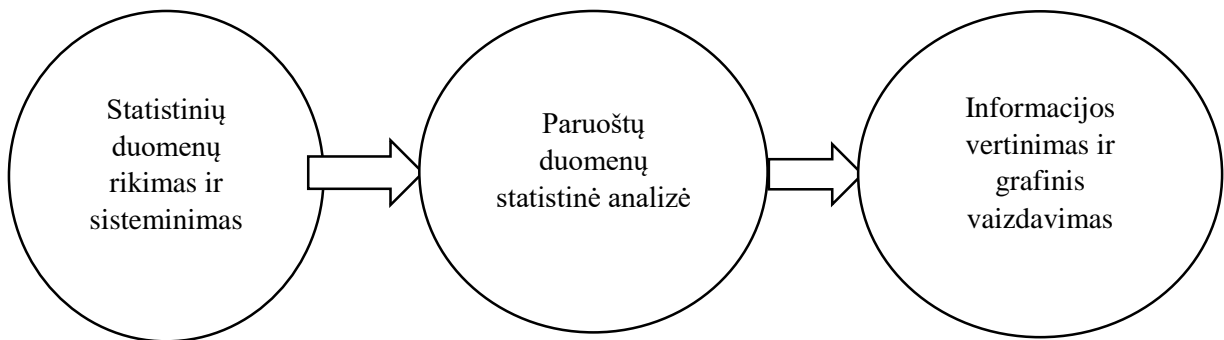
Rasti ryšiui, naudojama tiesės lygties pavidalas, sudaromas bendras daugianarės tiesinės regresijos modelis:

$$y_{x_1x_2} = a + b_1x_1 + b_2x_2$$

Gaunami rezultatai lyginami su eksponentinio augimo kreive, netiesinės regresijos lygtimi. Šis ryšys aprašomas, pasinaudojant rodiklinės lygties pavidalu:

$$y_{x_1,x_2,x_3} = b_0 \times b_1^{x_1} \times b_2^{x_2} \times b_4^{x_4}$$

Kad tyrimas būtų atliktas kuo tikslesnis, atliekami trys tyrimo etapai, kurie atvaizduoti 10 paveiksle.

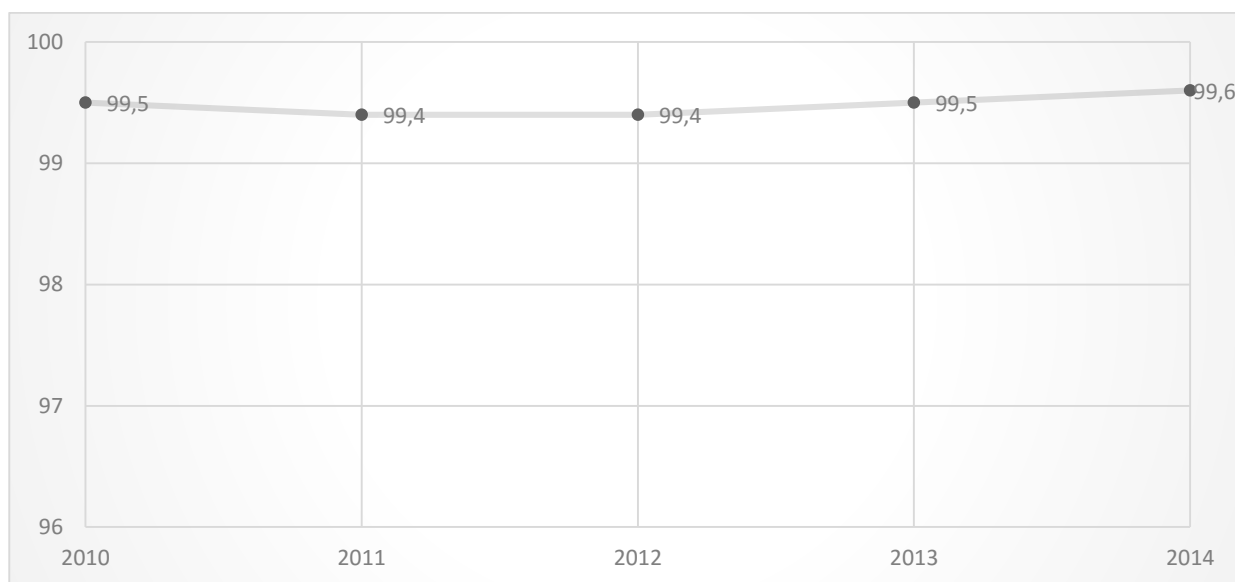
10 pav. SVV įtakos Lietuvos ekonomikos augimui vertinimo modelis

Tyrimo tikslas yra nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo įtaką Lietuvos ekonomikai, kaupiami duomenys ir nagrinėjami laikotarpio mažų ir vidutinių įmonių duomenų rinkimas. Smulkių ir vidutinių įmonių subjektai atrenkami pagal įmonių dydį, ekonominę veiklą, teisinę registraciją, darbuotojų skaičių. Tyrime įvertinama smulkių ir vidutinių įmonių subjektų mokestinė našta. Surinkti duomenys apdorojami, naudojant statistine funkcijas. Išaiškėjus rezultatams aprašomi, aprašomosios statistikos metodais, apibendrinami gauti rezultatai ir pateikiamos galutinės išvados.

4. TYRIMŲ REZULTATAI IR IŠVADOS

Veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių struktūra, jų skaičiaus kaitos tendencijos.

„Statistikos departamento duomenimis, 2015 m. pradžioje Lietuvoje veikė 76 tūkst. mažų ir vidutinių įmonių – 1 tūkst. gyventojų vidutiniškai teko 26 įmonės. Neringoje mažų ir vidutinių įmonių koncentracija dvigubai didesnė už vidurkį – 56 įmonės 1000 gyventojų. Vilniaus mieste 1000 gyventojų atitinkamai tenka 52 įmonės, Palangoje – 36, Kaune – 35, Klaipėdoje – 34, Šiauliuose – 27.“– pastebėjo T. Valauskas. Minėto skaičiaus dinamika analizuojamu periodu nurodyta 10 paveiksle

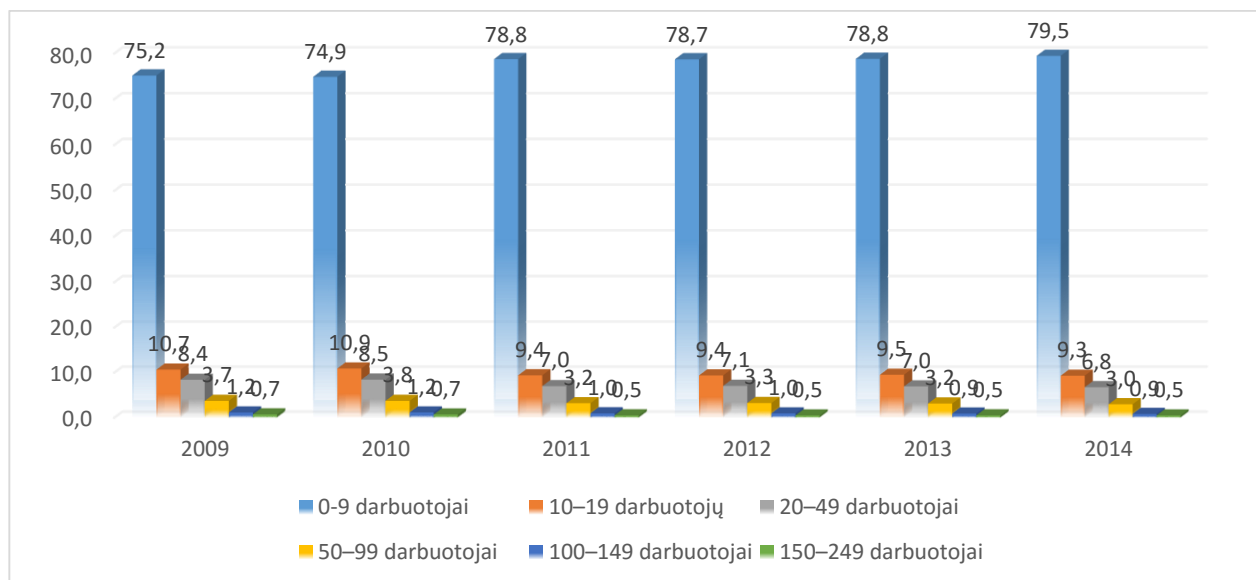

11 pav. Veikiančių MVĮ dalis bendrame veikiančių įmonių skaičiuje, proc.

Mikroįmonių lyginamoji dalis bendrame įmonių skaičiuje didėjo (nuo 75,7 proc. 2013 metais iki 76,4 proc. 2014 metais); mažėjo mažų (nuo 17,9 proc. 2011 metais iki 17,6 proc. 2014 m.) bei vidutinio verslo įmonių (nuo 2,9 proc. 2011 m. iki 2,7 proc. 2014 m.) lyginamoji įmonių dalis (10 paveikslas). Pagal šį rodiklį matome, kad SVV įtaka Lietuvos ekonomikai yra labai didelė.

Smulkaus ir vidutinio verslo situacija vertinama, pagal tai, kiek įmonės gali įdarbinti darbuotojų. Lietuvoje mažos ir vidutinės įmonės sudaro daugiau nei 99 procentus, visų šalyje veikiančių įmonių ir šiose įmonėse dirba daugiau nei 75 procentai visų šalies dirbančiųjų. 2014 metais Lietuvoje labai mažos įmonės sudarė 79 proc, o juose dirbo apie 21 procentą visų darbuotojų. Įmonės kuriuose dirba 50 – 249 darbuotojų, sudarė 26,6 proc. nors lyginamoji dalis šių įmonių, bendrame kontekste 2011 – 2014 buvo tik 3,6 pro. nors šių įmonių lyginamoji dalis bendrame įmonių skaičiuje.

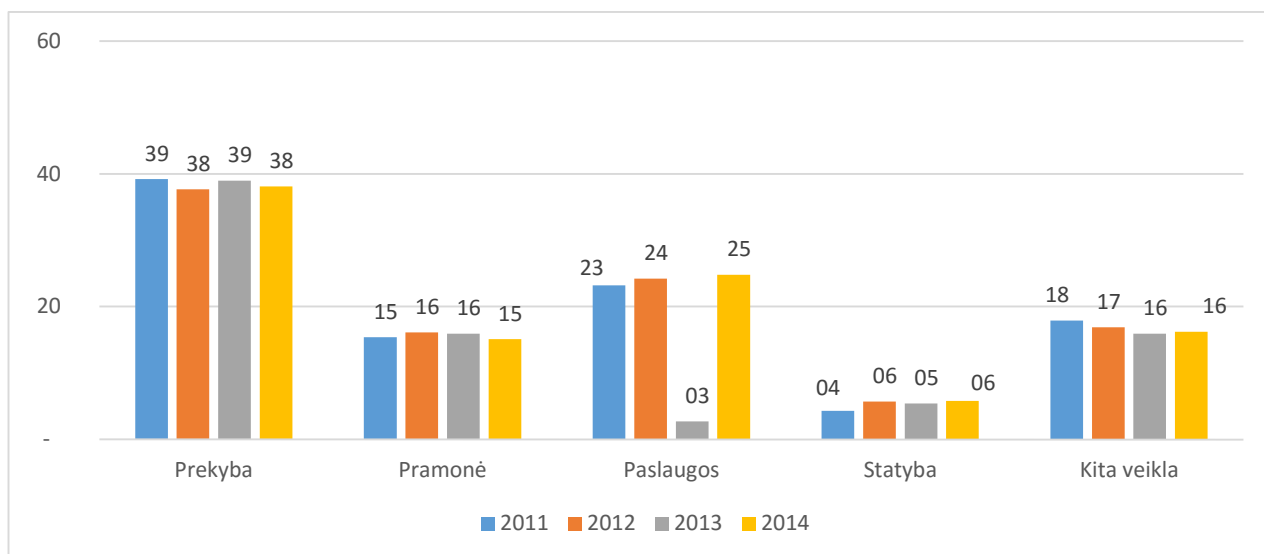
Veikiančių MVĮ pasiskirstymą pagal ekonominės veiklos rūšis matome, jog prekybos MVĮ dalis 2011-2014 metais svyravo. Šią padėtį iš dalies lėmė didelė konkurencija ir koncentracija prekybos sektoriuje, nors prekybos įmonės sudaro didžiausią MVĮ dalį - vidutiniškai 38,5 proc. visų Lietuvoje veikiančių MVĮ.

12 pav. Įmonių, pagal darbuotojus ir jų skaičių, pasiskirstymas Lietuvoje, proc.

Veikiančio smulkaus ir vidutinio verslo įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rūšis 2011-2014 metais pateiktas 11 pav, o teisinės įmonių formos – 16 pav.

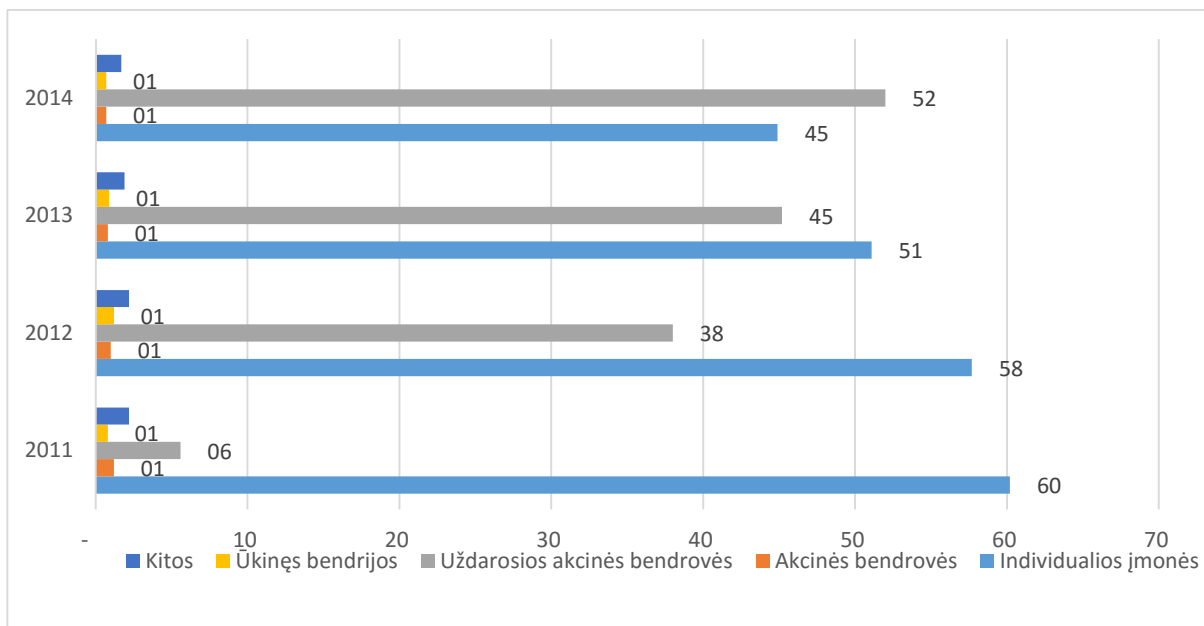
2014 metų pabaigoje buvo 21 291 veikiančių prekybos MVĮ. Paaštrėjus konkurencijai prekybos sektoriuje 2011-2013 metais mažmeninės smulkaus ir vidutinio verslo dalis sumažėjo 7,6 proc. 2014 metais liginant su 2011 metais, teikiančių paslaugas mažų ir vidutinių įmonių dalis didėjo, sudarydamos 24,8 proc. visų mažų ir vidutinių įmonių. 2014 m. labiausiai išryškėjo sausumos transportas, bei restoranų bei viešbučių verslas: 33,1 proc. – 18,9 proc. visų smulkaus ir vidutinio verslo paslaugų. Analizuojamaisiais metais mažų ir vidutinių įmonių pramonės dalis buvo pakankami stabili ir sudarė apie 15,6 proc.

13 pav. Įmonių, pagal ekonomines veiklos rūšis, paskirstymas Lietuvoje, proc.

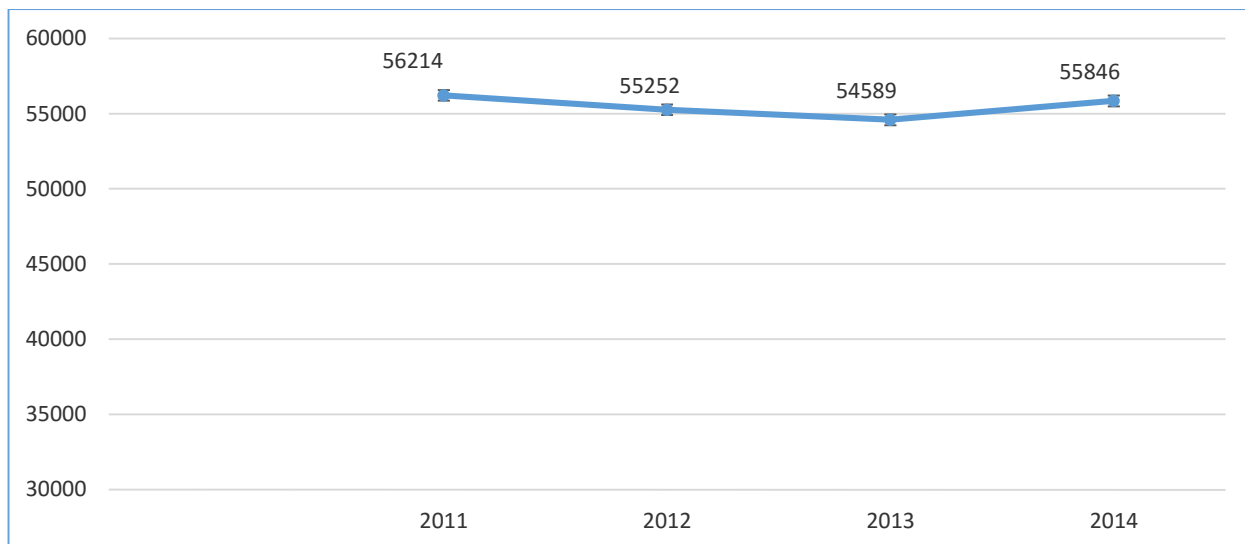
Analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo įmonių teises formas, pastebima, kad daugiausiai yra įsikūrusių individualių įmonių, kurių skaičius 2014 metų pabaigoje šalyje siekė 25 059. Analizuojamu laikotarpiu, individualios įmonės sudarė apie 53,5 proc. viso SVV įmonių, o jų dalis 2012 m. sumažėjo ir 2014 metais sudarė 44,9 proc. Uždarųjų akcinių bendrovių populiarumas augo ir siekė 52,0 (6,8 proc. per 2014 metus) procentus, veikiančių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių. Kitos teisinių formų SVV dalis veikiančių įmonių skaičius keitėsi nežymiai. Analizuojant 2011 – 2014 laikotarpį, pastebimos individualių įmonių mažėjimas, tai galėjo įtakoti:

- Mokesčių padidėjimas, dėl Lietuvos Respublikos įstatymų pasikeitimo;
- Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, kuriame numatytas apribojimas, kad II savininkas negali būti kitos įmonės savininkas;
- Verslo liudijimo patrauklumo didėjimas, nes leista įsigyti trupesniai laikotarpiui;
- II sudėtingiau gauti kreditus bankuose;
- Didėjanti konkurencija su didžiais prekybos centrais.

14 pav. Įmonių, pagal teises formas, paskirstymas Lietuvoje, proc.

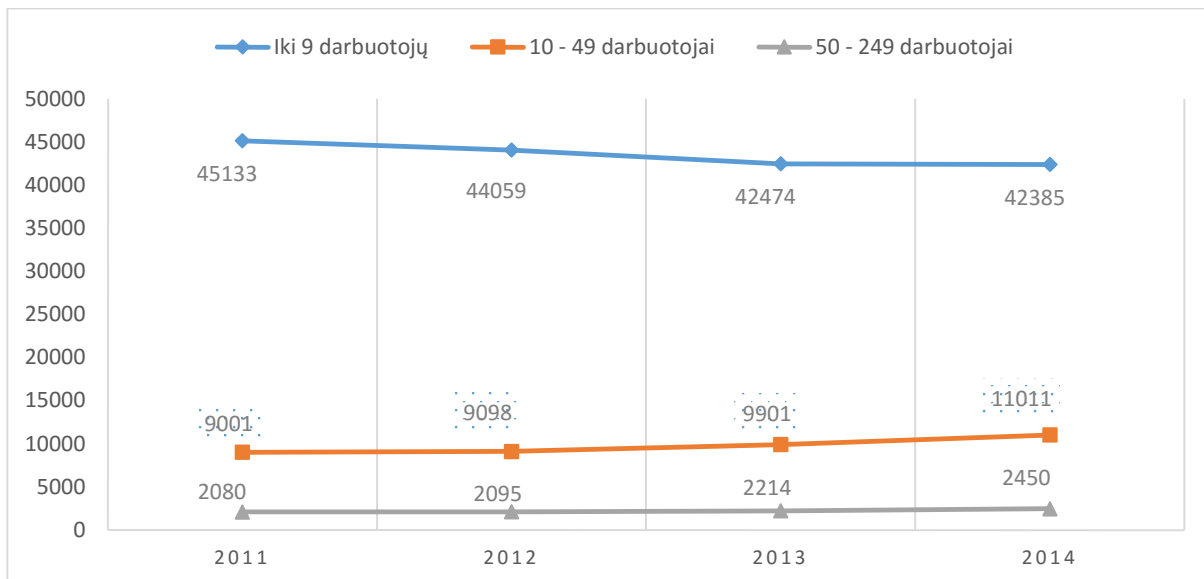
Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių Lietuvoje 2014 m. pabaigoje veikė 55 846. Nagrinėjant, pokyčių skaičius, mažų ir vidutinių įmonių, pastebimas šių įmonių mažėjimas, Analizuojant 2014 metus, smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičius viršijo ankstesnius metus.

15 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių dinamika (2011 – 2014) Lietuvoje

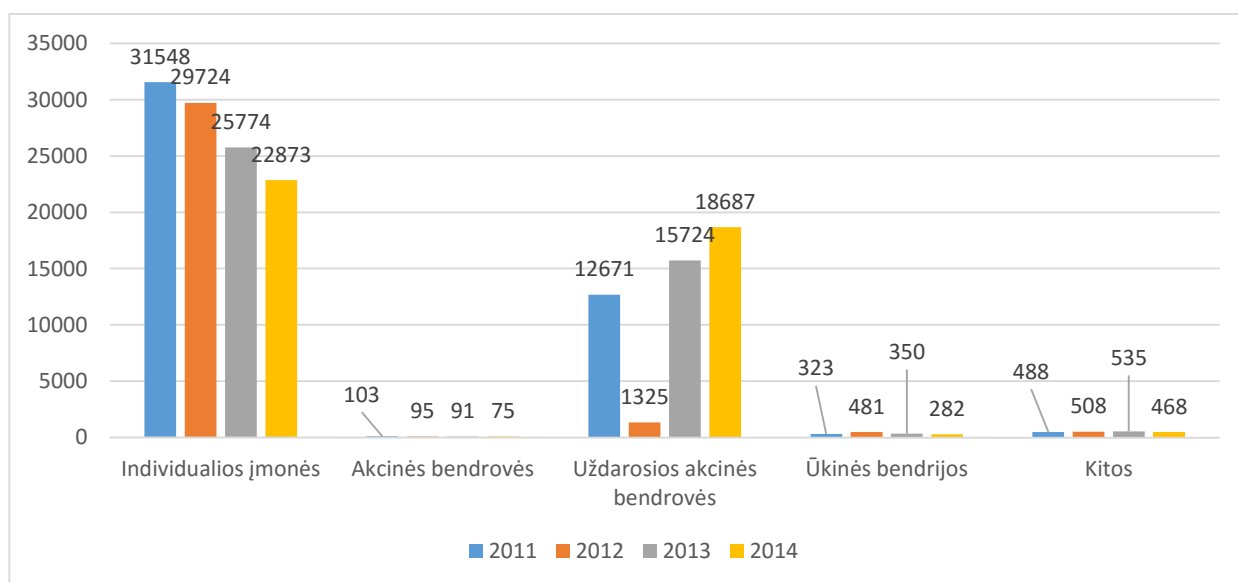
Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, pagal darbuotojų skaičių, analizė parodo, kad mažų ir vidutinių įmonių ir įmonių, kuriose dirba mažiau nei 9 darbuotojai, analizuojamaisiais 2011 – 2013 metais, kaitos tendencijos išlieka stabilios. Lyginant 2013 metus ir 2014 metus, mažų ir vidutinių įmonių grupės ir įmonės turinčios 50 – 249 darbuotojus, skaičius sutampa ir nepastebima ryškesnių

įmonių skaičiaus pokyčių. Minėtu laikotarpiu didžiausią įtaką mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus pokyčiams turėjo įmonės, kurių darbuotojų skaičius 10-49, nes pastarųjų skaičius nuolat augo (14 paveikslas).

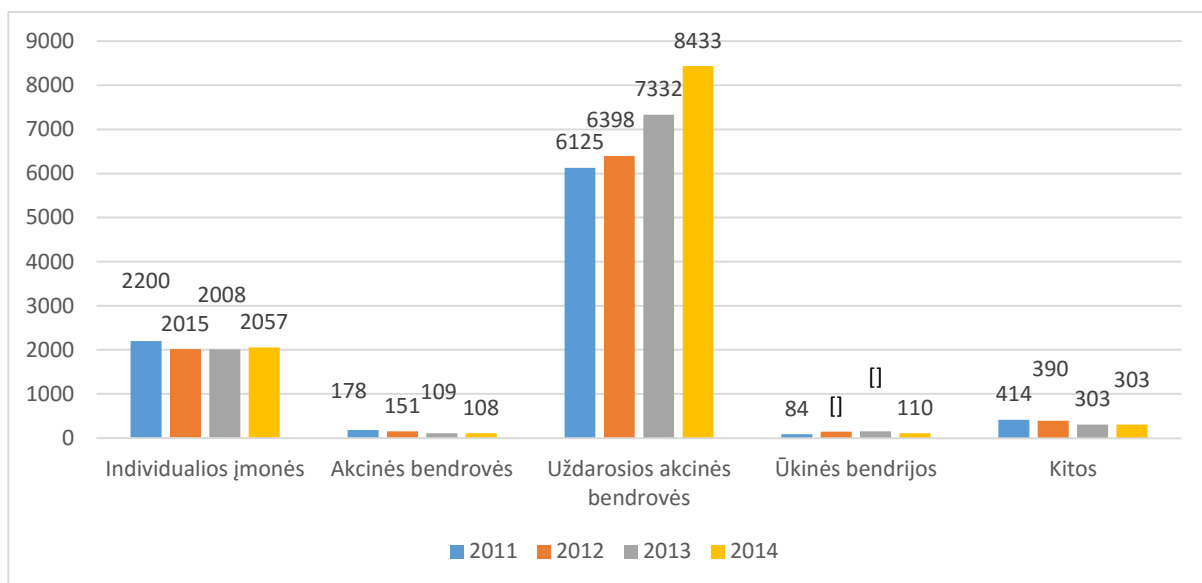

16 pav. Veikiančių MVĮ skaičius įmonių grupėse pagal darbuotojų skaičių

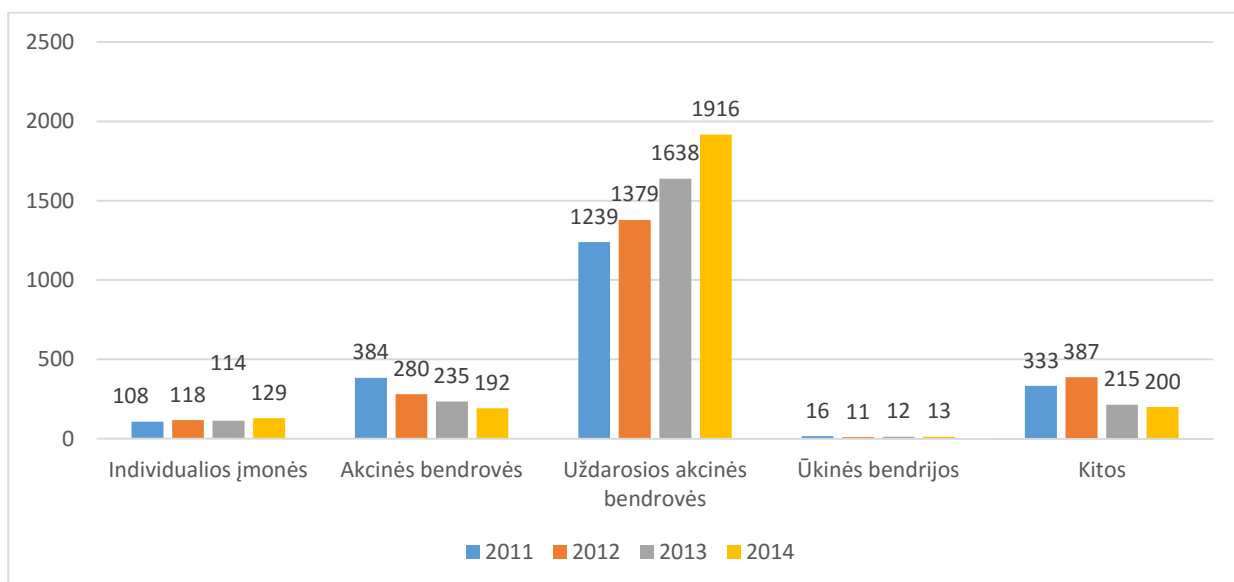
Analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo įmonių grupes, pastebima, kad nagrinėjami duomenys kartoją ankščiau aprašytame paveikslo apibendrinime, kad uždaryjū akcinių bendrovių skaičius didėja. Pagal pateiktus duomenis, spendžiama, jog IĮ skaičiaus mažėjimo tempai lietėja. (žr. 15-17 paveikslus).

17 pav. Įmonių skaičius pagal teisinę formas, turinčių mažiau nei 9 darbuotojus.

18 pav. 10-49 darbuotojų skaičius, pagal teises formas įmonių skaičius.

19 pav. 50 – 249 darbuotojų skaičius pagal teises formas, įmonių skaičius.

Veikiančios mažos ir vidutinės įmonės šalies apskrityse yra pasiskirsčiusios labai netolygiai. Tose apskrityse, kurių centrai yra didieji šalies miestai, sukonzentruota didžioji veikiančių mažų ir vidutinių įmonių dalis. 2014 metų pabaigoje 54,5 proc. mažų ir vidutinių įmonių veikė Vilniaus ir Kauno apskrityse.

Sekančioje dalyje analizuojami pasiskirstymas dirbančiųjų pasiskirstymas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse, išanalizuota priklausomybė darbo užmokesčio įmonės dydžiui ir pateikiami mažų ir vidutinių įmonių pagrindiniai finansiniai rodikliai.

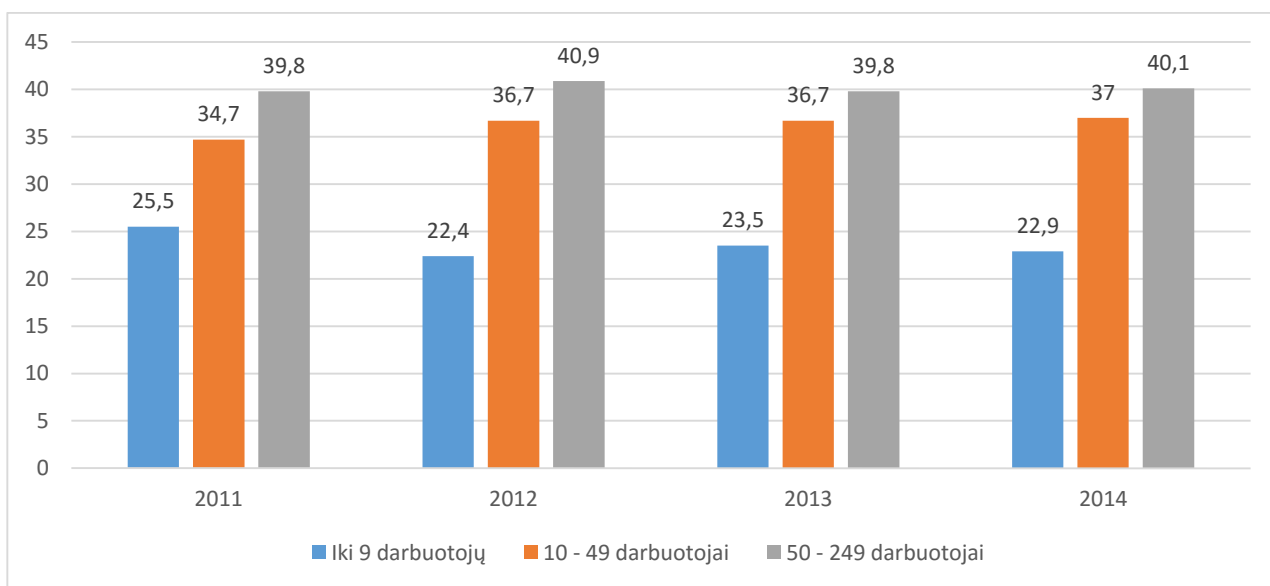
Dirbančiųjų, darbo užmokesčio ir finansinių rodiklių analizė mažose ir vidutinėse įmonėse.

Analizuojant 2011 – 2014 metus, matoma, kad šalyje nedarbo lygis sumažėjo 1,1, o užimtųjų skaičius Lietuvoje didėjo. 2011 metais jis buvo 1253,6 tūkst, o jau 2014 metais siekė 1319,0 tūkst.

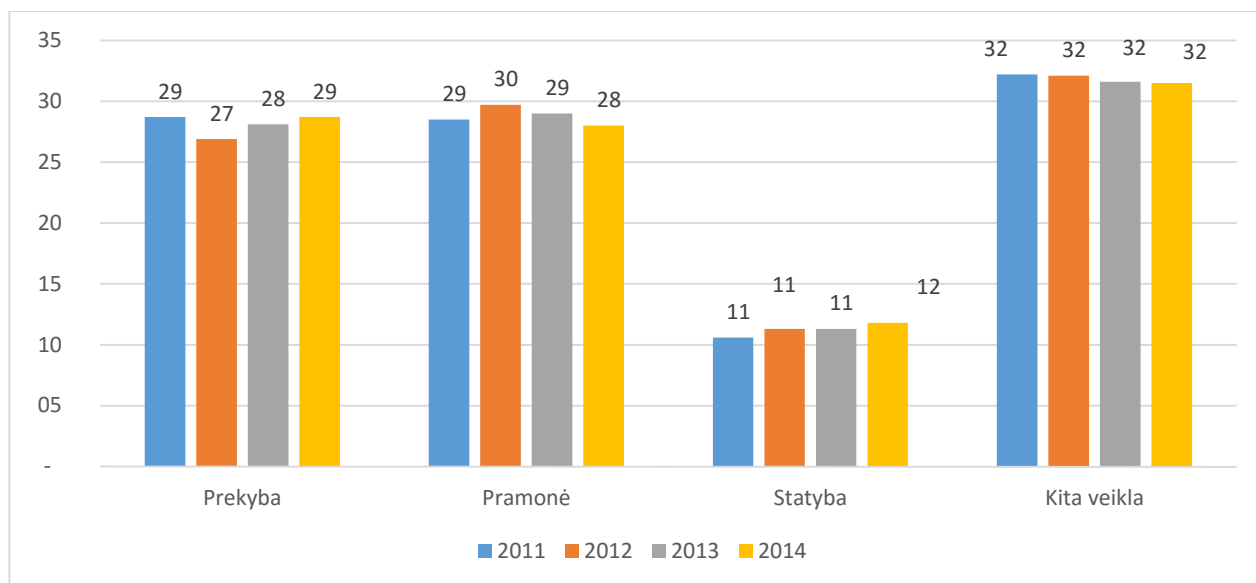
„Užimtieji – tai 15 metų ir vyresni asmenys, kurie tiriamąją savaitę dirbo bet kokią darbą ne mažiau kaip vieną valandą, už kurį gavo darbo užmokestį pinigais arba natūra (maisto produktais ar kitais gaminiais) ar turėjo pelno (pajamų); tai užimtumo statusą turintys asmenys: darbdaviai, savininkai, samdomi darbuotojai, šeimos įmonėje dirbantys šeimos nariai, savarankiškai dirbantys asmenys. *Darbuotojas* – tai asmuo, sudaręs darbo sutartį su įmone, įstaiga ar organizacija ir gaunantis darbo užmokestį neatsižvelgiant į atliekamo darbo pobūdį, dirbtų valandų skaičių ir į tai, ar jam ši darbovietė yra pagrindinė, ar ne“ (<http://zodynas.vz.lt>).

Bendrame Lietuvos dirbančiųjų skaičiuje, SVV įmonių dalis didėjo: šis rodiklis 2011 metais buvo - 68,9 proc, o 2014 metais siekė – 70,8 proc.

Ryškiausias dirbančiųjų skaičius smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse, pastebimas įmonėse, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai. Lyginant 2011 metus ir 2014 metus, dirbančiųjų skaičius šiose įmonėse padidėjo 2,3 proc, nuo 34,7 ir siekė 37,0 proc. Įmonėse, kuriose dirba mažiau nei 9 darbuotojai, analizuojamu laikotarpiu, pastebimas 2,6 proc. sumažėjimas. Atlikus analizę, daroma išvada, jog dirbantieji, labiau vertina didesnes įmones, dėl tam tikrų priežasčių (motyvacijos, atlyginimo, darbo sąlygų ir kt.) Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių dirbančiųjų pasiskirstymas, pagal darbuotojų skaičių pateikiama 22 paveiksle, o pagal ekonominės veiklos rūšis – 23 paveiksle (grupuojant jas į prekybą, pramonę, statybą ir kitą).

20 pav. Dirbančiųjų pasiskirstymas MVĮ grupėse pagal darbuotojus sk., proc.

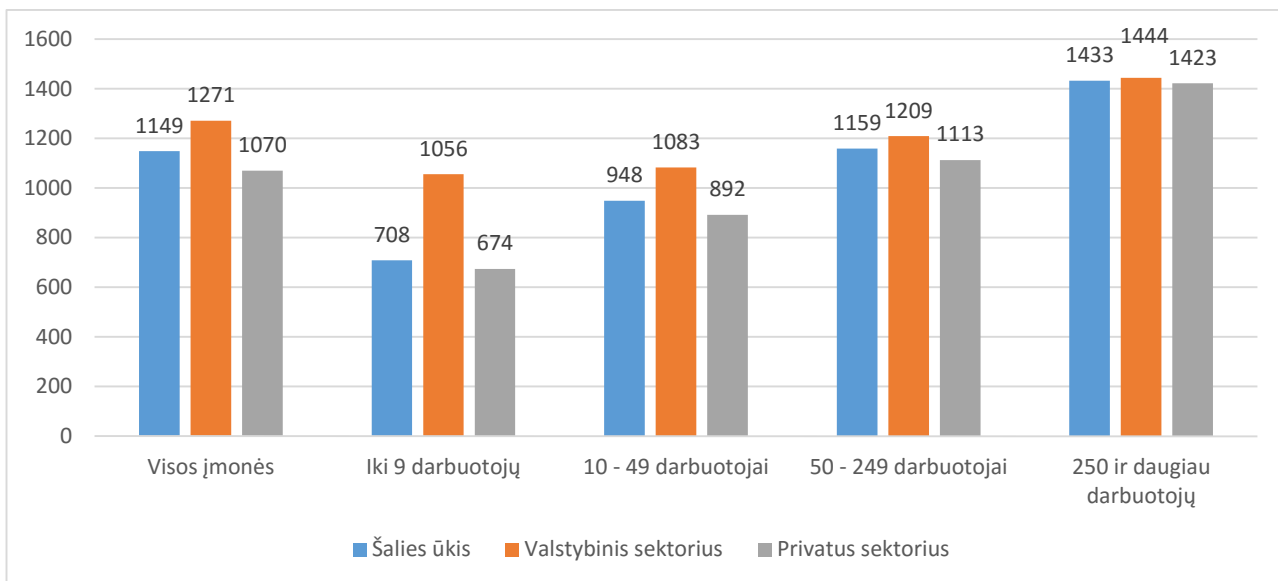

21 pav. Pasiskirstymas dirbančiųjų MVĮ, pagal ekonominės veiklos rūšis, proc.

Pasiskirstymas dirbančiųjų pagal ekonomines veiklos rūšis, smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse, didžiausia dalis tenka prekybos ir pramonės sektoriams, o jų užimama dalis kinta labai nežymiai. O mažų ir vidutinių įmonių dirbančiųjų dalis, statybos sektoriuje padidėjo.

Dirbančiųjų pasiskirstyme pagal teisinės formas, mažose ir vidutinėse įmonėse matoma, dauguma dirba uždarojose akcinėse bendrovėse ir akcinėse bendrovėse ir jų dalis didėja. Individualių įmonių reorganizavimas, darė įtaką darbuotojų skaičiaus didėjimui minėtose įmonėse. 2014 metais AB ir UAB dirbo apie 77 proc. visų dirbančiųjų, individualiose įmonėse – apie 18 proc.

Nagrinėjant statistinius duomenis, vidutinį mėnesinį bruto ir neto darbo užmokestį, matoma, kad įmonių dydis proporcingas darbuotojų skaičiui. Įmonės, kurios įdarbina daugiau darbuotojų yra didesnis, vidutinis darbo užmokestis. Tokia situacija pasitaiko ir nagrinėjant privatų ir valstybinių sektorių atskirai, tačiau pastebimas dėsningumas, kad valstybinio sektoriaus mažų ir vidutinių įmonių vidutinis darbo užmokestis yra didesnis, nei privataus, o didžiosiose įmonėse yra priešingai. Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dinamika bruto nuo 2011 metų iki 2014 metų šalies įmonėse pateikiama 21 paveiksle.

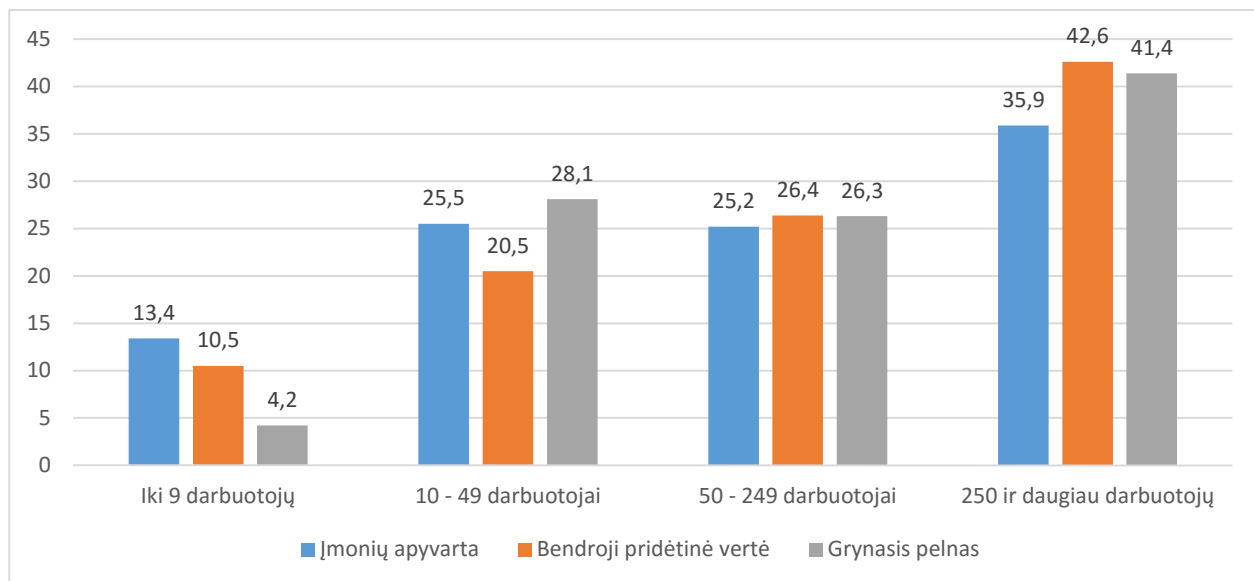

22 pav. Lietuvos įmonių vidutinis mėnesio bruto darbo užmokestis 2014 metais, Eur.

Aukščiau pateiktame paveiksle matyti, 2014 metais smulkaus ir vidutinio verslo Lietuvos įmonių vidutinis darbo užmokestis buvo apie 400 eurų, tuo tarpu privačiame sektoriuje siekė apie 00 eurų, kurių dydžiai priklausė, nuo įmonėse įdarbintų darbuotojų. Analizuojamaisiais 2014 m. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonių metinės pajamos siekė iki 1,5 mln. Eur. Ir 0,1 procento įmonių gavo virš 50 milijonų eurų, kitų įmonių pajamos siekė 1,5 mln. Eur - 50 mln. Eur.

Analizuojant 2013 metais pateiktas, pagal ekonomines veiklos rūšis, smulkaus ir vidutinio verslo įmonių pajamų struktūroje matoma, pastebimai sumažėjusios prekybos mažų ir vidutinių įmonių lyginamoji pajamų dalis, dėl koncentracijos dideliuose prekybos centruose. Pramonės ir statybos sektoriuose, veiklos koncentracija taip pat vyko ir lyginamoji gaunamųjų ir kitose veiklos rūšyse. 2013 metų pabaigoje smulkaus ir vidutinio verslo įmonių dalis siekė 99,4 proc. visų įmonių, o pajamų dalis buvo 52,5 proc. lyginant su 2012m. stambių įmonių pajamos išaugo.

Nagrinęjant 2013 metus pastebima, kad smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apyvarta siekė 64,1 proc. Lietuvos įmonių apyvartos. Pridėtinės vertės rodiklis parodo, kad įmonių apyvartos dalis, grynojo pelno ir bendros pridėtinės vertės, atitenka stambioms įmonėms. Įmonių grupė, turinti 10 – 49 darbuotojus, išsiskiria grynojo pelno ir apyvartos rodikliais. Mažų ir vidutinių įmonių finansiniai rodikliai, pagal darbuotojų skaičių pateikiami 25 paveiksle.

23 pav. Lyginamoji , įmonių finansinių rodiklių dalis, pagal darbuotojų skaičių 2014 metais, proc.

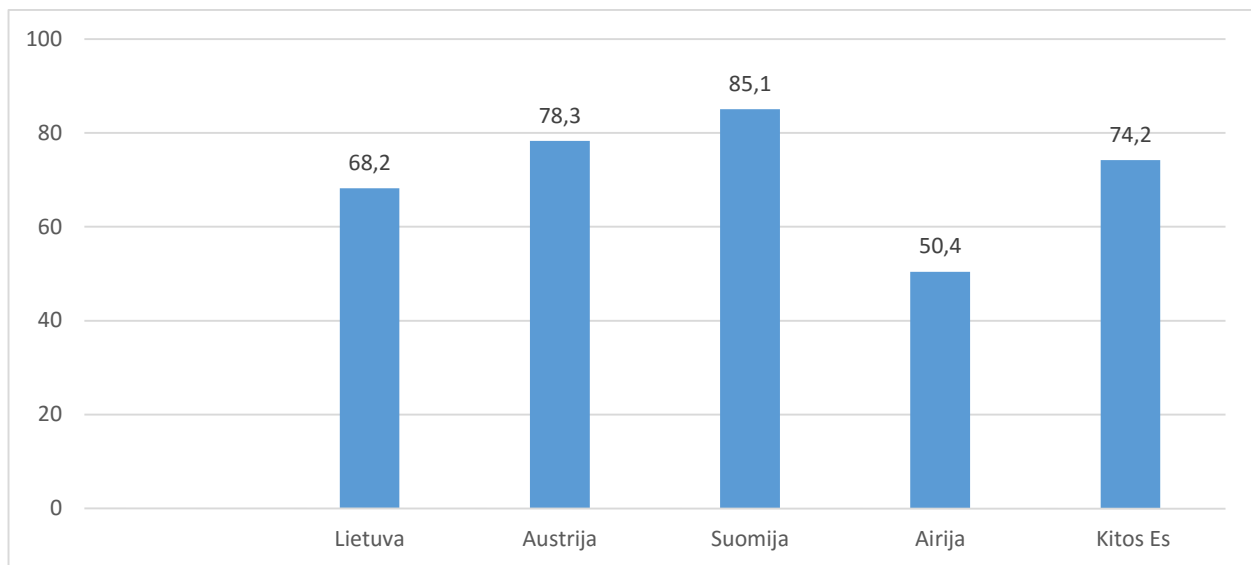
Analizuojant smulkų ir vidutinį verslą, grynojo įmonių pelningumo rodiklis skaičiuojamas: apyvartos ir pelno santykis. Pagal veiklos pelningumą, išsiskiria įmonės, kurios turi iki 9 darbuotojų, ir pelningumas, palyginti su kitomis įmonėmis buvo tris kartus mažesnis. Analizuojant pastebėta, jog mažos 10 – 49 darbuotojų ir vidutinės 50 – 249 darbuotojus turinčios įmonės pagal veiklos pelningumą nenusileidžia stambioms įmonėms.

Pateikus bendrąją smulkaus ir vidutinio verslo padėtį Lietuvoje, struktūrą, vaidmenų, šalies ūkyje ir kt., toliau atliekama smulkaus ir vidutinio verslo įmonių lyginamoji analizė kartu Europos Sąjungos šalimis.

SVV lyginamoji analizė

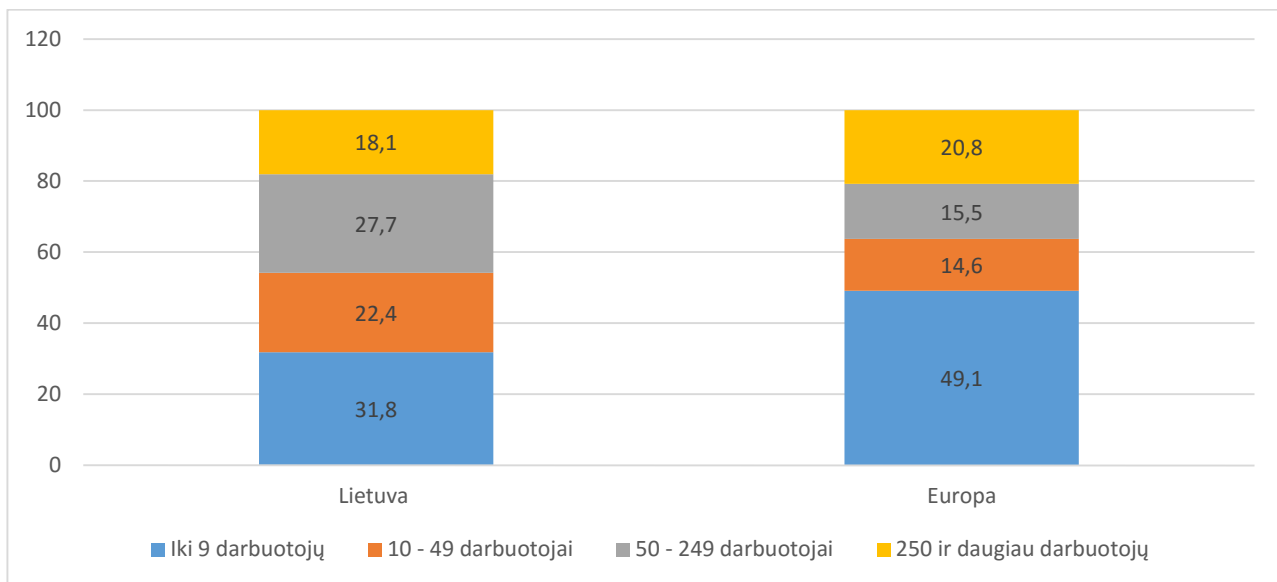
2014 metais ES šalyse, mažos ir vidutinės įmonės sudarė didžiausią įmonių dalį, t.y. 99 proc. visų įmonių, arba 23 mln. dirbo apie 75 mln. darbuotojų, smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse. Europos Sąjungos pramonėje mažų ir vidutinių įmonių vaidmuo labai svarbus, o kai kur ir labai svarbus: statybos, baldų ar tekstilės sektoriuose smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse dirbo apie 80 proc. dirbančiųjų. Mažos ir vidutinės įmonės didina socialinę ir ekonominę sanglaudą ir yra inovacijų šaltinis.

Vienas iš labiausiai dominančių rodiklių yra mažų ir vidutinių įmonių sukuriama bendroji pridėtinė vertė ekonomikoje. Europos Sąjungos šalyse šis rodiklis gerokai didesnis nei Lietuvoje ar vertinant atskirai Suomijoje ir Austrijoje, bet gerokai didesnis nei Airijoje (23 paveikslas).

24 pav. Lietuvoje ir Europoje SVV bendrosios pridėtinės dalis 2014 metais, proc.

Lyginant Europos Sąjungos ir Lietuvos bendros pridėtinės bendrosios pridėtinės vertės struktūrą, pastebima, kad smulkaus ir vidutinio verslo įmonių Europoje ir Lietuvoje, sukuriama pridėtinė vertė yra panaši, tai sudaro apie 18 – 20 proc. kitų SVV įmonių Lietuvoje sukuriama bendroji pridėtinė vertė yra didesnė apie – 50 proc, tuo tarpu Europoje apie – 30 proc. Formuojant BVP Europoje, didesnę įtaką turi įmonės, kurios įdarbina daugiau nei 250 darbuotojų.

25 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių bendros pridėtinės vertės, pagal darbuotojų sk. dalis 2014 metais, proc.

Analizuojant, pagal darbuotojų skaičių, įmonių struktūrą, Europoje išsiskiria mikroįmonės, kurios apima 92,3 proc. visų įmonių, o Lietuvoje didesnįjį dalį tenka vidutinėms ir mažoms įmonėms

Dirbančiųjų pasiskirstymas, skirtingo dydžio įmonėse, Lietuvoje lyginant su Europos šalimis mikroįmonėse yra mažiau dirbančiųjų, daugiau dirbančiųjų yra vidutinėse ir mažose įmonėse, labiausiai tai būdinga pramonei, kur Lietuvoje mikroįmonėms tenka mažesnė lyginamoji dalis. Lyginant pramonės veiklos rūšis didelėse ir mažose įmonėse, dirbančiųjų dalis ES ir Lietuvoje pakankamai vienoda. Lietuvoje, vidutinio dydžio įmonėse, kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai dalis didesnė, nei Europos Sąjungoje.

Surenkamų mokesčių smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse analizė 2011 – 2014 metais

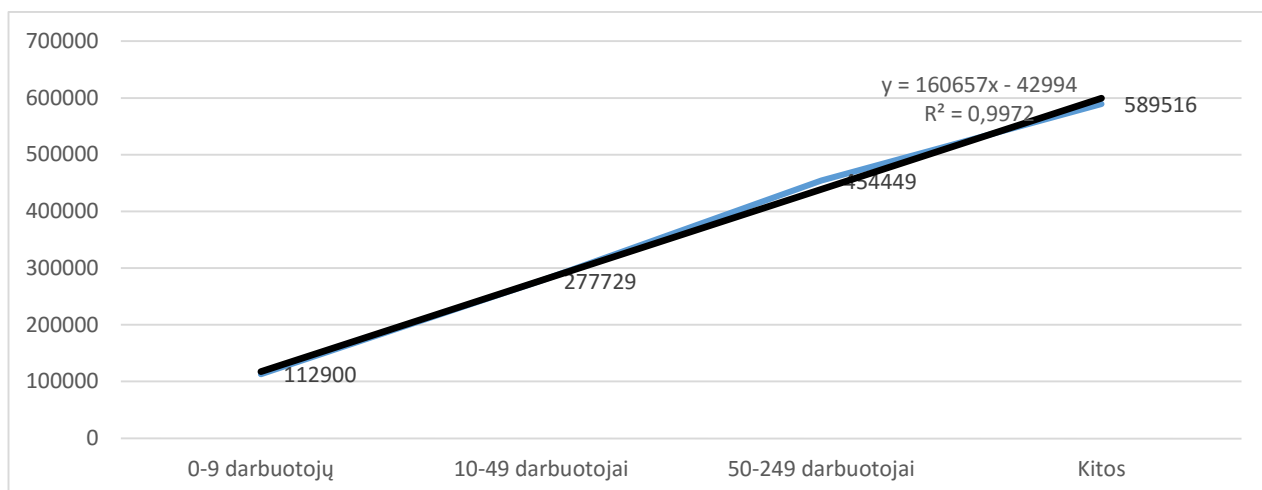
Analizuojant Lietuvos statistiko departamento duomenis, analizuojami 2014 metais įmonių surenkami mokesčiai iš smulkaus ir vidutinio verslo, gyventojų pajamų mokestis ir pridėtinės vertės mokestis (6 lentelė).

6 lentelė. MVĮ surenkami mokesčiai (pagal darbuotojų skaičių) analizė 2014 metais, tūkst. Eur ir proc.

Mokesčio rūšis	0-9 darbuotojų		10-49 darbuotojų		50-249 darbuotojų		kitos		Viso, tūkst. eur
	proc.	tūkst. eur	proc.	tūkst. eur	proc.	tūkst. eur	proc.	tūkst. eur	
Gyventojų pajamų mokestis	7,9	112899	19,4	277728	31,7	454449	41,1	58951	1434593
Pelno mokestis	17,6	76898	22,5	98311	18,9	82323	41,0	179127	436661
PVM mokestis	16,2	226845	30,0	420441	28,3	397291	25,5	357683	1402260

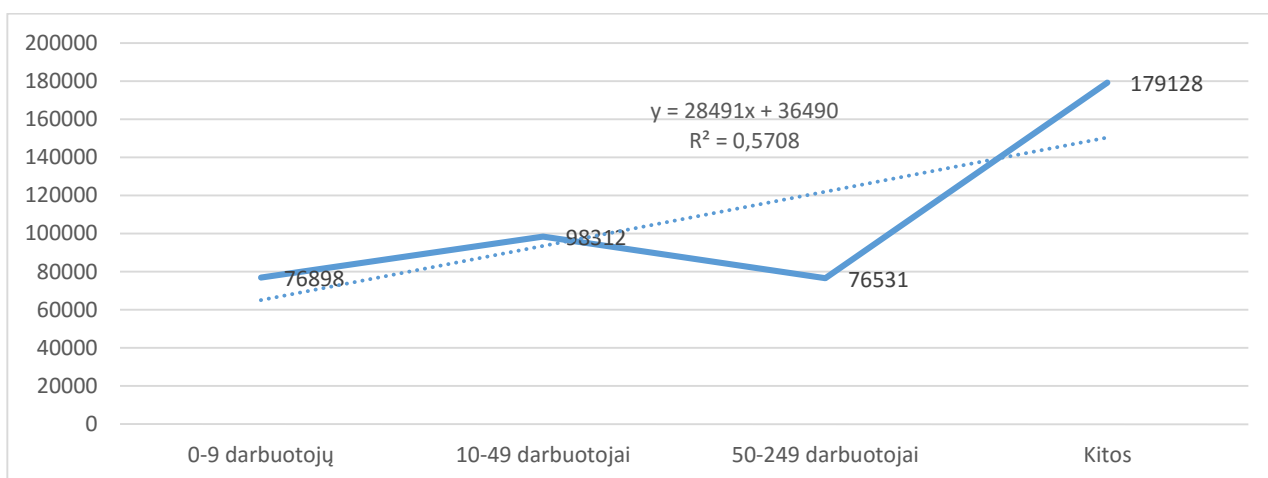
Analizuojant, aukščiau pateiktus duomenis matyti, dirbančiųjų pelno ir pajamų mokesčiai, pagal įmonės dydį ir sudaro apie – 41 proc. mokesčių ir jie nėra surenkami iš mažų ir vidutinių įmonių, didesnę procentą mokesčio pelno įneša mikroįmonės, kurios darbuoja 50 – 249 darbuotojų. Daroma išvada, didesnė įmonė, pagal darbuotojų skaičių, daugiau sumoka gyventojų pajamų mokesčio, nes yra didesnis disponuojamų pinigų kiekis. Įmonės, turinčios nuo 10 darbuotojų, pridėtinės vertės mokestis surenkamas vienodai todėl, kad šios įmonės daro gerokai didesnes apyvartas. Nuo didelių įmonių skiriasi, kad mažai prekiauja užsienyje, ne Europos Sąjungos šalyse ir tai įtakoja pridėtinės vertės mokesčio surinkimą.

Trendų lygtis ir gyventojų pajamų mokesčio kitimas, priklausantis nuo įmonės dydžio, pateikiamas 25 paveiksle.

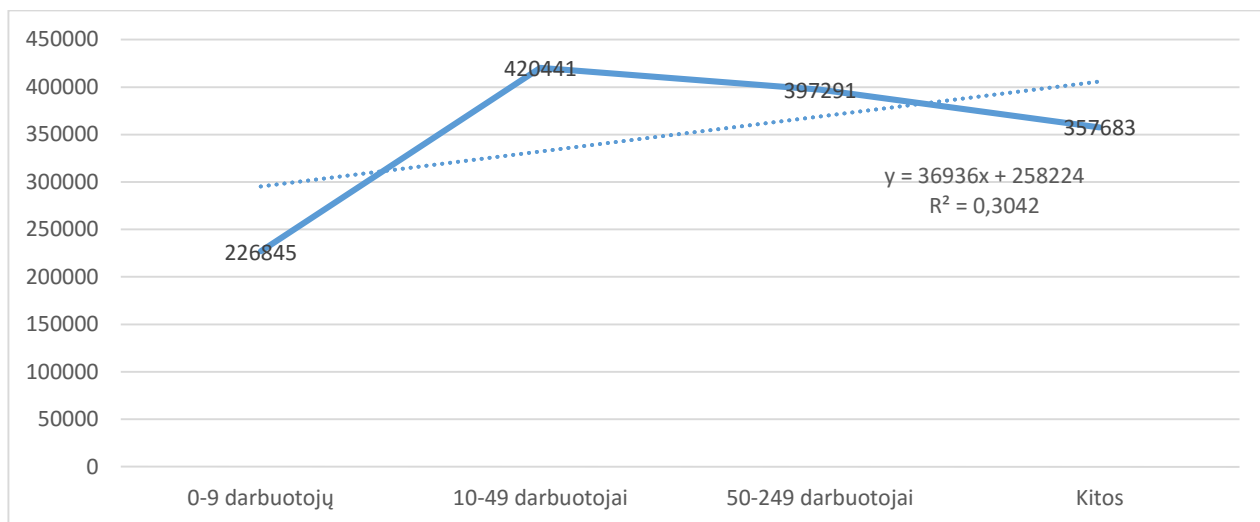
26 pav. GPM , priklausanti nuo įmonės dydžio, kitimas 2014 metais, tūkst. Eur

Analizuojant išlyginimo funkciją (Trendų lygtį) matyti, kad gyventojų pajamų mokestis proporcingai didėja priklausomai nuo įmonės dydžio, kuris GPM įtakoja 99,7 proc. Įmonės, kuriuose dirba nuo 50 iki 249 darbuotojų nežymiai viršijo tiesioginę priklausomybę, šiame sektoriuje surenkamas GPM yra didesnis, nei bendras lygis. Sekančiame paveiksle analizuojama, pagal išlyginimo funkciją, pelno mokestis, priklausantis nuo įmonės dydžio. Pagal išlyginimo funkciją ir Trendų lygtį pelno mokestis didėja, didėjant darbuotojų skaičiui, tačiau tai iškreipia nuo 50 iki 249 darbuotojų skaičius, todėl jis nežymiai didesnis nei mažų įmonių. Tai įtakoja mažų ir vidutinių įmonių veiklos sudėtingumas, jei įmonių apyvarta patenka 6,9 mln. – 39,9 mln. Eur. intervalą, siekia stambių įmonių lygį, šių, Lietuvoje veikiančių įmonių, uždaviniai bei tikslai mažai skiriasi nuo didelių įmonių, nors smulkios ir vidutinės įmonės sunku konkuruoti su didžiosiomis įmonėmis, gaunančiomis didesnius pelnus, bei turinčiomis didesnes apyvartas. Analizuojant pelno mokestį, pagal išlyginimo funkciją, įmonių dydis sprendžia tik 62,4 proc.

27 pav. 2014 m. pelno mokesčio kitimas, priklausantis nuo įmonės dydžio, tūkst. Eur

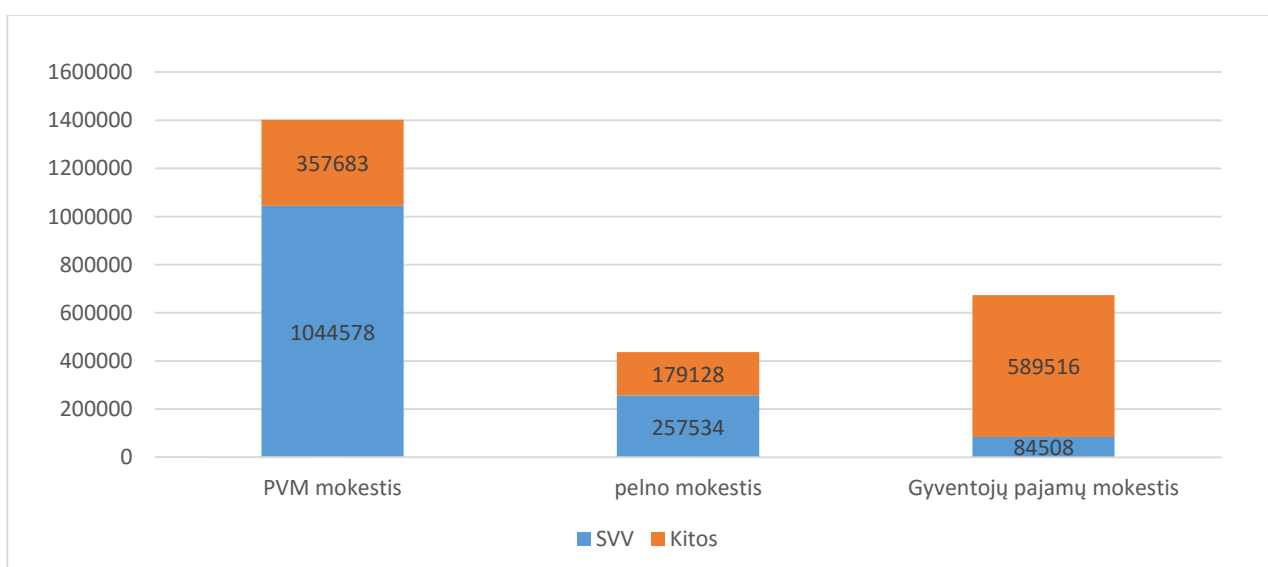
26 paveiksle pateikta pridėtinės vertės mokesčio priklausomybė nuo įmonės dydžio (taipogi pagal išlyginimo funkciją).

28 pav. 2014m. pridėtinės vertės mokesčio kitimas, priklausantis nuo įmonės dydžio, tūkst. Eur

Nuo įmonės dydžio, pridėtinės vertės mokestis, priklauso 30 proc., vadinasi, nebėra tiesioginės priklausomybės. Ryškiausiai, lyginant su kitomis įmonėmis, yra atsilikęs mažųjų įmonių pridėtinės vertės mokestis. Didžiausi pridėtinės vertės mokesčio mokėtojai yra įmonės, kuriose darbuojasi 10 - 49 darbuotojai. Tai įtakoja, kad didesnės įmonės daugiau prekiauja su užsienio šalimis: Rusija ir kt.

Sekančiame paveiksle pateikiama bendra GPM, PVM ir pelno mokesčio dalies pasiskirstymas SVV, bei kitose įmonėse.

29 pav. Pelno mokesčio, GPM ir PVM dalis, MVI ir kitose įmonėse 2014 m., tūkst. Eur.

Didžiąją dalį mokesčių surenka smulkaus ir vidutinio verslo įmonės: didžiųjų įmonių pridėtinės vertės mokesčio surinkimas viršija 19,2 proc., surenkamas pelno mokestis siekia 44 procentus, o gyventojų pajamų mokesčio surenkama apie 43 procentus.

Išanalizavus mažų ir vidutinių įmonių pagrindinius rodiklius: pelną ir apyvartą, įmonių ir darbuotojų skaičių, matyti, kad mažos ir vidutinės įmonės Lietuvoje užima labai svarbią vietą nacionaliniame ir ypač darbuotojų atžvilgiu. Smulkus ir vidutinis verslas yra reikšminga Lietuvos ekonomikos dalis. Šalyje mažos ir vidutinės įmonės sudaro 99,8 proc visų Lietuvoje veikiančių įmonių, smulkaus ir vidutinio verslo įmonių sukuriama bendrosios pridėtinės vertės dalis yra daugiau nei 60 proc. šalyje sukurtos bendrosios pridėtinės vertės. Bendras SVV priklausančių ūkio subjektų yra įtaka šalies darbo rinkai, surenkama nacionalinių produktų dalis, rodo smulkiu ir vidutinių įmonių svarbą, kuriant šalies gerovę, įtakojant ekonominę plėtrą, bei dalyvavimą ekonominiuose bei globaliniuose procesuose.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Lietuvoje sąlygos vystyti SVV nėra palankios. Dėl nesėkmių vystant SVV negalima kaltinti vien tik valstybės, verslo sėkmė priklauso ir nuo verslininkų, sugebėjimo spręsti problemas, orientotis rinkoje ir planuoti verslo ateitį. SVV įmonių kūrimas yra bendras ekonomikos augimas. Svarbu, kad vyriausybė gerai rūpintųsi šiomis įmonėmis, svarbu, plėsti tokių įmonių tinklą, kuris tenkintų rinkos poreikius, stiprintų santykius su kaimyninėmis ir kitomis šalimis.
2. Smulkaus ir vidutinio verslo sampratą šalis apibrėžia skirtingai, dažniausiai įmonės dydis yra nustatomas, pagal darbuotojų skaičiaus dydį, balansinę turto vertę.
3. Mažų ir vidutinių įmonių plėtra - vienas svarbiausių ekonominės plėtros uždavinių, kuris didina bendrąjį vidaus produktą, mažina nedarbą, mažinti nedarbą, gerina gyventojų socialinį, ekonominį gyvenimą.
4. SVĮ prisitaikė prie naujų paklausos – pasiūlos sąlygų vidaus ir užsienio rinkoje, atstatė savo pozicijas šalies ūkyje ir toliau Lietuvos verslininkai susiduria su didesnėmis kliūtimis plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, nei kitoje Vidurio Europos šalyje.
5. Dėmesys ir parama SVV vystymuisi iš valstybės yra labai svarbi ir reikalinga, norint, kad privatus sektorius turėtų palankias sąlygas plėstis.

Atlikus baigiamojo darbo „Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos įtakos Lietuvos ekonomikos augimui“ tyrimą, galima padaryti sekančias išvadas:

6. 2014 metais smulkaus bei vidutinio verslo, bendrasis vidaus produktas sudarė apie 71 proc. matomas ryškus padidėjimas, o 2014 metus lyginant su 2013 metais - 16 proc daugiau. Smulkaus ir vidutinio verslo sukurtas BVP, tenkantis vienam gyventojui, 2011–2014 metų laikotarpiu padidėjo 57,5 proc.
7. 2014 m. tūkstančiui Lietuvoje gyvenančių asmenų 16 mažų ir vidutinių įmonių teko, 1 kv. km Lietuvos plote veikė 0,85 MVĮ (2014 m. Veikiančios MVĮ sudarė apie 99,5 proc. visų veikiačių įmonių).
8. Daugiausiai smulkaus ir vidutinio verslo įmonių Lietuvoje, sudaro IĮ. Ši įmonių grupė Lietuvoje vidutiniškai sudaro 53,5 proc. visų MVĮ, tačiau jų dalis nuo 2012 metais pradėjo mažėti ir 2014 metų pabaigoje sudarė 44,9 proc. Uždarųjų akcinių bendrovių ir kitų teisinių formų MVĮ dalis augo nežymiai.
9. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių ir įmonių, kurios turi ne daugiau, nei 9 darbuotojus skaičius 2011-2013 metais sutampa. 2014 metais, palyginti su 2013 m. 50-249 darbuotojus turinčių įmonių

skaičius išliko gana stabilus. Analizuojamu laikotarpiu, daugiausiai įmonių skaičius augo, kurios turi 10-49 darbuotojus ir tai turėjo nemažą įtaką SVV įmonių skaičiaus pokyčiams.

10. Mažos ir vidutinės įmonės Lietuvos regionuose, pasiskirsčiusios nevienodai. Regionuose, kuriuose yra didieji šalies miestai, įsikūrusių daugiausiai veikiančių mažų ir vidutinių įmonių. 2014 metų pabaigoje 54,5 proc. MVĮ įsikūrusių Kauno apskrityje, bei Vilniaus apskrityje.
11. Pagal teisine formas MVĮ dirbančiųjų pasiskirstyme, galima pastebėti, kad du trečdaliai iš jų dirba UAB bei AB ir jų lyginamoji dalis didėja. Darbuotojų skaičiaus didėjimui šiose įmonėse darė įtakos spartus individualių įmonių reorganizavimas į UAB įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui.
12. 2013 metais, visų įmonių apyvartos, mažų ir vidutinių įmonių apyvarta siekė 64,1 proc. sudarė 64,1 proc. Nemaža dalis įmonių grynojo pelno, apyvartos tenka stambioms įmonėms, tai galima pastebėti pagal pridėtinės vertės rodiklį. Įmonių pelningumu išsiskiria mažos įmonės iki 9 darbuotojų, nes jų pelningumo rodikliai, ženkliai mažesni, nei kitų įmonių. Analizuojant duomenis, pastebima, kad mažos įmonės (10-49 darbuotojais) ir vidutinės (10-49 darbuotojais) pagal pelningumą, nė kiek nenusileidžia stambioms įmonėms.
13. Didėjantis įmonių skaičius, bei darbuotojų skaičius įmonėse, skatina ir pelno mokesčio didėjimą. Įmonių kaštai, kurių apyvartą ne mažesnė nei 6,9 mln. Eur. Ir neviršija 9,9 mln. Eur., lygiuojasi į dideles įmones, jų uždaviniai ir strateginiai tikslai, panašūs į didžiųjų įmonių, bet smulkioms įmonėms nėra konkuruoti su stambiomis įmonėmis, kurių yra didesnis pelnas ir apyvarta, tačiau mažosios įmonės gali būti didžiųjų įmonių partnerėmis.
14. PVM nuo įmonės dydžio priklauso tik 30 proc., vadinasi nebėra tiesioginės priklausomybės. Pagal pateiktus duomenis, didžiausi pridėtinio vertės mokesčio mokėtojai yra įmonės, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai. Taip yra, kad didelės įmonės daugiau prekiauja su Rusija (Kaliningrado), kitomis užsienio šalimis (ne ES).

Atlikus mokesčių įtaką SVV analizę, apžvelgus pagrindines Europos Sąjungos nuostatas bei numčius pagrindines mokesčių politikos tendencijas, daromos tokios išvados:

15. Analizuojami metai Lietuvos mokesčių sistemai buvo tikrai labai permainingi metai, kadangi keitėsi pagrindiniai mokesčių teisės įstatymai. Be jokios abejonės tokia sparti kaita tikrai didelis iššūkis visai mokesčių sistemai bei jos dalyviams, tiek ir verslo visuomenei, tiek ir mokesčio administratoriams.
16. Pereinant prie naujos mokesčių sistemos, visos veikiančios įmonės susiduria su daug problemų. Praėjus trumpam laikui, įsigaliojo nauji įstatymai, įsigaliojo nemažai naujų sąvokų, kaip jas taikyti praktikoje nėra aišku ir kurias nevienodai supranta ne tik mokesčių mokėtojai, bet ir administratoriai.

Įstatymai parašomi sudėtinga teisine kalba, kurių aiškinimai išleidžiami pavėluotai, arba aiškinami, kelis kartus per metus, skirtingai. Esant tokiai situacijai, įmonių finansininkai tampa nepilnaverčiais patarėjais įmonių vadovams priimant sprendimus ir dažniausiai siūlo nieko nedaryti, nes visa ūkinės operacijos nauda gali būti konfiskuota baudų ar delspinigių pavidalu.

17. Įstatymuose ne visada pavyksta reglamentuoti visų ekonomikoje vykstančių procesų apmokestinimo tvarką, todėl dažnai išskiriama atskiri procesų blokai ir pavedama vyriausybei nutarimu ar ministro įsakymu reglamentuoti tokių apmokestinimų tvarką. Todėl ir čia labai svarbu teisingai suprasti ekonomikos procesus ir nesistengti apmokestinti net patiriamų sąnaudų.

Išanalizavus smulkaus ir vidutinio verslo problemas, dauguma verslininkų, kuriančių ar plėtojančių smulkųjį ar vidutinį verslą, nėra patenkinti valstybės teikiama parama, todėl manau, kad valstybė turėtų:

1. Skatinti finansinę paramas mažoms bei vidutinėms įmonėms:
2. Atsižvelgti į Europos Sąjungos lėšas, skirtas smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programoms, suderinus biudžeto galimybes ir Valstybės investicijų programa, numatyti nacionalinį programų finansavimą;
3. Teikti techninę ir finansinę paramą rengiant apskričių ir savivaldybių verslo plėtros programas ir projektus.
4. Supaprastinti mokesčių sistemą ir mažinti mokesčius.

LITERATŪRA

1. Baltrūnienė, V. Bendrosios studijų darbų ir reikalų raštų rengimo rekomendacijos. Vilniaus kolegija. Vilnius, 2003.
2. Baršauskas P. Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje, Kaunas: technologija, 2003
3. Buškevičiūtė, E. Mokesčių sistema. Kaunas, 2003.
4. Buškevičiūtė, E., Pukelienė, V. Valstybės mokesčių sistema. Kaunas, 1998.
5. Buškevičiūtė, E. Mokesčių sistema. Kaunas, 2003.
6. Čepienė, I., Meidūnas, V., Puzinauskas, P. Mokesčiai. Vilnius, 1994.
7. Dalia Štreimikienė, Rimantas Dapkus, Gintautas Šivickas 2007m.
8. Darulis A., Jakštienė V., Krutkienė I., Makauskienė V. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė. Vilnius, 2004.
9. Gaidienė, Z. Finansų valdymas. Kaunas, 1998.
10. Garuckas R., Jatuliavičienė G., Kučinskienė M., 2007.
11. Irena Dedelienė “Smulkusis ir vidutinis verslas”, Vilnius, 1998
12. Jančauskas. E. Smulkus ir vidutinis verslas 2000 m.: nuomonės, tendencijos, problemos. Lietuva: Statistikos tyrimai.
13. Journal of Management, Editorial Aušra Tarozaitė, 2011, Klaipėda
14. Julius Algimantas Urbonas, Inga Maksvytienė, Įmonės naujovių ekonomijos vaidmuo tarptautinėje konkurencijoje 2009
15. J. Žvinklys E. Vabalas “Įmonės ekonomika” Vilnius, 2001
16. Kancerevyčius, G. Finansai ir investicijos. Kaunas, 2004.
17. K. Lukoševičius, B. Martinkus Mažųjų ir vidutinių įmonių vadyba ;Kaunas 2000 m
18. K. Lukoševičius, B. Martinkus, R. Piktys Verslo ekonomika;Kaunas 2005 m.
19. Levišauskaitė, K., Rūškys, G. Valstybės finansai. Kaunas, 2003.
20. Liongina Juozapaitienė, Jurga Staponkienė Verslo ir vadybos įvadas;Šiauliai 2004 m.
21. Lietuvos Respublikos Valstybinė mokesčių inspekcija - Prieiga per internetą: www.vmi.lt [žiūrėta 2015-09-03]
22. Smulkios ir vidutinės įmonės - Prieiga per internetą: www.svv.lt [žiūrėta 2015-09-03]
23. Lietuvos laisvosios rinkos institutas - Prieiga per internetą: www.lrinka.lt [žiūrėta 2015-09-03]
24. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija - Prieiga per internetą: www.ukmin.lt [žiūrėta 2015-09-03]

25. Urbonavičius, S., Ivanauskas, R. (2002). Smulkių ir vidutinių įmonių vieta globaliuose procesuose.
26. Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose.
27. Pačėsa N., (2007). Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo.
28. Pranešimas nariams 14/2007.-<http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/documents/cm/651/651790/651790lt.pdf> Peržiūrėta 2015, spalio 06\
29. Lietuvos SVV užsienio prekybos sąlygų pokyčiai Europos ekonominės integracijos kontekste, Rita Vilké, Dalia Bernatonytė, 2009
30. Verslo aplinka ir jo rėmimas Lietuvoje, Jurgita Bersėnaitė, 2008
31. INVENTORY OF TAXES // European Communities, 2010
32. Reich, M., Gordon, D., M., Erdwards, R. C. (1973). Dual Labor Markets: A Theory of Labor Market Segmentation. American Economic Review
33. Kancerevyčius, G. Finansai ir investicijos. Kaunas, 2004.
34. LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas./Valstybės žin.
35. LR Pelno mokesčio įstatymas.// Valstybės žin.
36. LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas.// Valstybės žin.
37. LR Sveikatos draudimo įstatymas.// Valstybės žin.
38. Laisvas darbuotojų judėjimas. Prieiga per internetą
<<http://www.migracija.lt/MD/Informac/ldb2004.htm>; > [žiūrėta 2015-03-26]
39. Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 109-2993)
40. Lietuvos Respublikos Seimas - Prieiga per internetą: www.lrs.lt [žiūrėta 2015-09-03]
41. Lietuvos Respublikos Valstybinė mokesčių inspekcija - Prieiga per internetą: www.vmi.lt [žiūrėta 2015-09-03]
42. Majauskas, P. Mokesčių administravimo naujovės (1). – Prieiga per internetą:
<http://www.vmi.lt/Aktualijos/Spauda/2013/Juristas_NR_3.htm> [žiūrėta 2015-02-25].
43. Meidūnas, V., Puzinauskas, P. Mokesčiai: teorija, vaidmuo, raida. Vilnius, 2001.
44. Rimas, J., Stačiokas, R. Verslininkas ir mokesčiai. Kaunas, 1996.
45. Steponavičienė, G. *Patentų mazgas*. Prieiga per internetą
<<http://www.lrinka.lt/Leidinys/mokesciai.biudzetas/2001.1.patentai.phtml> > [žiūrėta 2014-03-28]

46. Ščukas, L. *Individuali veikla ar darbo santykiai*. Prieiga per internetą
<<http://www.infoskuodas.lt/article/articleview/106/1/41/>> [žiūrėta 2015-03-15]
47. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija - Prieiga per internetą: www.ukmin.lt [žiūrėta 2015-09-03]
48. Levišauskaitė, K., Rūškys, G. *Valstybės finansai*. Kaunas, 2003.
49. Laisvas darbuotojų judėjimas. Prieiga per internetą
<<http://www.migracija.lt/MD/Informac/ldb2004.htm>> [žiūrėta 2015-03-26]
50. Valstybinė mokesčių inspekcija. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/pridetines-vertes-mokestis4>; [žiūrėta 2015-03-26]
51. Organizacinė vadyba: sisteminiai tyrimai Nr.6 (2014). R.Darulis ir K.Masalskis, *Smulkus verslas Lietuvoje: būklė, problemos, perspektyvos (47-67 psl.)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas.
52. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, VŠĮ „Statistikos tyrimai“. 2014
53. V. Sūdžius “Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas” Kronta, 2001

PRIEDAI

1 priedas

1 priedas. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis (EVRK 2)

	2013	2014
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	1 733	1 867
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	90	97
C Apdirbamoji gamyba	6 654	6 779
D Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	374	667
E Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	347	357
F Statyba	6 000	6 089
G Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	21 659	22 124
H Transportas ir saugojimas	6 429	6 654
I Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	2 940	3 012
J Informacija ir ryšiai	2 113	2 278
K Finansinė ir draudimo veikla	658	678
L Nekilnojamojo turto operacijos	3 537	3 698
M Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	7 132	7 518
N Administracinė ir aptarnavimo veikla	2 155	2 287
O Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	5	6
P Švietimas	478	487
Q Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	1 580	1 672
R Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	454	494
S Kita aptarnavimo veikla	1 123	1 179

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento duomenis, 2014